

KRISZTUS VILÁGOSSÁGA
Tanulmányok, igehirdetések, meditációk

А

Acta. Debreceni teológiai tanulmányok

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem
kiadványsorozata
9. kötet

Főszerkesztő és felelős kiadó:
dr. Kustár Zoltán, rektor

Bölcskei Gusztáv:

KRISZTUS VILÁGOSSÁGA

Tanulmányok, igehirdetések, meditációk

Szerkesztette: Kustár Zoltán – Kovács Krisztián

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Debrecen, 2017

Bölcsei Gusztáv:
Krisztus világossága. Tanulmányok, igehirdetések, meditációk

Szerkesztette: *Kustár Zoltán – Kovács Krisztián*

Lektorálta: *Kovács Krisztián*

Acta. Debreceni teológiai tanulmányok
9. kötet

Főszerkesztő és felelős kiadó:
dr. Kustár Zoltán, rektor

ISSN: 2416-3570

ISBN: 978-963-8429-98-8

Kiadó: Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Debrecen, 2017

A szöveget gondozta: *Szegeczkiné Máté Éva Edina, Tóth Katalin*
Technikai szerkesztő: *Szilágyiné Asztalos Éva*

Címlapkép: HUGO SIMBERG: A sebesült angyal
Bölcsei Gusztáv portréját *Bodonovics István* készítette

Nyomdai kivitelezés: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: *Kapusi József*

Dr. Bölcskei Gusztáv

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás

9

I. TANULMÁNYOK A RENDSZERES TEOLÓGIA TÁRGYKÖRÉBŐL

A debreceni alkotmányozó zsinat (1567)	
zsinati dokumentumainak jelentősége	13
A II. Helvét Hitvallás relevanciája a mai teológiai gondolkodásban	23
A Nostra aetate pápai enciklika aktuális üzenete	31
Kritikus távolságtartás, józanság és szeretet	41
Az egyház és az Őszövetség. Múlt és jövő	47

II. IGEHIRDETÉSEK

A megtisztulás útja (Mt 15,1–20)	57
Egyek a Krisztusban (ApCsel 15,1–11)	65
„Hogy életben maradjatok” (1Móz 45,1–5)	73
A maszk nélküli Isten (Lk 14,25–35)	79
Befogadó szeretet (Mk 9,30–41)	87
„És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük” (Lk 24,50–53)	93
Égő, de el nem hamvadó... (2Móz 3,1–15)	99
Isten lázadása (1Kor 15,12–20)	107
Kérjete, keressetek, zörgessetek! (Mt 7,6–11)	113
Szabadok vagytok! Maradjatok szabadok! (2Móz 20,2–3)	119
„Szeressétek ellenségeiteket!” (Mt 5,43–48)	125

III. MEDITÁCIÓK

Angyal a kövön	135
„Immánuel, velünk az Isten”	137
„Nézek egy képet...”	139
A világ világossága	141
A sebesült angyal	143

AJÁNLÁS

Dr. Bölcskei Gusztávot, e gyűjteményes kötet szerzőjét aligha kell bemutatnom a Kedves Olvasónak. A Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának több cikluson át lelkes elnöke egyetemünk tanszékvezetői katedrájáról lépett e magas közegyházi szolgálatokba, s onnan 2015-ben tért vissza rektorként és tanszékvezető egyetemi tanárként hozzánk.

Távolléte alatt tudása semmit sem kopott, sőt: a nemzetközi egyházdiplomáciai fejlemények, az ökumenikus és vallásközi kapcsolatok, valamint a legújabb teológiai irányzatok terén szerzett kimagasló jártassága lehetővé teszi a számára, hogy magasabb összefüggésekbe, a világkeresztyénség szintjén is aktuális dimenziókba helyezve tárgyalhassa az egyház, a hit és a dogmatika kérdéseit. Egyházvezetői jártassága ugyanakkor lehetővé teszi a számára azt is, hogy csatlakoztatlan éleslátással tegyen különbséget az egyház és a gyülekezetek számára hasznos ismeret, valamint az öncélú teologizálás között. Számára a teológia, ahogy szívesen és gyakran meg is jegyzi, az egyház szolgálatában áll, aminek az álproblémák igei és hitvallásos feloldása, míg az evidenciának tűnő hittételek esetében az újragondolásra serkentő igei kérdések feltárása és megválaszolása a legfőbb feladata. Dogmatikai és szellemtörténeti előadásai megbízható orientációs pontokat kínálnak tudományos konferenciákon, közegyházi fórumokon és a tantermekben egyaránt.

Bölcskei Gusztávval ugyanakkor nem csak egy tudós teológus, hanem egy kiváló igehirdető is visszatért hozzánk. Gyülekezetében és egyetemünkön tartott igehirdetéseit is ugyanaz az éleslátás jellemzi, mint előadásait, ami sallangoktól mentes, közérthető, ugyanakkor mégis gyönyörködtető megfogalmazással párosul. Nem szójátékokkal zsonglörködik, hanem az Ige világosságát hagyja felragyogni: szavai feltárnak, a lényegre csupaszítanak, szembesítenek, ha kell, ugyanakkor mindig a szívig érnek: felemelnek, erősítenek, bátorítanak.

S végül visszatérésének köszönhetően meditációival is megismerkedhetünk. Előbb a sátoros ünnepekhez kapcsolódva hallhattuk, olvashattuk rövid elmélkedéseit, majd a 2016/2017-es tanévben, kedd délutánonként egy meditáció-sorozattal ajándékozott meg bennünket. Egyszerű, világos mondatai, jól megválogatott idézetei, képei és zenei betétei döbbenetes erővel hatottak ránk, s emeltek ki bennünket a hétköznapiakból.

Dr. Bölcskei Gusztáv professzort ebben az évben köszönhetjük 65. születésnapja alkalmából. Nem is volt kérdés, hogy mivel ajándékozzuk meg őt – és egyben egyetemünk, egyházunk egész közösségét: tudományos előadásaiból, meditációiból, valamint a visszatérése óta elhangzott igehirdetéseiből állítotunk össze egy csokorra valót.

Hálás szívvel köszönjük professzor úrnak, hogy szövegeit a rendelkezésünkre bocsátotta, és vállalta a kiadáshoz szükséges kiegészítéseket, átdolgozásokat. Köszönöm dr. Kovács Krisztián kollégámnak, hogy szerkesztőtársamként vállalta a rendszeres teológiai előadások szakmai lektorálását, valamint hogy a szöveggondozás munkájából is jelentős részt vállalt. Köszönöm Asztalos Évának a gondos tördelést, valamint Szegeczkiné Máté Évának és Tóth Katalinnak a hanganyagok legépelését.

Kívánom, hogy jubiláns professzorunk, dr. Bölcskei Gusztáv előadásaival, igei szolgálataival még sokáig tanítson, neveljen és gyönyörködtessen bennünket! A Kedves Olvasónak pedig azt kívánom, hogy forgassa haszonnal és örömmel ezt az ünnepi kötetet!

Dr. Kustár Zoltán

Debrecen, 2017. júniusában

I. TANULMÁNYOK A RENDSZERES TEOLÓGIA TÁRGYKÖRÉBŐL

A DEBRECENI ALKOTMÁNYOZÓ ZSINAT (1567) ZSINATI DOKUMENTUMAINAK JELENTŐSÉGE

Elhangzott a debreceni alkotmányozó zsinat és a Tiszántúli Református Egyházkerület fennállásának 450. évfordulója alkalmából megrendezett Ünnepi Egyházkerületi Közgyűlésen
Debrecenben, 2017. február 25-én

A *zsinati dokumentumok jelentősége* cím talán némiképp elrettentő lehet, mert a zsinati dokumentumok nem szoktak érdekfeszítő olvasmányok lenni. Mi, zsinati tagok, ha szórakozni akarunk, nem a zsinati határozatokat vagy az előkészítő anyagokat szoktuk olvasgatni. Ugyanakkor azt gondolom, hogy az 1567-es zsinat dokumentumai – ahogy közelebbről megismerkedtem velük – mégiscsak olyan olvasmányok, amelyeknek hatása mind a mai napig érezhető.

A továbbiakban azt fogom vizsgálni, hogy mai egyházi életünkre nézve milyen hatásuk van ezeknek a dokumentumoknak. Ezt szem előtt tartva előrebocsátok egy megjegyzést. Azt tanultam az egykori németországi rendszeres teológustól, Eberhard Jüngeltől, hogy a teológia művelése és az egyházkormányzás között egy különbség van: a teológia nem hajlandó semmiféle kompromisszumra, az egyházkormányzás igen.¹ Amikor teológusként fogalmazok, akkor ez nem érzéketlenség az egyházkormányzat dilemmáival szemben, hanem annak a feladatnak teszek eleget, amely a mindenkori teológiának a helyét kijelöli.

Lássuk, mi történt ezen a sokat emlegetett zsinaton, és hogyan idézik fel az eseményeket a későbbi esztendőkből. 1666-ban, tehát közel száz évvel a zsinat után így emlékezik rá egy debreceni krónikás: „1567-dik esztendő böjtelő havának 24-dik napján, ez Magyarországbán, Tiszántúl és -innen lakó prédikátori rendek a keresztyén vallás traktálására itt Debrecenben szent gyűlést tartanak, ugyanakkor a helvéciai igaz confessio-nak alá is írnak. Tetszett a Jóistennek, hogy az sok oston között az ő vizeinek tiszta folyási vidámítsák meg

1 JÜNGEL: Das Evangelium von der Rechtfertigung des Gottlosen als Zentrum des christlichen Glaubens, XIX.

az Istennek szent lakóhelyét.”² Ez a visszatekintés azt mondja, hogy a zsinat igen nagy dolog volt egy kimondottan zavaros korszakban.

A következő században az egyik első magyar egyháztörténet szerzője, Debreceni Ember Pál az 1567-es esztendőről ezt írja 1728-ban keletkezett írásában: „Kiadattak ebben az évben cikkelyek Isten ígéből és a természet törvényéből összeállítva, az egyházi szervezet megőrzésére, a keresztyén élet kialakítására, valamint az egyházi joghatóság megszervezésére a magyar nemzetnél, melyeket nálunk nagyobb cikkeknek neveznek, hetvennégy paragrafusból állnak, Török Mihály nyomtatta ki Debrecenben.” Majd a lényeg: „Ezeknek leírása nekem bizony elég unalmas volna, az olvasóknak se akarok ezek olvasásával rosszul tétet szerezni, de különben is, hazánkban Isten ígéjének majdnem minden tudni vágyó lelkipásztora kezében forgatja ezt, és nagyban megnövelné ennek a mi dolgozatunknak a terjedelmét.”³ Tehát egyfelől úgy tűnik, Debreceni Ember Pál kissé távolságtartó, amikor azt mondja, hogy ez egy unalmas szöveg, ugyanakkor a mondat második felében úgy fogalmaz, hogy ez mindenkinek ott van a kezében. Ez azt mutatja, hogy az egykor elfogadott kánonok, az egyházalkotmány és minden egyéb már ekkor olyan hatást gyakoroltak, hogy azt nem kellett külön magyarázni.

Végül, de nem utolsó sorban, idézem az éppen ötven esztendővel ezelőtt elhunyt kiváló egyháztörténészt és tiszántúli püspököt, Révész Imrét, aki 1936-ban ír egy tanulmányt *Kálvin és Méliusz* címmel. Ebben először is kifejti azt, hogy jó lenne leszoknunk a rövidzárlatos szlogenalkotásokról, például hogy „Méliusz volt a magyar Kálvin”, mert ez egész egyszerűen nem igaz. Révész pontosan kimutatja, hogy hol tér el Kálvin érvelésétől Méliusz éppen a szentháromságtani vitákban is, mert ezt kívánja a tisztesség és az őszinteség. Ugyanakkor nem egyszerűen földbe döngöli Méliuszt, hanem amikor őt és a debreceni zsinat végzéseit akarja méltatni, végezetül a következőket írja: „Méliusz Péter, amikor a szentháromságtani és a krisztológiai ó-dogmát védelmezte, éppúgy tudta, mit csinál, amint tudta Kálvin. Tudta, hogy magát a bibliai keresztyéniséget, az evangéliumi reformációt védelmezi. Mély és teljes igazsággal mondja Barth: »A kijelentés maga Isten.« A keresztyén egyháznak kétszer kellett e felismerés győzelméért nagyméretű küzdelmet folytatnia, először a negyedik században, a szentháromságtani harcban, azaz a Jézus Krisztus és a Szentlélek lényegi istenségének elismeréséért. A második harcot ugyane felismerésért a tizenhatodik században, a szabad kegyelemről

2 BARTHA Boldisár: *Rövid Chronica...* Debrecen, 1666.9.1. idézi KÁDAS: Méliusz kánonalkotó tevékenysége, 395.

3 DEBRECENI EMBER: A magyarországi és erdélyi református egyház története, 123.

szóló reformátori tan folytatta. Arról volt szó, hogy a bűnös ember megigazulását olyan aktusként kell megérteni, amely aktusban az, amivel az ember megajándékoztatik, azonos magával az ajándékozóval, Istennek azzal a tettevel, amelyben ő nekünk magát ajándékozza. Immánuel. Jézus Krisztus egyedül a mi megigazulásunk, és az is marad örökké. Isten maga a kijelentés tartalma.”⁴ Befejezésként idézi a XIX–XX. század fordulójának meghatározó protestáns teológusát, Adolf von Harnackot, akiről tudjuk, hogy a dogmamentes kereszténységet képviselte. Harnack azt írja: „Ha meggondoljuk, hogy éppen a legkitűnőbb antitrinitáriusoknak sejtelmük sem volt a Luther- és Zwingli-hit fogalmáról, hogy részben beérték a puszta moralizmussal, az erkölcsi prédikációval s észbeli felvilágosodással, akkor azt kell megállapítanunk, hogy ha irántuk a XVI. században türelemmel lettek volna, akkor ez valószínűleg az evangéliumi hit felbomlását vonta volna maga után, legközelebbről éppen a kálvini befolyás területén. Kálvin az antitrinitárizmus ellen hozott drákói rendszabályival nem csak a maga egyházát oltalmazta meg, hanem Luther hitét is.”⁵ Révész azzal zárja, hogy ugyanezeket az érdemeket tulajdoníthatjuk Méliusznak is.

A különböző korok tehát kissé eltérő megfogalmazásban, de mégiscsak nagy jelentőséget tulajdonítanak ennek a zsinatnak – bár nem az történt, hogy 1567. február 26-án Debrecenből hazamentek az atyák, és azt mondták, hogy mindent letaroltunk, sehol egy antitrinitárius, sehol egy katolikus, sehol egy lutheránus, most már győztünk. Ez egyáltalán nem így volt, de szinte havonta gyűltek össze zsinatra az atyák, mert hihetetlen kihívásokkal kellett küzdeniük. Amikor antitrinitárizmus⁶ elleni küzdelemről van szó, akkor ne felejtjük el azt a kontextust, amelyben ez megtörténik. Magyarországon a Magyar Királyság területén itt van egy, mondhatni antitrinitárius hatalom, az Oszmán Birodalom. Itt vannak a különböző nemzetiségű, Olaszországból, Svájból, Spanyolországból származó szabadúszó, szabad utazó, szabad gondolkodók, akik általában természettudománnyal és teológiával is foglalkoznak, s elkezdik a patrónusokat meggyőzni arról, hogy ők képviselik az igazi eszmeiséget, és ők már nem annyira elmaradottak.

Mit jelentett az antitrinitárius hatás például Erdélyben? A XVI. század hatvanas éveiben Erdélyben van hozzávetőleg kettőszáz evangélikus, kétszáz helvét irányú református lelkész és száz antitrinitárius. Igaz, hogy a Magyar Királyság területén az antitrinitárizmust képviselő Egri Lukácsot elítélik, és

4 BARTH: Offenbarung, Kirche, Theologie, 20–21.1., idézi RÉVÉSZ: Méliusz és Kálvin, 32.

5 HARNACK: Lehrbuch der Dogmengeschichte III., 781, idézi RÉVÉSZ: Méliusz és Kálvin, 32–33.

6 Az antitrinitarizmushoz lásd RÉVÉSZ: Egyháztörténelem II., 13–15.

kimondják, hogy itt nem terjeszkedhet, ugyanakkor az imént említett Dávid Ferenc lutheránusként indult, kálvinista lett, csak aztán továbbment: ő éri el azt, hogy Kolozsvárról a reformátusokat kiűzik, és Nagyváradra kell menekülniük. Azt mondja Barth, hogy amikor antitrinitarizmus elleni küzdelemről van szó, akkor a kereszténység lényegének a megvédéséről van szó.⁷

A debreceni zsinat legnagyobb érdeme az, hogy megőrizte keserves körülmények között azt az őskeresztény hitvallást, hogy „Jézus Krisztus az ÚR” – mert ez a lényeg, e nélkül nincs szentháromság-dogma sem. Az egész szentháromság-dogma azért van, mert ezt a mondatot meg kell valahogy vallani. Ha valaki azt gondolná, hogy nem ez lesz az egyik legnagyobb, ha úgy tetszik, elméleti kihívása az elkövetkező évtizedek európai egyházának, az téved. Mert igenis meg kell tudni majd magyarázni egy antitrinitárius, szigorúan monoteista vallás képviselőinek, hogy mi nem három istenben hiszünk.

Milyen zsinati dokumentumok születtek? Egyet biztosan tudunk: a II. Helvét Hitvallást aláírták. Bár vannak egyháztörténészek, akik azt mondják, hogy a tiszáninneniek – akik mindig is hajlamosak voltak a presbiteriánus egyházalkotmányra – nem írták alá a zsinat többi dokumentumát, mert számukra vállalhatatlan volt a püspöki tisztt, ezt a hitvallást ettől függetlenül aláírták. Elfogadják még egy latin és egy magyar nyelvű hitvallást, végül elfogadják a kánonokat. Arról nincs tudomásunk, hogy ezek a kánonok hol és mikor születtek meg. De mivel ezek a kánonok 1567 szeptemberében jelentek meg a Török uram nyomdájában, Debrecenben, van olyan feltételezés (szerintem ez áll legközelebb az igazsághoz), hogy a zsinat megbízta Méliuszt, állítsa össze ezeket a kánonokat és úgy adja ki.

Tehát négy iratról van szó, s hogy ezek közül a II. Helvét Hitvallást „csak” aláírják, már az is óriási lépés. Az aláíráshoz kapcsolódó nyilatkozatban van egy nagyon érdekes megfogalmazás: mi aláírtuk ezt, amelyet a genfi egyház lelképásztorai is aláírtak. Tudjuk, hogy a II. Helvét Hitvallás nem Genfben keletkezett, hanem Zürichben.⁸ Ám ebben az időben Genfnek már olyan tekintélye van, hogy a rájuk hivatkozás azt üzeni: mi nem vagyunk szakadárok, eretnekek vagy hitújítók, mi ehhez az egy, egyetemes, megreformált egyházhoz tartozunk. Ez egy rendkívül fontos egyházlátás, amely a kánonokban is lecsapódik: az egész felől nézzük a kisebbet. Leírják, hogy mi azért fogadtuk el ezt a hitvallást, mert ez minden tekintetben egyezik az őgyeházi atyáknak

7 Lásd többek között BARTH: Die christliche Dogmatik in Entwurf 1927, 208kk, vö. Wood – GILLAND: Christliche Gotteslehre in der Welt der Religionen, 64–70.

8 A II. Helvét Hitvallás történetéhez lásd BÜSSER: Heinrich Bullinger II., 163–175.

a tiszta keresztyén tanításával – tehát ebbe a folyamatosságba állítják bele saját magukat.

Az aláírt II. Helvét Hitvallás jelentése: mi először vagyunk keresztyének, utána reformátusok, és utána magyarok. Ez az egyetlen elfogadható sorrend. Nagyon jól emlékszem arra, amikor néhány évvel ezelőtt egy ma is élő svájci református lelkipásztor teológus barátunk írt az akkori, egyik magyarországi püspöknek egy olyan értelmű levelet, amelyben kifogásolta, hogy ő azt, hogy *magyar*, előrébb akarja tenni, mint azt, hogy *református* és *keresztyén*. Azért a pökhendi, kioktató, megalázó stílusért, amivel válaszolt neki ez a magyar református püspök, szerintem mindannyian csak szégyellhetjük magunkat.

Fontos odatartozni egy nagy egységhez, az egyetemességhez, és abban teljes jogú tagokként részt venni. Ezért, hogy őszinte legyek itt, teológusként – az egyházkormányzókat nem kívánom kipellengérezni – nem tudom megérteni, hogy a Magyarországi Református Egyház miért nem fogja képviseltetni magát egyházvezetői szinten az idei Református Világszövetség nagygyűlésén. Ennek nagyon rossz üzenete van, hiszen vagy odatartozunk, vagy nem. Főleg egy olyan alkalommal, amikor olyan súlyú kérdésekről lesz szó, mint a hit által kegyelemből való megigazulásról, az Evangélikus, Lutheránus Világszövetség és a Vatikán közötti megegyezéshez való református csatlakozásról.⁹ A reformációban alaptétel volt, hogy amikor hitbeli, tanításbeli dolgokról tanácskozott egyik vagy másik református egyház, minden református egyház képviselőit meghívta – ami az egyetemességnek ebből az igényéből fakadt.

Ebben áll a II. Helvét Hitvallás jelentősége. Ezekben a zsinati szövegekben is visszaköszön a II. Helvét Hitvallás sok-sok tanítása: például az, hogy milyen a helyes írásmagyarázat, vagy melyek az igehirdetés szabályai. A zsinaton két nyelven adnak ki hitvallást, az egyiket latinul, a másikat magyarul. Tartalmában a kettő ugyanaz, de a zsinati atyák két lábbal a földön járó emberek voltak, tudták, hogy nem fogja mindenki a latint elolvasni. A kettő abban különbözik még, hogy a latin nyelvű szöveg ajánlása az akkori erdélyi fejedelemnek, János Zsigmondnak szól. A másik ajánlása a korabeli fogalmazás szerint az „áros népeknek” szól, azaz azoknak a kereskedőknek, akik Magyarország akkori négy legjelentősebb kereskedelmi központjában tevékenykedtek: Debrecenben, Nagyváradon, Kassán és Nagyszombatban. Különösen a legutóbbi, a Nagyszombatnak írott ajánlás egészen döbbenetes, hiszen még az 1880-as népszámlálás szerint is Nagyszombatban

⁹ Lásd ehhez: Az evangélikus–római katolikus Közös Nyilatkozat a megigazulás tanításáról és ünnepélyes aláírásának dokumentumai; A szembenállástól a közösségig, Evangélikus–római katolikus közös megemlékezés a reformációról 2017-ben.

csak harminc fő református volt. Miért küldik oda? Mi volt Nagyszombatban 1541 után? Az esztergomi érsekség odaköltözött. Fontosnak tartják a debreceniek, hogy eljusson abba a katolikus központba, amelyikben mindenki számára világossá lesz, ha elolvassák a hitvallást, hogy itt nem eretnekek, nem összevissza csavargók, tekergők vannak, hanem olyan valakik, akik az egyetemes keresztyén hit igazságaihoz ragaszkodnak. Azaz nagyon érdekes ez a kétféle csapásirány. Az egyik: János Zsigmond, a fejedelem, akinek nem talpnyalásból ajánlják ezt a kis művecskét, hanem azért, hogy – óvatosan fogalmazzak, bár nem finomkodtak ezek az iratok – végre kapja össze magát és csináljon rendet, mert ez az ő kötelessége. Ha keresztyén uralkodónak tartja magát, akkor lépjen fel az antitritáriusok ellen. A kereskedőknek pedig leírják, hogy melyek a bibliai mércéi a tisztességes kereskedelemnek, hogyan kell abban eljárni. A nekik szánt szerep pedig az, hogy vigyék és terjesszék a hitvallást. Ott van ebben a gesztusban a misszió, ha úgy tetszik. Ugyanakkor benne van egyfajta debreceni öntudat is: innen, mi küldünk szét a világba valami olyasmit, amit terjeszteni kell mindenütt, minden szinten, ahol csak lehetséges. Felsejlik ugyanakkor a háttérben az is, hogy ezek korántsem nyugodt, kiegyensúlyozott idők voltak. Sőt, szinte odáig lehet merészkedni, hogy ezek apokaliptikus idők voltak. Vannak olyan segédcsapatok is ekkor Debrecen környékén, amelyek az ezeréves birodalom eljövételét várják – tehát abszolút felfokozott volt a hangulat. Hogy Debrecen hányfelé fizet adót azért, hogy kikerülje ezeket a nyomorúságokat, azt felsorolni is nehéz lenne.

Ezek a hitvallások nem csillogó-villogó logikai gyöngyszemek; vannak bennük ismétlések, kihagyások, és így tovább. Ennek a titokzatos Méliusz Juhász Péternek, akinek valószínűleg ideje sem volt arra, hogy aludjon vagy elmélyedjen, egy éjszaka alatt össze kellett raknia a következő hétre egy hitvallást, mert jött az újabb hitvita. Ezekkel szemben nem lehet nagy elvárásokat támasztani, viszont azt teljesítik, amit Révész Imre értékelésében szavakba foglal: megvédi a kereszténység lényegét, a szentháromság-tagadókkal szemben a Krisztus-központúságot. Márpedig ha kihagynánk Krisztust, csak az maradna, amit a nagy dán filozófus-teológus Kierkegaard így fogalmazott meg: „*a kereszténység csak limonádé kereszténység, ha kivesszük belőle a Krisztust.*”

Talán a legterjedelmesebb és legérdekesebb műfaj a kánonok gyűjteménye. Kérdés, hogy milyen műfaj ez? Hetvennégy paragrafus, egyrészt egyházalkotmány, másrészt liturgikus könyv, harmadrészt gyakorlati útmutatás az élet különböző helyzeteiben, lelkigondozói kérdésekben például. Az egyik dilemma: Mi történik akkor, ha elvitték rabszíjon a férjet rabságba és nem tudni róla semmit? Hány év után válhat el tőle a felesége? A kánon szerint hat év után, a jegyességet pedig négy esztendő múlva lehet felbontani. Előkerülnek azok a problémák, amelyeket ma talán a szociáletika kategóri-

ájába sorolnánk, mert ezek kőkemény társadalmi kérdések arról, hogy mit lehet, és mit kell csinálni.

Először is kimondja a kánon, hogy az egyházban rendnek kell lennie. Ezt a rendet pedig abból vezeti le, hogy Istennek van eleve elrendelő akarata. Tehát a mennyei rendhez kell igazodnunk. A kánon rögtön az elején közrebocsát egy nagyon megszívlelendő dolgot: az egyházban senki semmit ne tegyen „keno doxia”-ból, azaz hiú dicsőségvágyból. Fellépnek a kánonok a szükségtelen és felesleges újítások ellen. Magánkezdeményezéseknek nincsen helye, ha valakinek van valamilyen ötlete, terjessze a zsinat elé! A zsinat lelkipásztori gyűlés volt, ezt le kell szögeznünk, ezt a kőkemény alapelvet ki is mondják a kánonok: nem a juhok terelik a pásztort, hanem a pásztor tereli a juhokat. Ez azért is van így, mert amikor összeomlott a középkori egyházi rend, abban a vákuumban, amit addig betöltöttek a katolikus klérus főpapjai, a világi nemesek igyekeztek volna érvényesülni.

A szuperintendens és a szeniorok kérdéséről is értekezik a kánon. A Méliusz-féle szabályok szerint minden esperest az egész egyházkerület lelkészi közössége választott. Ez megint az a gondolkodás, amelyik az egységből indul ki. Így nyilvánvalóan az esperes, a szenior és a szuperintendens, meg a szuperintendens helyettese az egész közösség vezető testületei. Nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a lelkipásztornak legyen tudománya: a latin és a magyar nyelv itt is visszaköszön. Előírják a kánonok, hogy a tudósabb lelkipásztornak legyen magyar és latin nyelvű Bibliája, a kevésbé tudósaknak elég a magyar, de az viszont legyen. Nem elég csupán – gyönyörű kifejezéssel mondják – a „kurtíványokat”, a posztillákat, tehát a kész konzerveket elmondani a prédikációban, amiket akkor könyv formában, ma az internetről lelopott, zanzásított formában szokás terjeszteni, az ígét magyarázni kell. Az egyházlátogatás alkalmával a gyülekezet tagjait eskü alatt meg kellett kérdezni arról, hogy magyarázza az ígét lelkész: hogyan prédikál, milyen az élete és így tovább. Utána a lelkésznek szintén eskü alatt be kellett számolnia arról, milyen a gyülekezet. Minden egyházi gyűlésnek az egyik legfontosabb tárgysorozati pontja az, ami ezekben a jelentésekben benne van. Azt gondolom, hogy ha ez valóban komolyan vétetik az egyházunkban, akkor sok olyan dolog elkerülhető lenne, ami évek óta húzódik, aztán amikor egyszer csak kiderül, akkor már késő. A lelkipásztor kötelességeiről, az öltözködéséről, sőt még a papnék öltözködéséről is szó van, mindenben a szolidaritást és az arany középsőért ajánlják.

Végül, de nem utolsó sorban, nagyon komoly kitekintés történik a kor társadalmi kérdéseire is – oly módon, amit az egyház prófétai tisztének szokás nevezni. Rendkívül részletesen elemzik a kánonok, hogy hogyan kell meg-

inteni azokat a fejedelmeket, hatalmat gyakorlókat, akik magukat keresztyénnek vallják, de nem aszerint cselekszenek. Hogyan kell figyelmeztetni azokat a bírakat, akik nem bíraskodnak úgy, ahogy az az Isten törvényeiből következne. Hogyan kell megróni azokat, akik a keresztyén patrónus örve alatt csak azzal foglalkoznak, hogy lerabolják az iskolának szánt pénzt. Azt mondja a Méliusz-féle kánon, hogy azok a lelkipásztorok, akik nem figyelmeztetnek, ahol kellene, azok néma ebek. Ha a házőrző kutya nem ugat, akkor minek? Azt gondolom, hogy az intés és figyelmeztetés lehetősége ott van a mindenkori egyház számára. Mert nem biztos, hogy az a helyes út, hogy ha magát keresztyénnek valló politikusok tömege regnál Magyarországon, akkor mi csak dicséretet szólhatunk. Nem hiszem, hogy mindig el kellene fogadni, ha azt mondják, hogy kritikára nincs szükség, csak támogatásra. Az az egyház, amelyik ezt elfogadja, a Méliusz által leírt szituációba kerül.

Nagyon hálás vagyok annak, hogy előttem sokan kutatták a debreceni zsinat dokumentumait. Aki el akar mindebben mélyülni, annak ajánlom, hogy egyrészt Méliusz és Kálvin összehasonlítását olvassa el Révész Imrétől, vagy olvassa el Kádas Miklós nagyszerű összefoglaló tanulmányát, melyben Méliusz kánonalkotó tevékenységéről írt; a szöveg az 1967 után megjelent *Studia et acta ecclesiastica* sorozatban található. A II. Helvét Hitvallás recepciójának ünnepén azt is érdemes megjegyezni, hogy az egyik legátfogóbb művet egy svájci református írta, aki az európai Refo500 támogatásával egy 700-800 oldalas monográfiát adott ki *A helvét reformáció elterjedése a Szent István birodalmában* címmel.¹⁰

A reformáció gyökerei tehát ott vannak a közös gyökereinknél, és ez az 500. és 450. évforduló alkalom arra, hogy a jelszavaktól és a sallangoktól ezeket megszabadítsuk, és próbáljuk a magunk számára átvenni azt az üdítő üzenetet, amelyről Bartha Boldizsár az 1666-os krónikájában ír.

10 BERNHARD: Konsolidierung des reformierten Bekenntnisses im Reich der Stephanskronen.

Felhasznált irodalom:

- [n.n.:] *A szembenállástól a közösségig, Evangélikus-római katolikus közös megemlékezés a reformációról 2017-ben*, Budapest, Luther Kiadó, 2016.
- [n.n.:] *Az evangélikus-római katolikus Közös Nyilatkozat a megigazulás tanításáról és ünnepélyes aláírásának dokumentumai*, Budapest, Evangélikus Sajtóosztály/Szent István Társulat, 2000.
- BARTH, Karl: *Die christliche Dogmatik in Entwurf 1927* (Hg. G. Sauter), Zürich, TVZ, 1982.
- BARTH, Karl: *Offenbarung, Kirche, Theologie*, München, Chr. Kaiser, 1934.
- BERNHARD, Jan-Andrea: *Konsolidierung des reformierten Bekenntnisses im Reich der Stephanskron. Ein Beitrag zur Kommunikationsgeschichte zwischen Ungarn und der Schweiz in der frühen Neuzeit (1500–1700)*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2017.
- BÜSSER, Fritz: *Heinrich Bullinger. Leben, Werk und Wirkung. Band II.*, Zürich, TVZ, 2005.
- DEBRECENI EMBER Pál: *A magyarországi és erdélyi református egyház története* (fordította: Botos Péter), Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei, 2009.
- HARNACK, Adolf von: *Lehrbuch der Dogmengeschichte III.*, Freiburg im B./Leipzig/Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1897.
- JÜNGEL, Eberhard: *Das Evangelium von der Rechtfertigung des Gottlosen als Zentrum des christlichen Glaubens*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011.
- KÁDAS Miklós: Méliusz kánonalkotó tevékenysége, in: *A II. Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve* (Studia et Acta Ecclesiastica II.), Budapest, Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1967, 395–429.
- RÉVÉSZ Imre: *Egyháztörténelem II., Az ellenreformációtól napjainkig (az 1930-as évekig). Különös tekintettel a magyar protestantizmus történetére*, Budapest, KRE HTK/Kálvin Kiadó, 1995.
- RÉVÉSZ Imre: *Méliusz és Kálvin. Viszonyuk a Stancaro elleni harcban, a szentháromságtani küzdelemben és némely másodrendű teológiai vitakérdésekben*, Erdélyi Tudományos Füzetek 85 (1936).
- WOOD, Donald – GILLAND, David A.: *Christliche Gotteslehre in der Welt der religionen*, in: Mühling, Markus (Hg.): *Gott und Götter in den Weltreligionen. Christentum, Judentum, Islam, Hinduismus, Konfuzianismus, Buddhismus*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2014, 27–73.

A II. HELVÉT HITVALLÁS RELEVANCIÁJA A MAI TEOLÓGIAI GONDOLKODÁSBAN

Elhangzott a DRHE és annak Doktori Tanácsa által
a Magyar Tudomány Ünnepe keretében rendezett „Hitvallás és
teológiai tudományművelés – A 450 éves II. Helvét Hitvallás
jelentősége a teológia, a lelkészi szolgálat és a gyülekezeti élet
számára” című emlékkonferencián
Debrecenben, 2016. november 23-án

Mindenekelőtt szükségesnek tartom a cím értelmezését, azaz a hitvalláshoz való viszony tisztázását. Hiszen ha a mai világban valamire azt mondjuk, hogy nem releváns – mondjuk egy pályázati kérdőíven –, akkor az azt jelenti, hogy nem lényeges, nem tartozik ránk.

Nos, hogy tekintünk mi a II. Helvét Hitvallásra? Néhány évvel ezelőtt a Heidelbergi Káté 450. jubileumát ünnepeltük. Részt vettem Németországban, Heidelbergben egy teológiai szimpóziumon, ahol a következőképpen kezdte a német református teológus az előadását: *„Mi, mai német reformátusok úgy tekintünk a Heidelbergi Kátéra, mint a családban arra a bizonyos nagynénire, akit mindig odaültetünk az asztalhoz, tiszteljük, becsüljük, de igazán neki már nincs beleszólása a dolgokba.”*¹¹

Nilván lehet így is tekinteni egy négyszázötven évvel ezelőtt keletkezett dologra: tiszteljük, becsüljük, a megfelelő polcra tesszük, de igazából nincs beleszólása már a mai dolgainkba. Ez az úgynevezett retrospektív szemlélet, ami mindent, ami a hátunk mögött van, csak abból a szempontból értékeli, hogy nekünk mit ad, nekünk mit adott. A teológiai munkában különösen is veszedelmes dolog, ha abból indulunk ki, hogy mi már jóval előrébb vagyunk, jóval többet tudunk, a múltra pedig úgy tekintünk vissza, mint amikor még ezt sem tudták, még azt sem tudták. Mert ha mindent aszerint mérlegelünk, hogy az csak előzménye lehet annak, amire eljutottunk, az nagy baj, mert akkor hiányzik belőlünk két olyan, nagyon fontos tulajdonság, amelyik minden teológiai oknyomozó munkának is az alapvető előfeltétele: a szerénységre és az alázat. Szerénységre és alázatra van szükségünk, ha arra

¹¹ A Heidelbergi Káté mai aktualitásához lásd PLASGER: Glauben heute mit dem Heidelberger Katechismus; BEINTKER: A Heidelbergi káté etikája.

gondolunk, milyen hatalmas lelki, szellemi és intellektuális teljesítmény az, amit az egyház közössége előttünk a teológiai gondolkodásban elvégzett. És itt is igaz, hogy valóban csak törpék vagyunk, akik óriások vállán ülünk.

Éppen ezért azt gondolom, hogy amikor a hitvallást értelmezzük mai szemmel, akkor nagyon pontosan oda kell figyelni arra, hogy a hitvallás hogy értelmezte saját magát akkor, amikor keletkezett.

Ha most provokatív tézist kellene megfogalmazni, azt mondanám, a II. Helvét Hitvallás nem református hitvallás. És hogyha valaki azt kérdi, hogy hogyhogy, akkor azt mondom, hogy olvassuk el a címét! A hitvallás önértelmezése tudniillik ott van a címében, amelyik így hangzik: „*az igaz hit és a tiszta keresztyén vallás egyetemes tételeinek egyszerű megvallása, és magyarázata.*”¹² Ebben én nem találok a „református” jelzöt.

Ez pedig nem szűkítése a dolgoknak, hanem egy hallatlan igény, amely igényt nekünk nagyon komolyan kell venni, akár a reformációról beszélünk, akár a hitvallás jelentőségéről. A mi számunkra, reformátusok számára azt is odaírták, hogy azzal a szándékkal jött létre ez a hitvallás, hogy minden hívő előtt bizonyosságot tegyenek Krisztus igazi és ősi anyaszentegyházának egységében való megmaradásukról, valamint arról, hogy semmiféle új vagy téves tantételt nem terjesztenek, és így semmi közösségük nincs semmiféle szektával vagy eretnekséggel. Megint csak azt tartom nagyon aláhúzendónak, hogy amikor Bullinger és társai ezt mondják, ott az 1560-as években – amikor ne felejtjük el, ülésezik a tridenti zsinat, a római egyház igyekszik rendezni a sorait, és jönnek azok a megfogalmazások, amelyek úgy akarják beállítani a reformációt, hogy az újítás, szakadás, eretnekség – akkor ez a hitvallás. És ezért van az, hogy ott van a függelékben a négy egyetemes, ökumenikus hitvallás. Mert mindvégig azt akarják bemutatni, hogy az ő igényük nem a keresztyénség egy ágának, egy válfájának az összefoglalása, hanem az igaz hit és a tiszta keresztyén vallás *egyetemes tételeinek* egyszerű megvallása, hogy megmaradjunk a Krisztus igazi és ősi anyaszentegyházával való egységben.

Azt gondolom, hogy amikor a II. Helvét Hitvallás relevanciájáról beszélünk, akkor ezt az egyetemes igényt mindenekelőtt és mindenekfelett meg kell őrizni és meg kell tartani. Nekem ez a hozzáállás csak újabb bizonyítéka annak, hogy a reformációnak nem sikere, hogy lett református és evangélikus egyház, hanem a kudarca. Mert a II. Helvét Hitvallásban a Krisztus egye-

12 Vö. a II. Helvét Hitvallás eredeti címiratát, in: Heidelbergi Káté, II. Helvét Hitvallás, 112–113.

temes anyaszentegyházáról és annak a hatalmas teológiai kincsnek az összefoglalásáról van szó, amelyet ez az egyetemes anyaszentegyház felmutatott.

Nyilván van a II. Helvét Hitvallásnak egy apologetikus vonulata is, a korabeli egyház tévelygéseivel kapcsolatban. Szeretnék azonban félreértést eloszlatni. Mi kicsit abban a tévhitben vagyunk, hogy éles kritikák a korabeli egyházzal kapcsolatban csak a reformátorok tolla nyomán fogalmazódtak meg. Nos, ha valaki kicsit alaposabban tanulmányozza a kort, akkor talál olyan, római katolikus szerző tollából származó nagyon súlyos kritikái írásokat, amelyeket a tizenhatodik század végén – tévedésből – mint a római egyház ellen irányuló reformatori iratot adtak ki. Ezt egy spanyol szerzetes írta, a római katolikus egyház hűséges tagja.

Ráadásul a II. Helvét Hitvallásnak – szerintem – feltűnően szelíd a fogalmazása. Ha megfigyeljük azt, hogy amikor a középkori egyházzal beszél, akkor sohasem azt mondja, hogy „a katolikus egyház”, hanem mindig azt, hogy „a római egyház”. Azért, mert a „katolikus” egyház az ő szemében Krisztus ösi, egy anyaszentegyháza, amelynek mi – vallja – a tagjai vagyunk.

A II. Helvét Hitvallás első magyar fordítását 1616-ban Szenci Csene Péter adta ki.¹³ Tudom, hogy ritkán szokunk olvasni előszókat meg előljáró beszédeket, de tessék elhinni, hogy érdemes. Csene itt olyan gyönyörűségeken ír az anyaszentegyházhoz való ragaszkodásáról, hogy nem állhatom meg, hogy egy néhány sort ne idézzek belőle: „Megmondott a te fejed az Úr Jézus Krisztus kegyes és szentséges anyám, hogy szidalmaznak tégedet a te lelki ellenségeid, háborgatnak, és minden gonosz hazugságot mondanak teellened ő-érette. De azért ugyan boldognak mond és biztat is, ígéretet tévén, hogy örülj és örvendezz, mert a te jutalmad bőséges az egekben. Mennyi sok hazugságot szóltottanak a Krisztus felől és az ő hívei felől a hitetlenek, nem hozom elő, hanem mindenben beszédemet csak tereád térítem, ó kegyes anyám. Mennyi szidalmat, mennyi hazugságot, káromlást és gyalázatot hallasz keserves szívvel, ki tudná mind előszámolni. Neved eretnek, hitetű, újító, tudományod, hogy Isten oka a bűnnek, sőt Isten az, aki a gonosszágra készítessen és hajtson, melyben összevettettel Simon mágus és Florinus eretnekekkel, hogy semmi szabad akarat nincsen az emberben, hogy a bűnök egyenlők legyenek, mint a sztoikusok tanítanak, és egyéb efféléket kiáltnak, írnak, költnék rád, kegyes anyám.”¹⁴ Ez a „kegyes anyám” az egyház. Ez még nem az a hang, amit a későbbiekben valaki, kicsit pointírozva úgy fogalmazott, hogy a római katolikus ember, és talán a római katolikus teológus számára az egyház a szent anya, a protestáns

13 Lásd MÓDIS: A Második Helvét Hitvallás magyar és magyarországi kiadásai, 90.

14 Vö. TÓTH: A Második Helvét Hitvallás története Magyarországon, 20.

ember számára az egyház a probléma. Itt még az a szemlélet van, hogy igen, nekünk azt kell védeni, ami az egyetemes, Krisztus ősi, igaz anyaszentegyházának a tanítása.

Innen érthető az, hogy akár a dogmatika, akár a teológia összessége felől nézzük a II. Helvét Hitvallást, akkor azt találjuk, hogy az nem alkot egy teljes dogmatikai rendszert. Sokszor és sokan kimutatták már, hogy mi az, ami hiányzik belőle, hogy az egyes témákat nem a klasszikus sorrendben tárgyalja (kijelentés, Isten, teremtés, megváltás, megszentelés, stb. stb.), hanem egészen más dinamikája van. Feltűnően rövidek azok a fejezetek, amelyek valamikor óriási vitákat generáltak az egyháztörténetben, hiszen gondoljuk meg, hogy az Istenről szóló tanítás az egyik legrövidebb fejezet. Az egész kérdéskört el lehet intézni egy kurta, rövid fejezettel, mert nem vitatéma. A Hitvallás nem akarta az egyetemes egyház által már nyugvópontonra jutott vitát újra gerjeszteni. Aztán hiányzik az eszkatológia, a végső időkről szóló tanítás. Ezeket mind tudjuk, ezeket ne kérjük számon, mert én azt gondolom, hogy a relevanciája e nélkül is megvan a II. Helvét Hitvallásnak.

Hogy ez mit jelent pontosan, azt kettő példán szeretném megmutatni. Az egyik az Igéről szóló tanítás, illetve az írásmagyarázati alapelvek, a másik pedig az egyházzal szóló tanítás. Mert ha egyik oldalon azt mondjuk, hogy a Hitvallás feltűnően kerüli a nagyon polémikus részeket, és nem használ durva és dehonesztáló kifejezéseket, a másik oldalon én azt gondolom, hogy a II. Helvét Hitvallásnak nagyon is éles kritikai potenciája van abban, amit az egyházzal tanít, hiszen az egyben igenis a mindenkori egyház éles kritikája.

Hogyha azt mondjuk, hogy a teológia a hit kritikai reflexiója, akkor ez a legeminensebb funkciója ott is, akkor is és ma is a hitvallásnak és az abból következő gondolkodásnak. Mert meggyőződésem, és szerintem ez is relevanciája a II. Helvét Hitvallásnak, hogy ami a reformációban történt, az nem más, mint az igényes megélésének a módja egyénileg és közösségileg, és bárhol, ahol ettől eltérünk, ott lehet még a címke az, hogy református, de ez már régen nem az.

Ez az igénytelenség jelenhet meg például ott, ahol valaki nem veszi komolyan Bullinger hermeneutikai írásmagyarázati alapelveit, amikről a második fejezetben beszél.¹⁵ Bullinger először is nyilvánvalóvá teszi, hogy a Szentírás nem magyarázhatja bárki a véleménye szerint, úgy, ahogy az neki tetszik. A teológiatörténetből ismerjük azt a tézist, hogy minden eretnecség egy bibliai idézettel kezdődik. Nincs olyan eretnecség, amelyik ne a Bibliából, legalábbis annak a betűjéből indulna ki. Ezért mondja Bullinger, hogy nem

¹⁵ Heidelbergi Káté, II. Helvét Hitvallás, 120–121.

kezdheti el boldog-boldogtalan magyarázni az Írásokat. Az Írás magyarázatához mire van szükség? Bölcsességre és komoly józanságra. Mert ezek nélkül csak rossz magyarázat születhet. Milyen a rossz magyarázat? A rossz magyarázat nem az, amelyik nyíltan tagad valamit, amit a Szentírás állít. Az eretnekek sem tagadják Istent, de a Biblia tanítását vallva hozzátoldanak ahhoz valamit a magukéból. Ezért fontosak bizonyos alapelvek, amelyek egyesek szerint már a történelmi-kritikai exegézis kiindulópontjai: 1) Az Írás összefüggéseit komolyan kell venni. 2) Az eredeti nyelvnek a szelleme szerint kell a szöveget értelmezni. 3) A több és kevesebb, több világosabb és nehezebb hely egybevetésével lehet és kell magyarázni az Írást úgy, hogy 4) az megfeleljen Isten dicsőségének, 5) a hit szabályának, azaz az Apostoli Hitvallásnak,¹⁶ és feleljen meg 6) a szeretet szabályának.

Erre szeretnék egy példát hozni: egy olyan, számomra bibliai szemléletváltást jelentő magyarázatot, amit én a magam számára ebben az évben fedeztem fel. Kaptam egy felkérést, hogy tartsak előadást arról, mit jelent az idegenség érzése a Zsoltárok könyvében. Amikor elkezdtem a témával foglalkozni, rábukkantam egy olyan előadásra, ami számomra releváns és reveláció volt. Kiindulópontja egy Midrás idézet, amelyik így hangzik: „*Mózes adta az izraelitáknak a Tóra öt könyvét, és Dávid adta a Zsoltárok öt könyvét*”.¹⁷ Persze tanultam én, meg ott vannak a Bibliában a feliratok, hogy „első könyv” meg „második” meg „harmadik könyv” stb., de hogy a két bibliai iratnak valóban köze lenne egymáshoz, az bizony nekem, őszintén szólva, eszembe se jutott. Az előadás kimutatta, hogy szinte nagyságrendre azonos a Genézis meg a Zsoltárok első könyve, az Exodus meg a Zsoltárok második könyve, és így tovább. Aztán: a Zsolt 1–42-ben szinte minden zsoltárnak van felirata, kivéve az elsőt meg a másodikat. Az ember felteszi a kérdést: Miért? A szerző azt mondja, valószínű azért, mert ez a két zsoltár maga is egy felirat, ami a zsoltárok egészére vonatkozik. Miről szól az első zsoltár? Hogy azok a boldogok, akik „*gyönyörködnek az Úr törvényében*.” (Zsolt 1,2) Aki a Tórát világosságnak látja, azaz a hívő izraelita. Hogy kezdődik a második? „*Miért zúgolódnak a pogányok?*” (Zsolt 2,1) Azaz, kiknek szól a Zsoltárok könyve? Egyfelől annak, aki gyönyörködik az Úr törvényében – de szól annak is, aki azon kívül van. Aztán az összefüggések: ahogy elindul a zsoltárok folyama, az elején többségben vannak a panaszzsoltárok, a nyomorúságban lévő emberek könyörgése. A könyv vége felé egyre több a nyomorúságból való sza-

16 Nagyon leegyszerűsítve az, hogy azért olyan imádság ne hangozzon el, amelyik úgy kezdődik, hogy „Uram, ha vagy...”

17 FRIEDRICH: Mit den Psalmen leben, 3.

badítás, a hálaadás, és végül a könyv végén szinte már csak halleluja van, dicsőítés, feltétel nélküli Isten-magasztalás.¹⁸

Azt gondolom tehát, hogy a II. Helvét Hitvallás mértékadó írásmagyarázati alapelvei – azzal együtt persze, hogy tudjuk, vannak tudományos és modern hermeneutikai megközelítések – felszabadítanak bennünket az ilyen és hasonló összefüggések felfedezésére, és megóvhatnak bennünket attól, hogy mellékes kérdésekből csináljunk fő kérdéseket. Mert amikor a Biblia fundamentalista megközelítéséről beszélünk, akkor egész egyszerűen arról van szó, hogy olyan kérdéseket tesznek központi kérdésekké, amelyek nem azok. Bevezetéstani kérdéseket tesznek üdvösség és kárhozat kategóriájába. Nekem még soha nem okozott álmatlan éjszakát, hogy Mózes írta-e Mózes első könyvét vagy nem. Mert mi van akkor, ha nem? A könyv hitelességét, relevanciáját nem ez dönti el.

De térjünk most át a hitvallás egyházzól szóló tanítására. Azt mondom, hogy a II. Helvét Hitvallás egyháztanának a relevanciája abban van, hogy mindig önkritikára készíti az egyházat. Hogy ez pontosabban mit is jelent, azt szeretném a keresztyénség egyik legnagyobb kritikusaként a példáján ilusztrálni.

A keresztyénség legnagyobb kritikusi sohasem kívülről jöttek, hanem mindig belülről. Közülük az egyik legnagyobb kritikust a huszadik század elején úgy nevezte az egyik svájci teológus, hogy ő „a nagy nyugtalanító”. Ő a dán filozófus-teológus, Søren Kierkegaard, aki a saját kora keresztyén-ségét valami végtelen iróniával szemléli, és kéri számon rajta azt, amit az ember a II. Helvét Hitvallásban olvashat, ha szem előtt tartja az igényes keresztyénség gondolatát. Az egyik írásában Kierkegaard – akinek egyébként egyik kedvenc figurája a teológiai professzor – a következőket írja:

„Jelenet az utolsó ítélet napján. Szereplők: a mi Urunk és egy teológiai professzor.

A mi Urunk kérdése: Kerested-e először az Isten országát?

Professzor: Azt nem állíthatom, ezzel szemben hét nyelven el tudom mondani: »Keressétek először Isten országát!« Dánul, németül, franciául, görögül, héberül, latinul, arabul, szírül, föníciaiul. De mit látok, hiszen ez már kilenc! Kettővel több nyelven is tudom, mint ahányat ígértem.”¹⁹

18 I. m., 5.

19 KIERKEGAARD: Christentum und Christenheit, 277.

A keresztyénség abban a pillanatban, s az egyház abban a pillanatban elveszti a krisztuskövetés, az igényes Krisztus-követés létformáját, amikor elfogadja ezt a mondatot, amely Kierkegaard szerint minden bajnak a gyökere. Ez a mondat így hangzik: *Mi mind keresztyének vagyunk.*²⁰ Döbbenetes belegondolni ebbe, amikor mi keresztyén társadalomról, keresztyén értékekről beszélünk. Ez egy lehetetlen általánosítás, amelyik hallgatólagos axiómája a keresztyén társadalomnak, de semmi köze ahhoz a keresztyénséghez és ahhoz az egyházhoz, amiről az Írás beszél. Ez utóbbinak semmi köze – írja Kierkegaard – ahhoz a gondolattalan és kényelmes komfortkeresztyénséghez (ő így írja: „limonádé-keresztyénség”), amellyel az átlagpolgár, a teológiai professzor, a püspök megpróbálja Istent bolonddá tenni. És eljut odáig, hogy azzal, hogy nem vesz részt az istentiszteleten, egy nagy bűntől mented meg magad. Nem vesz részt az istenbolondításban, amely abból áll, hogy újszövetségi keresztyénnek tartjuk azt, ami nem az.²¹

Ami Kierkegaard felháborodását váltja ki, az valójában az, hogy az ember és egy általános, keresztyén értékrendet szajkózó világ azt gondolja, hogy megfelel az Írás igényének, és ugyanakkor attól végtelenül távol van. Amikor a II. Helvét Hitvallás relevanciájáról beszélünk, különösen is egyháztana relevanciájáról, én itt látom ma a legfontosabb kihívást és a legfontosabb szembesülést. Ha nem tekintjük ezt úgy, mint eminens teológiai kérdést, akkor nagyon messze vagyunk attól, hogy a reformációra úgy tekintsünk, mint aminek hozzánk ma van köze.

Hiszen nagyon nagy kérdés, hogy vajon abban kell-e nekünk a teológiai újdonságot keresni, hogy azt mondjuk, a reformáció mindent újat hozott és semmit nem vett át a korábbiakból. Van egy olyan megközelítés és megfogalmazás, amelyiket egy anglikán gondolkodó szegezett nekünk, protestánsoknak, teológusoknak, és amire szerintem meg kell tudni válaszolni. Vajon teológiailag nézve más-e a reformáció, mint Ágoston kegyelemtanának a győzelme Ágoston ekkleziológiája felett? Mert ne felejsük el: Ágoston kegyelemtana hihetetlen mértékben tükröződik a protestáns megigazulástanban, viszont vele szemben a tridenti zsinat megfogalmazza Ágoston ekkleziológiájára alapítva azt a – most így mondom – reformkeresztyénséget, amelyik nagyon sok mindent köszönhet a reformációnak, de amelyikkel való párbeszéd, és amelyekkel szemben való egyetemességi igény ma is kötelez bennünket.

20 KIERKEGAARD: Der Augenblick Nr. 2., 122.

21 Lásd KIERKEGAARD: War Bischof Mynster ein „Wahrheitszeuge”, 3–9.

Felhasznált irodalom:

- BEINTKER, Michael: A Heidelbergi Káté etikája, in: *Igazság és Élet* VII (2013/3), 478–489.
- FRIEDRICH, Judith (OSB): *Mit den Psalmen leben*, in: <http://www.geistige-schriftauslegung.de/artikel/art000103.pdf> (utolsó megtekintés: 2017. 07. 24.)
- Heidelbergi Káté, II. Helvét Hitvallás*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1999.
- KIERKEGAARD, Sören: *Christentum und Christenheit*, München, Kösel-Verlag, 1957.
- KIERKEGAARD, Sören: War Bischof Mynster ein „Wahrheitszeuge“, einer von den „echten Wahrheitszeugen“ – ist das Wahrheit?, in: Uő: *Werke und Tagebücher* (Abt. 34 Band 24), Simmerath, Grevenberg Verlag, 2004, 3–9.
- KIERKEGAARD, Sören: Der Augenblick Nr. 2., in: Uő: *Werke und Tagebücher* (Abt. 34 Band 24), Simmerath, Grevenberg Verlag, 2004, 109–130.
- MÓDIS László: A Második Helvét Hitvallás magyar és magyarországi kiadásai, in: *A II. Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve* (Studia et Acta Ecclesiastica II.), Budapest, Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1967, 87–99.
- PLASGER, Georg: *Glauben heute mit dem Heidelberger Katechismus*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2012.
- TÓTH Endre: A Második Helvét Hitvallás története Magyarországon, in: *A II. Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve* (Studia et Acta Ecclesiastica II.), Budapest, Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1967, 13–53.

A NOSTRA AETATE PÁPAI ENCIKLIKA AKTUÁLIS ÜZENETE

Korreferátum exc. Ilan Mor, Izrael Állam nagykövetének
a DRHE „Nemzet, kultúra, identitás, párbeszéd” című konferenciáján
tartott előadására
Debrecenben, 2016. április 20-án

Köszönjük szépen ezt az előadást, amely egyszerre tekintette át történetileg, és helyezte el a mi korunkban és a mi helyzetünkben a *Nostra aetate*²² című pápai enciklikát. Azt a feladatot kaptam, hogy nagykövet úr előadásához itt, a kálvinista Rómában egy korreferátumot tartsak. Nos, a feladat nem egyszerű, de igyekszem ezt megtenni.

Nostra aetate – így kezdődik az enciklika: „A mi korunkban...” – majd így hangzik a folytatás: „a mi korunknak az a jellemzője, hogy egyre inkább közelebb kerülünk egymáshoz”. Azt gondolom, hogy mindig nagy a kísértés, hogy egy-egy történelmi korszakot olyanná nyilvánítsunk, hogy örökké így fog maradni. 1965-ben, a II. Vatikáni Zsinat idején, amikor átéli a világ az egymásrautaltság, későbbi kifejezéssel a globalizáció első jeleit, akkor még nem tudhattuk, hogy a 21. századba úgy lépünk be, hogy újra felélednek azok az erők, amelyek nemhogy az egymáshoz közeledést, hanem az egymással való szembefordulást, az agressziót, a szétszakadást munkálják. Tehát amikor egy dokumentumot a maga helyén értékelünk, akkor azt azzal az alázattal tegyük, hogy egyikünk sincs az abszolút látás és az abszolút tudás birtokában.

Az én ismereteim szerint az összes eddig keletkezett enciklika közül ez a legrövidebb, amely valaha megszületett a római katolikus egyházban. Ez tehát egy nagyon rövid dokumentum, de éppen ezért illik rá a klasszikus latin mondás kicsit módosított változata. Ha valaki nagyon sokáig beszélt, arra mondták, hogy *multa sed non multum*, ami nagyjából azt jelenti: „Sok beszédnek sok az alja.” Tehát: sokat beszél, de keveset mond. Azt gondolom, hogy a *Nostra aetate* kezdetű enciklikáról azt lehet mondani, hogy *non multa sed multum*: keveset beszél, de sokat mond. Ebben a bevezetéssel együtt is csupán öt szakaszból álló dokumentumban benne van mindazoknak a teoló-

22 A II. Vatikáni Zsinat *Nostra Aetate* kezdetű nyilatkozata az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról.

giai és gyakorlati szempontoknak a summája, amit a nagy keleti vallások, az iszlám és a zsidóság értékeiről elmondhatunk, hogy végül megállapítsa, hogy nincs alapja velük szemben semmiféle diszkriminációnak. Ez tehát – ismétlem – a legrövidebb enciklika, de amelyet az egyik legfajsúlyosabb enciklikának tekintünk mi, nem katolikusok. Itt jegyzem meg zárójelben, a történeti hűség kedvéért, hogy annak idején a II. Vatikáni Zsinat dokumentumait magyarul hamarabb lehetett olvasni a protestáns szakfolyóiratokban, mint a római katolikus kiadványokban. Mert a II. Vatikáni Zsinatra nem úgy tekintettek a protestánsok, köztük mi, reformátusok, hogy az katolikus belügy, hanem úgy, hogy itt az egész keresztyénségről van szó – mint ahogy annak idején a reformációban is a keresztyénség megújításáról volt szó.

Éppen ezért, amikor egy végtelenül fontos dokumentumként értékeljük a *Nostra aetate*-t, megint csak a történeti hűség kedvéért jegyezzük meg, hogy amikor a második világháború befejezése után három esztendővel, 1948-ban megalakul az Egyházak Világtanácsa, amely egyesíti a nem katolikus egyházakat,²³ és tanácskoznak Isten rendjéről és a világ zűrzavaráról, akkor nyilvánvalóan bennük van az a rettenetes, szörnyű tapasztalat, amit a Holocaust jelentett, még sokkal inkább, mint ahogy nagykövet úr azt hangsúlyozta az 1965-ös dokumentum kapcsán. Az Egyházak Világtanácsa ekkor megfogalmazza a következő definíciót, amit azóta is kristálytisztá érvényességgel kell és lehet idéznünk és terjesztenünk: „Az antiszemitizmus Isten és ember elleni bűn.”²⁴ Ami ezen felül van, az az ördögtől való.

Az antiszemitizmus elutasítása terén tehát közös keresztyén örökségről beszélhetünk, nyilván annak a kinyilvánításával is, hogy mind a római katolikus, mind a protestáns keresztyénségnek volt miért bűnbánatot tartania. Arról a közös keresztyén örökségről, amelynek itt, Debrecenben, akár ezek között a falak között, illetve az akkori hittudományi fakultás tanárai között is nagyon erőteljes hagyománya van. Amikor ennek az egyetemnek, illetve jogelődjének a tanára, Pákozdy László Márton megírja az Ebed Jahve-énekekről szóló tanulmányát, abban az időben, amikor Európában, Hitler Németországában tetőfokára hág a zsidógyűlölet és a hecckampány, akkor ő azok véleményéhez csatlakozik, akik szerint az ÚR szenvedő Szolgája (Ézs 52,13–53,12) nem Jézus Krisztusról szóló prófécia, hanem Izrael népével azonos.²⁵ Lehet, hogy steril teológiai szempontokból sokak szemében vitatható, de végtelenül pozitív és végtelenül fontos, hitvalló kiállás volt egy olyan

23 Akkor az ortodox egyházak még nem voltak tagok, ők csak 1961-ben lépnek be.

24 Forrás: Concerns of the churches – The Christian approach to the Jews, 161.

25 PÁKOZDY: Deuterójesajási tanulmányok I., különösen 49–63.

időben, amikor arról szólnak nemcsak az egyházon kívül, hanem az egyház falain belül is a vezető hangok, hogy nekünk semmi közünk ahhoz, ami az Ószövetség, semmi közünk az Ószövetség Istenéhez, nekünk semmi közünk az ókori és a mai, köztünk élő zsidókhoz.

Ahogy a *Nostra aetate*-ban megfogalmazást nyer a két szövetség felbonthatatlan egysége, az összetartozás, nagyon szép bibliai hivatkozással – a Római levélre való utalást (Róm 9–11) már hallottuk – abban, azt gondolom, megint csak egy közös keresztyén tradícióról van szó, amelynek az aktualitását jó szemünk előtt tartani. A 20. századi holland református teológus, Miskotte kicsit provokatív, de nagyon találó megfogalmazása így szól: Az új szövetség mint szövetség az Ószövetségnek a beteljesedése, de az Újszövetség, mint irat, mint írás, csupán egy kommentár az Ószövetséghez.²⁶ Ha valaki a kettőt szét akarja szakítani, az óhatatlanul tévtanításhoz, eretnekséghez és egyebekhez vezet. Mint teológusoknak tudatában kell lennünk, hogy ez egy olyan kérdés, amely nem vesztette el az aktualitását. Hiszen abban a Németországban, amelyikben a hitleri őrzöngés idején a *Deutsche Christen* mozgalma is zászlójára tűzte azt a Markion óta hangoztatott tévtanítást, hogy az Ószövetség nem a miénk, 2014-ben, egy neves teológiai professzor megjelentetett egy cikket, amelyben gyakorlatilag ugyanerre a következtetésre jut.²⁷ Tehát nem mondhatjuk, hogy egyszer s mindenkorra letudtuk ennek a kinyilvánítását, hanem meg lehet és meg kell fogalmazni újra és újra ezt az összetartozást.

A *Nostra aetate* beszél a gyakorlati lépésekről is. Nagykövet úr is hangsúlyozta a tanításnak, az oktatásnak a szerepét. Régi meggyőződése, s bár inkább kevesebb, mint több sikerrel jártam ennek kapcsán, de itt is nyomatékosítom: nagyon örülnék, ha Magyarországon eljutnánk oda, a történelmi keresztyén felekezetek és a zsidóság, hogy amikor hittankönyveket írunk a saját iskoláink számára, akkor mielőtt beleírnánk, hogy ilyenek a zsidók, ilyenek a katolikusok, kérjük meg őket magukat, hogy foglalják össze nekünk: ők hogyan, milyennek látják saját magukat. Ez nagyon-nagyon fontos lenne. Hiszen hányszor kapjuk magunkat azon, hogy azt mondjuk, hogy „ez így volt a zsidóknál”. S nem is vesszük észre, hogy ezzel egyszerűen kiiktatjuk a látókörünkől azokat, akik elmondhatnák, hogy az nemcsak „volt”, hanem most is így van. Apróságnak tűnik, de végtelenül fontos elemnek tartom ezt, hiszen azok a teológiai felismerések, amelyek ennek a közös örökségnek, a

26 Vö. MISKOTTE: Bijbels abc, 44; Uő: Wenn die Götter schweigen. Vom Sinn des Alten Testaments, 166–171. Lásd ehhez még HAILER: Heiko Miskottes Israel-Theologie als theologisches Kaleidoskop, 291–316.

27 SLENCZKA: Die Kirche und das Alte Testament, 83–119.

szövetség közös gondolatának a feladhatatlan voltát hirdetik, azoknak a tár-
háza kimeríthetetlen.²⁸

Erre hadd hozzak példát is. Néhány hónappal ezelőtt egy előadást kel-
lett tartanom, és azt a feladatot kaptam, hogy beszéljek arról, mit jelent az
idegenség érzése – migráció és agresszió volt a téma – a zsoltárookban. De
miután nem volt megszabva, hogy konkrétan melyik zsoltárban, elkezdtem
vizsgálni a Zsoltárok könyvének az egészét. Rábukkantam egy szerzőre, aki
felvetette a kérdést, hogy vajon mi az oka annak, hogy a Zsoltárok első köny-
vében (Zsolt 1–41) szinte minden zsoltárnak van külön címfelirata, kivéve
az elsőt és a másodikat. Azt mondják a rabbik, ez azért van – írja a szerző –,
mert ez a két zsoltár az egész könyvnek a címfelirata, ma úgy mondanánk:
prológusa, bevezetője. Hogy kezdődik az első zsoltár? Az a boldog ember, aki
gyönyörködik a Tórában (Zsolt 1,1). Az az igazi izráelita, aki gyönyörködik
az Úr törvényében. Hogy kezdődik a második zsoltár? „Miért háborognak
a nemzetek?” (Zsolt 2,1), majd így folytatódik: „Félelemmel szolgáljátok az
URat, ... csókoljátok a Fiút!” (Zsolt 2,11–12) Azaz megjelenik egymás mel-
lett a zsidóság és a nem-zsidóság, akiknek egyként szól a panaszzsoltár, a sza-
badításért való hálaének, az örvendezés. Tehát van egymástól mit tanulnunk.

Nagykövet úr említette a 2015. decemberi, a *Nostra aetate* 50. évfordu-
lója alkalmából kiadott vatikáni dokumentumot. Én is egy 2015. decemberi
dokumentumra szeretnék utalni, amely számomra nagyon sokat mondott.
Ez azonban a másik dialóguspartnertől jön. December 3-án ortodox zsidó
rabbik csoportja adott ki egy nyilatkozatot arról, hogyan látja az ortodox
zsidó rabbik közössége, nyilván nem mindenki, de egy jelentős részük, a
keresztyénséggel való kapcsolatát. Felfogható ez úgy is, mint egy válasz az
ötvenéves jubileumra, de szerintem annál többről is van szó.

A szöveg szintén nem hosszú, de igen-igen figyelemreméltó. Abból indul
ki, hogy *„közel két évezred ellenségeskedése és elidegenedése után mi, ortodox
rabbik, gyülekezetvezetők, gyülekezeti intézmények, szemináriumok vezetői
Izraelben, az Egyesült Államokban és Európában szeretnénk kihasználni azt a
lehetőséget, amely adatott nekünk, szeretnénk a mi mennyei Atyánk akarátát
cselekedni azáltal, hogy a kezet, amelyet keresztyén testvéreink felénk kinyúj-
tottak, megragadjuk. Zsidók és keresztyének együtt kell munkálkodjanak azért,
hogy korunk kihívásainak meg tudjunk felelni.”*²⁹ Véleményem szerint ez azért

28 Az egyház és Izrael kapcsolatához lásd TATAI: Az Egyház és Izrael; FERENCZ: Izráel kis-
testvére?, 305–319.

29 To Do the Will of Our Father in Heaven: Toward a Partnership between Jews and Christians
[A szerző saját fordítása].

figyelemre méltó, mert korábban a zsidó–keresztyén párbeszédéről általában azt gondoltuk, hogy persze vannak liberális rabbik, akik erre nyitottak, de az ortodox rabbiktól ezen a téren nincs sok mindent remélni, mert ők nem akarnak velünk különösebb kapcsolatba kerülni. De most éppen az ortodox rabbik voltak azok, akik, idézve II. János Pált, idézve Benedek pápa megnyilatkozásait, azt mondják, hogy *„ahogyan Maimonidész és Juda Hallévi már előttünk kimondták, mi is elismerjük és kimondjuk, hogy a keresztyénség nem véletlen és nem tévedés, hanem Istentől akart és ajándék a népek számára. Jézus kétféle jót hagyott erre a világra. Egyfelől hihetetlen fenséges módon megerősíti a Tóra érvényét, másfelől eltünteteti a bálványokat, a népek bálványait és elkötelezi a népeket a Nóéval kötött szövetség megtartására.”*³⁰

Számomra ezek nagyon súlyos és nagyon új teológiai megfogalmazások, amelyek egyrészt ott gyökereznek a zsidó hagyományban, másrészt amelyek azt mondják, hogy most már lépünk túl azon, hogy néha közösen lefotózkodunk, néha tartunk egy ünnepséget, aztán mindenki „elmegy a maga sátorába” (vö. 1Kir 12,16). Tehát azt gondolom, hogy a lehetőség és a felelősség egyaránt itt van, azért, hogy tudjunk egymással felszabadító dialógust, felszabadító beszélgetéseket folytatni.

Mert én úgy látom – és most csak Magyarországról beszélek –, hogy a mai magyar társadalomból általánosságban is hiányoznak ezek a felszabadító beszélgetések, amikor arról beszélhetnénk, hogy antiszemitizmus, arról beszélhetnénk, hogy Holocaust. E konferencia előtt említettem nagykövet úrnak, hogy nagyon beteg állapotnak tartom, ha valaki ma Magyarországon azt mondja, hogy látta a „Saul fia” című filmet, de nem tetszett, akkor rögtön azt mondják rá, hogy antiszemita, ha meg azt mondja, hogy látta a „Saul fia” című filmet, és tetszett, akkor azt mondják rá, hogy zsidóbérenc. Ez egy beteg állapot, amin túl kell lépni. Hogy hogyan lehet túllépni, arra nézve szeretném egy kortárs magyar író rövid történetét megosztani a kedves hallgatókkal:

„Kik azok a zsidók? – kérdezte a gyerek a konyhában. Valamit hallott hittanórán, s hogy nemcsak Júdeában éltek, hanem ott a faluban is. Ezt olyan nehéz volt neki összekötni, hogy hogy kerültek oda, olyan marha messzire. S ha már odakerültek, most mégis hol vannak? A nagyapa visszakérdezett:

30 Uo.

– Hogyhogy kik?

A gyerek:

– Hogy úgy, hogy kik?

– Ja – mondta a nagyapa, épp bort hígított szódával, kell egy kis erő, mondogatta mindig, amikor ivott.

– Akiknek görbe az orra – vetette oda, aztán felhajtotta a hígított bort, megtörölte a száját, és elindult a konyhaajtó felé, mert lezártnak tekintette a témát.

– Akkor – szólt utána a gyerek... A nagyapa megállt, hogy a gyerekekkel való beszélgetés okán ne hajtson-e fel még egy pohárral, sok lesz, gondolta, és visszakérdezett:

– Mi van akkor?

– Hogy akkor... – fogott bele újra a gyerek – a faluban, azok a zsidók? – És nézett a nagyapára. A nagyapa orrára. – Akiknek görbe az orra.

A nagyapa túrt egyet az orrán, nem érezte, hogy a gyerek épp azt nézi.

– Nem, csak azok a görbe orrúak zsidók, akik különben is zsidók.

– És a nem görbe orrúakkal is így van? – kérdezte a gyerek. A nagyapa erre már nem válaszolt, megnyitotta az ajtót, s az udvarról bejövő állathangok elnyomták a gyerek szavait. Kilépett. A nagymama keverte a levest.

– Tudtak magyarul? – kérdezte a gyerek.

– Kik? – kérdezett vissza a nagymama.

– A zsidók, akik itt laktak.

– Persze – mondta a nagymama. – Magyarok voltak.

– Magyarok? – mondta csodálkozva a gyerek. – Azt hittem, zsidók.

A nagymama nem válaszolt, valami eszébe jutott, de nem akarta a gyerekeknek elmondani. Az a felvásárló, aki a malacokat vette át, akinek a szülei idevalósiak voltak, emlékezett is rájuk, a mozi fölötti házban laktak, tényleg volt egy kisfiúk, meg egy lányuk is, a férfi gabonával kereskedett, az asszony varrónő volt. Biztos a többiek is emlékeztek rájuk, ott a felvásárlásnál egy faluban a gabonakereskedőt meg a varrónőt nem lehet nem ismerni. Mégsem kérdezte meg senki, hogy mi van a felvásárló szüleivel, meg a kistestvérével. Ez a faluból származó ember, aki csak azért került ide, mert felvásárló volt a Váci Húsüzemnél, ő mondta: pont olyan volt, amikor felhajigálták őket a teherautóra, aztán

Ipolyságon, ami a második bécsi döntésnek köszönhetően ismét hazánk része lett, a kisváros vasútállomásán bevagonírozták a különböző falvakból odaszállított embereket, hogy az olyan volt, amilyenek most a malacok. A szomszéd faluban is megálltak, ott már nem voltak sokan, két család, s a parasztok fölkiabáltak, amikor látták, hogy ott van a Weisz Miska is, hogy most perelj, Miska! Mert a Weisz Miska ügyvéd volt, s persze a legrosszabb fajtából. De helytelen volt, hogy kiabáltak, mondta a felvásárló, ezzel a furcsa, senki által nem használt szóval, hogy 'helytelen', mert a Weisz Miska nem azért volt ott, mert rossz ember volt. Weisz Miska ott már nem volt a Weisz Miska, ahogy az ő szülei sem voltak és senki sem volt az, aki korábban volt, mert a karszalagosok, akik a munkát végezték, nem kérdezték, hát te rendes ember vagy, te meg gazember. A karszalagosokat ez egyáltalán nem érdekelte, csak hogy teljesítsék szám szerint a kvótát. Aki ott felkerült a teherautóra, már nem volt más, csak egy darab zsidó.

– Sokan laktak itt? – kérdezte a gyerek.

*– Sokan – mondta a nagymama, s hogy egy sem jött vissza közülük, csak az az ember, aki a disznókat felvásárolta. Ő sem akart, de munkaköri kötelezettségből kénytelen volt. Hol a gyerekre nézett, hol a levesbe. Miért is történtek ezek a dolgok – gondolta. Nem értette. És a többi ember sem értette, aki a faluban lakott. Hiába tartották be a tízparancsolatot, hiába kerülték azt a sok-sok halálos meg bocsánatos bűnt, amit a tisztelendő úr felso-
rolt, mindez nem befolyásolta azt, ami történt. Kavarta a levest, nem akarta, hogy megcsomósodjon a rántás.*

– És mi lett a dolgaikkal? – kérdezte a gyerek.

– Milyen dolgaikkal?

– Hát, ami volt nekik. Vagy vihették?

– Ja, nem. Egy magtárba hordták össze, tele lett a hatalmas épület bútorokkal, ruhákkal, szőnyegekkel, gyertyatartókkal. A faluból sokan gondolták, hogy kívárlák az alkalmas pillanatot, s kirabolják a magtárat. Ott sündörögtek az épület körül – mondta a nagymama –, meg a kocsmában is erről beszéltek. Elmesélték, hogy mennyi kincs van ott, aranyak meg ezüstök, és hogy végül is miért ne lehetne ez az övéké, úgyse jönnek már vissza, s ha visszajönnének, mégis ki bizonyíthatná rájuk, hogy ők vitték el. Aztán

egy éjjel, amikor az oroszok már egészen közel voltak, amerikai repülőök húztak át az égen, és dobálták a bombákat.

– Amerikaiak voltak? – kérdezte a gyerek.

– Azok – mondta a nagymama. – Valaki látta az egyik pilótát, hogy néger volt. A visszavonuló németekre akarták, de néhány épp a magtárra esett, és a robbanás meg utána a tűz mindent tönkretett.

– Nem maradt semmi? – kérdezte a gyerek.

– Semmi – mondta a nagymama.

– Kár – mondta a gyerek.

– Nem – mondta a nagymama.

– Miért? – kérdezte a gyerek.

– Mert legalább tolvajok nem lettünk – mondta a nagymama.

És tovább keverte a levest.”³¹

Azt gondolom, ilyen felszabadító beszélgetésekre szükség van, iskolában, egyetemen, gyülekezetben, családban. Csak így juthatunk el oda, ami meggyőződésem szerint a *Nostra aetate*-nak is és minden keresztyén–zsidó együttélésnek, dialógusnak alapvető motívuma, s amit én a magam számára csak úgy tudok összefoglalni, ahogyan azt a 20. század nagy kritikusa, Martin Buber megfogalmazta – aki kritikus tudott lenni a zsidósággal és a keresztyénséggel egyaránt –, amikor a felebaráti szeretet parancsát így fordította le: „Szeresd felebarátodat – ő is olyan, mint te.”³² (3Móz 19,18, vö. Mt 22,39) Azt gondolom, hogy ez a mi dolgunk, lehetőségünk.

Ezekkel a gondolatokkal szeretném megköszönni Nagykövet Úrnak, hogy megosztotta velünk gondolatait. Tudjuk, hogy járt már itt. Amit most adok neki, néhány hete jött ki a nyomdából, s miután az elején őszintén megvallotta, hogy nem sikerült teljesen megbirkóznia a magyar nyelvvel, egy olyan képeskönyvet szeretnék neki adni, amelyben ennek az épületnek minden domborműve és festménye benne van, magyarázó angol nyelvű szöveggel. Kívánjuk, hogy a *shalom* köszöntés, amellyel bennünket is köszöntött, legyen az ő és szerettei életében, a még Magyarországon töltendő szolgálati idejében és utána is a meghatározó. Természetesen nagykövetként is szívesen visszavárjuk, de ha egyszer az unokájának akarja megmutatni ezt az épületet, akkor nyitva lesz előtte az ajtó, és nyitva lesz a szívünk. Így köszönjük meg és így kérjük az Örökkévaló áldását a közöttünk végzett szolgálatára.

31 HÁY: Kik azok, 87–90.

32 BUBER: Die Schrift III., 82.

Köszönjük, amit azért tett, hogy emberek egymással szóba álljanak, egymással szót értsenek, mert ennek valóban nincs alternatívája. Köszönjük, hogy ebben segített bennünket.

Felhasznált irodalom:

- A II. Vatikáni Zsinat *Nostra Aetate* kezdetű nyilatkozata az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról, in: <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=9> (utolsó megtekintés: 2017.06.21.)
- BUBER, Martin: *Die Schrift III., Das Buch Er rief*, (Die fünf Bücher der Weisung – Drittes Buch), Berlin, Verlag Lambert Schneider [é.n.].
- Concerns of the churches: The Christian approach to the Jews*, 161. in: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/1948-amsterdam/concerns-of-the-churches-the-christian-approach-to-the-jews> (utolsó megtekintés: 2017.06.21.)
- FERENCZ Árpád: Izrael kistestvére? Egyház és Zsinagóga a dialektika teológia tükrében, in: Fekete Károly – Kustár Zoltán – Kovács Ábrahám: *Átjárható határok. Ünnepi kötet dr. Gaál Botond professzor 65. születésnapjára* (Acta Theologica Debrecinensis 2), Debrecen, DRHE, 2011, 305–319.
- HAILER, Martin: Heiko Miskottes Israel-Theologie als theologisches Kaleidoskop, in: Leiner, Martin – Trowitzsch, Michael (Hg.): *Karl Barths Theologie als europäisches Ereignis*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2008, 291–316.
- HÁY János: Kik azok, in: Uő: *Napra jutni*, Budapest, Európa, 2014, 87–90.
- MISKOTTE, Kornelis Heiko: *Bijbels abc*, Baarn, Amsterdam, W. Ten Have N. V., 1966.
- MISKOTTE, Kornelis Heiko: *Wenn die Götter schweigen. Vom Sinn des Alten Testaments*, München, Chr. Kaiser Verlag, 1963.
- PÁKOZDY László Márton: *Deuterojesajási tanulmányok I. Az újabb deuterojesajási kritika ismertetése különös tekintettel az un. Ebedjahve-dalokra*, Pápa, Főiskolai Könyvnyomda, 1940.
- PLINIUS MINOR: *Epistulae* [Levelek] 10.96–97.
- SLENCZKA, Notger: Die Kirche und das Alte Testament, in: Gräb-Schmidt Elisabeth – Preul, Reiner (Hg.): *Das Alte Testament in der Theologie*

(= Marburger Jahrbuch Theologie. Jg. 25; = Marburger Theologische Studien. Bd. 119), Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2013, 83–119.

TATAI István: *Az Egyház és Izrael*, Budapest, Harmat Kiadó/Kálvin Kiadó/KRE, 2010.

To Do the Will of Our Father in Heaven: Toward a Partnership between Jews and Christians, in: <http://cjcuc.com/site/2015/12/03/orthodox-rabbi-nic-statement-on-christianity/> (utolsó megtekintés: 2017.06.21.)

KRITIKUS TÁVOLSÁGTARTÁS, JÓZANSÁG ÉS SZERETET

Elhangzott a Debreceni Református Nagytemplomban,
a rektori tanévzáró beszéd részeként
Debrecenben, 2015. június 27-én

Az Újszövetség korában, leegyszerűsítve a dolgokat, három nagy viláértelmezés uralta a gondolkodást. Az egyik a sztoikus filozófiából származott. Eszerint a kozmoszban, azaz a világban rend van, az embernek csak meg kell őriznie a belső nyugalmat, az *ataraxiát*, és akkor minden szépen megy tovább úgy, ahogy eddig. Ennek a magatartásnak, ennek a rendíthetetlen nyugalomnak az ábrázolására használták a tengerből kiálló szikla képét, amit állandóan ostromolnak a habok. A másik szemlélet úgy tekintett a világra, mint egy sűrű erdőre, ma azt mondanánk, dzsungelre. A dzsungelben egy feladata van az embernek: túl kell élnie. Túlélni mindenáron. A harmadik viláértelmezés szerint, és ez az Újszövetség látásmódja, a világ olyan, mint egy elvadult kert, amelyikben az ember hálaadással felfedezheti az egykori pompás kert körvonalait. És ha ezt a Debreceni Református Hittudományi Egyetemre alkalmazzuk, akkor mind a háromban van valami igazság. Mint kozmosz, mint rend, minden úgy van jól, ahogy van. Ne izgassa fel magát az ember, se a diák, se a tanár, se a fenntartó. Rend van itt, csak meg kell találni a megfelelő nézőpontot. A második: a világ mint dzsungel. Azt hiszem, hogy ez még ismerősebb. Túlélni ezt a vizsgát, túlélni ezt az akkreditációt, túlélni ezt a feladatot és így tovább, aztán minden kezdődik előlről. A harmadik, hogy úgy tekintünk magunkra, a világunkra, az intézményünkre, mint amin van mit változtatni, de amit nem akarunk fenekestől felforgatni, mert felismerjük benne hálaadással a kert körvonalait.

Azt gondolom, hogy egy olyan zaklatott világban, amelyikben ma élünk Európában, Magyarországon, amelyiket a XX. század egyik zsenije, Albert Einstein már az 1950-es években úgy jellemezett, hogy egyre tökéletesedő eszközökkel harcolunk benne egyre tökéletlenebb célokért, nekünk, keresztyén gondolkodóknak bátran és józanul ki kell mondanunk, mindenféle kisebbségérzés nélkül, hogy van úgy, hogy a hitben több értelem rejlik, mint az önmagát abszolút mércének tekintő értelemben. És hogy ez mit je-

lent, ahhoz hadd hívjak segítségül egy ma élő gondolkodót, a volt canterburyi érseket, Rowan Williamst, akinek az írásai magyarul is hozzáférhetők.

Williams *Európa, hit és kultúra*³³ című tanulmányában azt írja: tudomásul kell vennünk, hogy Európa a világ számára nem mindig a jónak és a jósnak a megtestesítője volt, hiszen Európából indult ki egy sor olyan dolog, amelyik alatt mind a mai napig sóhajtozik és nyög a teremtetett világ. De mindeképpen van öt olyan jó dolog, amelyért Európától nem lehet elvitatni az érdemet. Az első a sokat emlegetett emberi jogok, melyek szerint az egyénnek jogában áll ellenőriznie és kontrollálnia a környezetét. A második az a gondolat, hogy a szabadság, mint az alternatívák közötti választás szabadsága, feltétlenül jó dolog. Lealacsonyító és embertelen, ha valakitől megvonják a választás jogát. A harmadik európai jellegzetesség a demokrácia. Ha egyetlen egyénnek vagy egyetlen csoportnak sincs joga meghatározni mások lehetőségeit, akkor a társadalmi életnek az emberek preferenciáit tisztázó, lehető leg szélesebb körű konzultációkon kell alapulnia, és fenn kell tartania a lehetőséget azok leváltására, akik a törvényeket és a politikai döntéseket hozzák, amennyiben változásra van szükség. Ez a demokrácia. Az európai kultúra negyedik jellemzője, hogy szétválasztja a közszférát és a magánszférát. Az állam a közszférára hoz szabályokat, előírásokat, rendeleteket, ennek fejében a magánszféra területén belül – mondjuk így – békén hagyja az embereket, és így itt mindenkinek jogában van eldönteni, hogy miképpen akar élni. Az ötödik európai jellegzetesség – mondja a canterburyi érsek – a modern európai művészet és irodalom, amelyik mindig az egyén bonyolult tudati és érzelmi világának az elemzésére törekszik.³⁴

Mi következik ebből a sokat emlegetett „Európa és a keresztyénség” dilemmára és vitára nézve? Annak a tudatosítása, hogy a keresztyénség kezdetől fogva, és ez felekezeten átívelő gondolat, mindig megtérésen alapuló hit és vallás volt, vagyis mindig felmutatott egy olyan lehetőséget az embereknek, hogy amit eddig az identitásukról, lehetőségeikről vagy a viszonyaikról magától értetődőnek tartottak, az nem feltétlenül állandó és végleges. Azaz a keresztyének kezdetől fogva „nem dőltek be” az olyan mondatoknak, bárki mondja is, hogy „nincs alternatíva”.

A megtérés – mondja Williams – azt jelenti, hogy a „más-ság”-ot választjuk.³⁵ Hogy kilépünk abból a kultúrából, amelybe valaha tartoztunk. A keresztyének kezdetől fogva tudták, és ma is tudják, hogy ez a világ nem áll

33 WILLIAMS: A hit szerepe a mai világban, 77–91.

34 I. m., 77–79.

35 I. m., 81.

fenn örökké, hogy mindaz, ami természetesnek és megkérdőjelezhetetlennek tűnik, az Isten mércéjével mérve múlandó és megújításra vár. Mégpedig annak az Istennek a mércéje szerint, aki jelen van az ember látványos kudarcában is, a látszólagos vereségben és a halálban is, ahogy Jézus halálában jelen volt.

Éppen ezért a keresztyéneknek mindig kettős látásmódja van erről a világról. Egyrészt elfogadják a dolgok állását. Másrészt a hitük azt a meggyőződést plántálta beléjük, hogy saját választásuk révén egy másfajta rendbe kerültek bele, ami láthatatlan, de az egész világ számára döntő fontosságú. Augustinus ezt úgy fogalmazta meg, hogy a keresztyén ember olyasvalaki, aki nem hajlandó megállapodott életet élni, Aquinói Tamás pedig kételyét fejezte ki azzal a tanítással szemben, hogy a királyok hatalma Istentől való volna. Azaz a keresztyénségben egész története során megvolt a nyugtalanság, az ironia és a szkepticizmus a világ fennálló rendjével szemben.

Ez a kettős látásmód az, ami a keresztyénséget a 20–21. század nagy erővel és nagy hatással jelentkező szellemi irányzataival szemben meghatározza. Elég, ha példaként két gondolatrendszert említek. Az első ezek közül a marxizmus, amelyről azt gondoljuk talán, hogy az már a múltunkhoz tartozik, de ki tudja... A második az iszlám, amiről pedig azt mondhatnánk, hogy nem nagyon van közünk hozzá, pedig ki tudja... Mindkettő morálisan komoly, filozófiailag alaposan kidolgozott látásmóddal rendelkezik, és a kétőben ugyancsak közös, hogy egyik sem hagy helyet a kettős látásmódnak: a pluralizmusnak, vagy éppen az ironiának és a kételynek. Mindez azt jelenti, hogy ha Európa valóban rá tud ébredni arra, hogy ilyen öröksége van, akkor tudja és meri használni a keresztyénség kritikai szellemét, valamint azt a meggyőződést, hogy mindig meg lehet térni, hiszen a világ jelenlegi berendezkedése és látszata korántsem örök. Ez az a tanítás, ami a klasszikus teológiában az Istenről szóló, úgynevezett negatív teológiában megjelenik. A negatív teológia nem azt jelenti, hogy semmit nem tudunk mondani Istenről, hanem, hogy bármit is mondunk, az még nem a minden, mindig van valami több, valami teljesebb, ami reménységet ad. Ez a kritikus szellemiség akkor lehet valóban a józan ítélőképesség eszköze, ha nem a végtelenségig gyanakvó, ha nem gondolja úgy, hogy sehol, semmiben és senkiben sem lehet bízni. A keresztyén hit azt tanítja nekünk, hogy mivel nyugodtan bízhatunk Istenben, bátran lehetünk szkeptikusak mindennel szemben, ami kevesebb, mint Isten. Így adhat ez a tudat olyan elkötelezettséget az embernek, amely-

ben a kritikus távolságtartás összeegyeztethető a bizalommal, a szeretettel és a józansággal.

Hogyha ennek a látásnak az alapján próbáljuk szemügyre venni saját dolgainkat, akkor azt gondolom, megfogalmazhatunk néhány alaptételt. Ez a teológusok dolga. Márpedig a tisztességes teológiát az különbözteti meg az egyház-kormányzástól, hogy nem hajlandó kompromisszumokra. Tessék elhinni, tudom, mit beszélek, hiszen én próbáltam mind a kettőt. És nagyon nagy baj az, ha egy egyház, amelyik magát az Igét hallgató egyháznak tartja, egyszer csak hallgató, majd hallgató egyház lesz. Ezért azt gondolom, néha elég a nagyon egyszerű, és egyáltalán nem új teológiai igazságot kimondani.

Én ilyen egyszerű igazságnak tartom Ferenc pápa megszólalását a menekültek ügyében.³⁶ Nem kell annál többet mondani, de azt ki kell mondani. Ilyen egyszerű a halálbüntetés kérdésében annak a megismétlése, hogy Krisztus engesztelő áldozata után többé nem lehet teológiai érvet találni a halálbüntetés igazolására.³⁷ Pont. Ilyen egyszerű kimondani azt, hogy nem szabad jelszavakká silányítani a kulcsszavakat, mert ezek csak arra alkalmasak, hogy emberekből önző, egoista indulatokat hozzanak felszínre. Etikai kérdések nem dönthetők el sem népszavazással, sem többségi határozattal, sem konzultációkkal. Nyilvánvaló, a felelősség vállalásának különböző fokozatai és színterei vannak. De a keresztyén gondolkodás nem indulhat ki másból, minthogy minden szembeállító, szembefordító magatartással és megnyilvánulással szemben emlékeztet az egyetemes összetartozásra és a másik ember emberségének a tiszteletben tartására.

Felhasznált irodalom:

BARTH, Karl: *Kirchliche Dogmatik* III/4, Zollikon-Zürich, Evangelischer Verlag, 1951.

FERENC pápa: *Botschaft von Papst Franziskus zum Welttag des Migranten und Flüchtlinge* (2015), in: https://w2.vatican.va/content/francesco/de/messages/migration/documents/papa-francesco_20150912_world-migrants-day-2016.html (utolsó megtekintés: 2017.06.21.)

36 Lásd pl. FERENC PÁPA: *Botschaft von Papst Franziskus zum Welttag des Migranten und Flüchtlinge* (2015).

37 Lásd többek között HONECKER: *Grundriß der Sozialethik*, 603; BARTH: *KD* III/4, 506.

HONECKER, Martin: *Grundriß der Sozialethik*, Berlin/New York, Walter de Gruyter, 1995.

WILLIAMS, Rowan: *A hit szerepe a mai világban*, Pannonhalma, Bencés Kiadó, 2014.

AZ EGYHÁZ ÉS AZ ÓSZÖVETSÉG. MÚLT ÉS JÖVŐ

Elhangzott a DRHE „Az Ószövetség és a Reformáció”

című konferenciáján

Debrecenben, 2017. április 11-én

2013-ban az egyik neves, német teológus, Notger Slenczka egy tanulmányt tett közzé, ezzel a címmel: „Az egyház és az Ószövetség”. Slenczka ebben egy olyan tézist állít fel, amely meglehetősen nagy felháborodást keltett egyházi körökben, a teológusok, különösen is a zsidó-keresztyén párbeszéd hívei között. Szeretném most kiemelni ebből a meglehetősen hosszú írásból azt a provokatív mondatot, amelyik ezt a felháborodást kiváltotta: *„Egészében nézve, az Ószövetség nem tesz bizonyosságot az Istennel való kapcsolat egyetemességéről, hanem egy törzsi vallás partikuláris igényének a megfogalmazása.”*³⁸

Ez meglehetősen kemény mondat, de azt kell mondanom, hogy az egyház és az Ószövetség hosszú történetében azért nem példa nélküli. Hiszen ott vagyunk a keresztyénség kezdeteinél, az első gyülekezetek formálódásánál, pontosabban Kr.u. 144-ben, amikor a római gyülekezetben gyűlést hívnak össze, és az egyik, igen tekintélyes és befolyásos presbiter, Markion azt javasolja, hogy az egyház mondja ki: 1. Az Ószövetség nem a keresztyének Bibliája. 2. Az Újszövetségből hagyjuk meg Pál apostol tíz levelét, és az általa, Pál teológiája által leginkább befolyásolt Lukács evangéliumát, ez a mi Szentírásunk, és végül, hogy 3. Az Ószövetség istene nem azonos Jézus Krisztus atyjával. Ezt a három pontot a gyűlés megtárgyalja és elutasítja a javaslatot.³⁹

A történetnek azonban koránt sincs itt vége: Markion saját gyülekezeteket alapít, és fennlen hirdeti tanait. A többség, a „mainstream” egyház erre kimondja, hogy ez eretnokség, Markiont kiközösítik, és az egyház deklarálja, hogy a teljes Ó- és az Újszövetséget saját kánonjának tekinti. Ám hiába kiközösítették ki Markiont, ennek a partikulárisnak tűnő kis történetnek félelmetes hatása volt az egész akkori keresztyénségre.

38 SLENCZKA: Die Kirche und das Alte Testament, 94.

39 Lásd Markionhoz COLIJN: Egyetemes egyháztörténet, 31–33; JOHNSON: A keresztyénség története, 65–68; ALAND: Marcion/Marcioniten, 89–101.

Aztán eltelik sok-sok-sok esztendő, és a tizenkilencedik század végének, huszadik század elejének legtekintélyesebb és máig is legnagyobb hatású német protestáns dogmatörténésze, Adolf von Harnack megfogalmazza ezt a mondatot: „Az, hogy a második században a keresztyén egyház a Markion-féle javaslatot elvetette, helyes döntés volt. Az, hogy a tizenhatodik századi reformáció az Őszövetséget megtartotta a keresztyénség kánonjában, az érthető a saját korának kulturális, egyéb adottságaiból, és a hagyományhoz való ragaszkodásból.”⁴⁰ Mindig azt szokás mondani, hogy mi, protestánsok nem tiszteljük a hagyományokat.⁴¹ Ám Harnack itt, a tizenkilencedik század végén azt állítja, hogy az Őszövetség megtartása a tizenhatodik században a hagyomány iránti tiszteletből történt, ami akkor és ott még érthető, de a tizenkilencedik század végén is megtartani nem másnak a jele, mint az egyház gyengeségének és betegségének. Talán nem véletlen, hogy Harnack egyik fő műve és az egyik fő kutatási területe éppen Markion volt.⁴²

Dogmatörténeti művében Harnack azt mondja, hogy a keresztyénség első nagy szellemi kihívása a gnózzissal való találkozás volt. Paul Tillich szerint, aki egy zseniális, rövid áttekintést írt a keresztyén gondolkodás történetéről,⁴³ Harnacknak abban igaza volt, hogy a gnózzissal szemben meg kellett őrizni a keresztyénség eredeti értelmét. Azt a tételét azonban elutasítja Harnacknak, miszerint a gnózis intellektualizálni akarta volna a keresztyénséget, és ettől is meg kellett azt védeni.⁴⁴

A gnózist a keresztyénség teljességében nem tudta elvetni, mondja Harnack, és nem is kellett elvetnie, hiszen ha nagy vehemenciával minden olyan iratot, amely gnosztikus kifejezést tartalmaz, el akarnánk távolítani az Újszövetségből, akkor körülbelül a kétharmadát ki kellene dobunk. Tillich szerint abban nincs igaza Harnacknak, hogy a gnózis nem intellektualizálni akarta a keresztyén üzenetet. Ahogyan azt szintén korszakalkotó és nagyon nagy jelentőségű művében Hans Jonas mutatja ki,⁴⁵ a Római Birodalom hanyatlásának az időszakában valami olyan, egyébként a huszadik századdal hihetetlen rokonságot mutató életérzés volt a hanyatlás, a szorongás, ame-

40 HARNACK: Marcion: Das Evangelium vom fremden Gott, 248k.

41 Amiben én mindig is kételkedtem, hiszen a reformáció nem azt mondta, hogy nekünk nem kell hagyomány, hanem azt mondta, hogy a hagyományt is tegyük az Írás mérlegére, és ami annak megfelelő, azt tartsuk meg.

42 HARNACK: Marcion: Das Evangelium vom fremden Gott. (A könyv ma is érdemes az elolvasásra.)

43 TILICH: Vorlesungen über die Geschichte des christlichen Denkens.

44 I. m., 43.

45 JONAS: Gnosis und spätantiker Geist.

lyikben az emberek egzisztenciális kérdésekre kerestek választ. A gnózis nem intellektuális mozgalom volt, hanem ezekre az egzisztenciális kérdésekre kereste a választ, és találta meg abban a dualista elképzelésben a megoldást, hogy a megváltást, a kiszabadulást úgy lehet elérni, hogy az anyagi, alacsonyabb rendű világból át kell lendülni a magasabb rendű, szellemi világba. Visszatérve az Ószövetség kérdéséhez, Harnack azt mondja, hogy ekkor érthető volt, hogy a keresztyénség nem adta fel az Ószövetségnek mint saját kanonikus könyvének, kijelentés-forrásának az igényét.

Ha elővesszük a reformáció tizenhatodik századi hitvallási iratait, akár a lutheri, akár a kálvini hatása alatt keletkezetteket, akkor azt látjuk, hogy ezekben napnál világosabb a két szövetség egysége, a teljes Szentírás elfogadása kánonként, a hit zsinórmértékeként, és fel se merült az Ószövetség elutasításának kérdése.⁴⁶

De miért mondja Harnack, hogy most már ideje lenne eljutni a keresztyénség igazi magvához, és ehhez nekünk nincs szükségünk az Ószövetségre? Nos, ehhez érdemes egy kicsit felidézni azt a nagy, teológiatörténeti fordulatot, amit a felvilágosodás utáni protestáns teológiában követhetünk nyomom. Vegyük most ennek két jellegzetes figuráját! Az egyik legyen a már részletesebben bemutatott Harnack mint az úgynevezett liberális teológia végpontja, a másik pedig ennek az egész fordulatnak a szellemi atyja, akinek a köpönyegéből szerintem még mindig nem nagyon tudott kibújni sem a huszadik-huszonegyedik század eleji protestáns, legalábbis rendszeres és gyakorlati teológia: ez pedig nem más, mint Friedrich Schleiermacher.⁴⁷

Schleiermacher indította el azt az úgynevezett „antropológiai fordulatot” a teológiában, amikor 1799-ben kiadta híres művét, a *Beszédek a vallásról, különösképpen azoknak, a vallás megvetői közül, akik művelt embereknek számítanak* címmel.⁴⁸ Schleiermacher elfogadja, hogy a felvilágosodást követően a szupranaturalisztikus gondolkodás a művelt ember számára, aki alapvetően az értelmére akar hallgatni, többé nem elfogadható. Kijelentés, csodák: ebben racionális alapon valóban lehet kételkedni. Egy valamiben azonban nem lehet kételkedni: abban, hogy vannak vallásos emberek, akik

46 Pl. a II. Helvét Hitvallás I. fejezete: „(A kanonikus Szentírás.) Hisszük és valljuk, hogy a szent próféták és apostol kanonikus írása mind az Ó-, mind az Újtestamentumban Isten igaz igéje; ...”

47 Schleiermachert azok, akik a dialektika-teológia „emlőin nevelkedtek”, mindig szent borzadállyal szokták emlegetni, holott maga Karl Barth élete vége felé ezt mondta róla: „Vajon nem volt-e az egész teológiai munkásságom egy Schleiermacherrel folytatott szüntelen dialógus?” (Lásd ehhez GÖCKEL: Einführung und Überblick, 23.) – azaz válaszkérés azokra a kérdésekre, amelyeket Schleiermacher vetett fel.

48 SCHLEIERMACHER: A vallásról. Beszédek a vallást megvető művelt közönséghez.

éreznek, gondolnak valamit, és mindezt valahogy nyilvánosan is megélik. Ez egy tény, amit nem lehet vitatni. Hát akkor a teológia induljon ki abból, amit a vallásos emberek éreznek, gondolnak és mindezek kifejezéseként megvalósítanak. Így jut el ahhoz a híres definícióhoz, hogy a vallás nem más, mint az embernek a végtelentől való abszolút függőségi érzete, a „*schlecht-hinniges Abhängigkeitsgefühl*”⁴⁹, vagy ahogy mostanában inkább fordítani szoktuk, hogy az „érzés” szó alatt ne az „érzelgösségre” gondoljunk: ennek az abszolút függőségnek az átélése, megtapasztalása. Abból kell kiindulni, mondja Schleiermacher, hogy a vallásos ember átéli ezt a függőségi érzetet, és ennek a nyomán alakítja ki az istentisztelet külső kereteit. Az istentisztelet így nem más, mint az ember vallásos érzetének a kifejeződése. Nem valami-féle *deus ex machina* dolgok történnek ott, hanem az ember teret ad a saját érzései kifejezésének. Ez a felfogás aztán elvezetett – többek között – a mai élmény-keresztyénség jelenségéhez. Ma sokak számára az a legfontosabb, hogy az ember érezze jól magát az istentiszteleten. Nyilvánvaló, hogy ez is fontos szempont – ám az állandó élménykeresés, élményhajszolás nem más, mint egyfajta vallásos leképezése a fogyasztói társadalomnak.⁵⁰ Számunkra azonban itt most fontosabb ennek a megközelítésnek egy másik következménye. Schleiermacher ugyanis azt mondja – és ez már egy kicsit a vallástörténeti iskolának az igazsága is –, hogy minden vallás fejlődik: valahonnan elindul és eljut valahová. A keresztyénség is fejlődött, és egészen messzire jutott onnan, ahol az Ószövetség szerzői tartottak, és mára eljutott abba az állapotba, ahol az előzményeire már nincsen szüksége. Persze elismeri Schleiermacher, hogy vannak az Ószövetségben nagyon szép részletek, különösképpen a zsoltárok és a prófétai iratok, de még ezekben is érzünk valami „idegenséget” (ezt a kifejezést használja); érezzük, hogy nem egészen a miénk. A keresztyénséget az Istennel való kapcsolat univerzális jellege teszi egyedülállóvá, és juttatta

49 Vö: SCHLEIERMACHER: Der christliche Glaube §4. (23–30).

50 Ha megnézzük egyébként azt, hogy a világ-keresztyénségben hol vannak igazán tömegek, hát kérem szépen, tömegek ott vannak, azokban a keresztyén közösségekben, amelyek ezt a fajta élményt adják. És most senki ne vessen rám követ, legyenek azok karizmatikusok, legyenek ilyenek, legyenek olyanok, legyenek amolyanok. És azt hiszem, hogy a reformációhoz az is hozzátartozik, hogy az ember tudja revidálni azokat a kategóriáit, amelyek meggyökeresedtek benne. Én bevallom őszintén, hogy ha azt hallottam sokáig, hogy karizmatikus, hát akkor ez nem az én műfajom. Aztán találkoztam a világ-keresztyénségnek olyan képviselőivel, akik magukat karizmatikusnak tartották, afrikai karizmatikus, nagy tömegeket átfogó egyházak, amelyek nem a hagyományos, klasszikus, presbiteriánus vagy katolikus egyházhoz tartoznak. Azt kell mondanom, hogy amit azok az egyházak ott krisztusi bizonyágtételként társadalmi kérdésekben, a szegények ügyének a felkarolásában, gondozásában csinálnak, azt ők csinálják, nem az úgynevezett, hagyományos, klasszikus, konzervatív egyházak, zárójel bezárva.

el a fejlődésnek arra a fokára, ahol már nincs szüksége erre az előzményeire. Egy modern hasonlattal élve olyan ez, mint az űrhajókon a hordozórakéta: fontos volt, hasznos volt, mert elvitt bennünket a megfelelő magasságba, de ott le kell válni róla, nincs rá többé szükség.

Nagyjából ez az a gondolat, ami Schleiermachertől elindulva Harnackon át ismét a felszínre tör 2013-ban, nagy botránykőként, az idézett professzor írásában. Ezek a teológusok azzal is érvelnek, hogy legyünk őszinték magunkhoz: nem használjuk mi úgy az Ószövetséget, mint az Újszövetséget. Tehát intellektuális őszinteség, becsületesség, egyenesség kérdése az, hogy őszintén kimondjuk: az ószövetség egy előzmény volt, és mi nem tartunk rá többé igényt.

Ám van a keresztyén, és azon belül a protestáns teológiának egy másik vonulata is – ami Ágostonig és Kálvin Jánosig nyúl vissza, s amelyet az európai protestantizmusban a legerőteljesebben a holland református teológia képviselt és képvisel, amelyiknek a hatása szerintem nagyon pozitívan érzékelhető volt magyar református, ószövetségi református teológusok között is: ez pedig a két szövetség összetartozásának hangsúlyozása.

Amikor a keresztyén teológia a két szövetség összetartozásáról beszél, akkor természetesen nem a mai zsidóság szent iratára gondol, és természetesen fenntartja magának a jogot arra, hogy azt a maga – keresztyén – módján interpretálja. Ágoston, és Ágoston nyomán Kálvin is tud úgy beszélni az Ószövetség népéről, hogy ők voltak a könyvtárosok, akik megőrizték számunkra az Írást – anélkül, hogy annak igazi értelmét megértették volna. Kétségtelen, hogy ez a felfogás nem problémamentes a zsidó-keresztyén párbeszéd vonatkozásában, hiszen eljutunk ahhoz a kérdéshez, hogy valóban közös-e a Bibliánk.⁵¹ Ám ezzel együtt is igaz, hogy mindaz, amit Izráel és az egyház kontinuitásáról, Kálvin törvény-értelmezéséről és Ószövetségmagyarázatairól hallottunk, mégiscsak kifejezi az Ó- és az Újszövetség szoros összetartozását.⁵²

Ennek a felfogásnak az egyik legelesebb képviselője Kornelis Heiko Miskotte, Karl Barth egyik legjelentősebb hollandiai követője. Miskotte a következő, meglehetősen provokatív tézist fogalmazta meg: *Az Újszövetség mint szövetség az Ószövetségnek a beteljesítője. Az Újszövetség mint irat*

51 Nagyon érdekes és paradox helyzet, hogy a zsidóság számára az, amit mi Ószövetségnek nevezünk, egy teljes egész, ez maga a teljes Szentírás, számukra nincs szükség az Újszövetségre – ezzel szemben mi azt mondjuk, hogy az Újszövetség népének Krisztus megértéséhez szüksége van az Ószövetségre is. Tehát a mi kánonunk az övék nélkül csonka, míg az övék a miénk nélkül is teljes.

52 Lásd KÁLVIN: Institutio, I. 6–9.

egy kommentár az Ószövetséghez.⁵³ Ezen lehet vitatkozni, de mutatja azt az összetartozást, amelyik már nem ebből a Schleiermacher-, Harnack- és Slenczka-féle vonalat képviseli, hanem azt a vonulatot, amelyik abból indul ki, hogy keresztyén teológiát művelni, keresztyén módon Istenről beszélni úgy, hogy nem tekintjük Jézus Krisztus atyjának Izrael istenét, eleve elhibáztott. Ezt a gondolatmenetet követi az Ószövetség-kutatóból lett rendszeres teológus, Hans-Joachim Kraus is, aki dogmatikájában önálló fejezetet szentel az Ószövetség aktualitásának.⁵⁴ Kraus szerint lehet az Ószövetség nélkül gyönyörűen, logikusan beszélni Istenről mint a legfőbb jóról, és le lehet Őt írni mint a legfőbb létezőt, lehet róla érvelni az arisztotelészi logikával, el lehet mondani, hogy ő a mindenható, ő a halhatatlan, ő minden létnek az összefoglalója – csak Izrael istenéhez nem juthatunk el ezen az úton. Az Ószövetség az egyház számára eszerint a nézet szerint azért feladhatatlan és azért nélkülözhetetlen, mert azt a konkrét, a történelemben önmagát kijelentő Istent, aki alakot ölt, és mint a maszk nélküli Isten jelenik meg a Názáreti Jézusban, csak így lehet felismerni és megismerni.

Az egyház és az Ószövetség kapcsolata végtelen izgalmas téma, kellett és lehetett volna még sok mindenkiről beszélni. Például egy másik, nagy botrányozást kiváltó, de zseniális huszadi századi teológusról, Rudolf Bultmannról, akinek szintén hasonló volt a gondolkodása e tekintetben, mint Schleiermachernek és Harnacknak.

Nem akarok tőle sokat idézni, csak néhány, idevágó mondatát: „*Provokálni azt jelenti, kihívni. Aki túlzottan berendezkedett arra, hogy minden magától értetődik, az megérdemli azt, hogy kérdésekkel bombázzuk, és ebből a magától értetődőségből – amit manapság ugye komfortzónának szokás nevezni – ebből kihívjuk. Ez a célja a következő szövegnek, és ezért ahhoz a tézishöz kapcsolódom, hogy az Ószövetség valóban, ahogyan Harnack azt javasolta, az egyházban nem lehet kanonikus érvényű.*”⁵⁵

Azt hiszem, Slenczkát mint Schleiermacher, Harnack és Bultmann kései követőjét, nem kárhoztatni vagy megkövezni kell, hanem a fenti, bultmanni idézet értelmében engedni, hogy provokáljon bennünket. Hogy a magától

53 Vö. MISKOTTE: Bijbels abc, 44; Uő: Wenn die Götter schweigen. Vom Sinn des Alten Testaments, 166–171.

54 KRAUS: Reich Gottes: Reich der Freiheit, 31–41; Uő: Systematische Theologie im Kontext biblischer Geschichte und Eschatologie, 133–141.

55 SLENCZKA: Die Kirche und das Alte Testament, 83.

értetődően ismét elgondolkozzunk, és azt mondani, hogy ülünk le és beszélünk róla: szerinted így van, szerintem meg úgy.

Személy szerint én ebben a beszélgetésben azt mondanám el, hogy tisztelek minden teológiai iskolát és elismerem a vallástörténeti fejlődés tényét, de az mindig gyanús nekem, ha saját helyzetünket véglegesnek tekintjük, és azt gondoljuk, hogy minden, ami előttünk történt, csak előzménye volt annak, amit ma itt mi gondolunk. Szerintem kicsivel több alázattal jobban járunk, amikor Istenről, egyházzal és az Ószövetségről gondolkodunk. És az sem árt, ha nem akarunk mindenáron modernnek vagy posztmodernnek lenni, hanem elhiszük, hogy mindig a klasszikusok az igazán aktuálisak – legyen az Augustinus, Luther, Kálvin, Harnack, Barth, Bultmann vagy éppen Miskotte.

Felhasznált irodalom:

- ALAND, Barbara: Marcion/Marcioniten, in: *TRE XXII*, Berlin/New York, Walter de Gruyter, 1992, 89–101.
- COLIJN, Jos: *Egyetemes egyháztörténet*, Gödöllő, Iránytű Alapítvány, 2001.
- GOCKEL, Matthias: Einführung und Überblick, in: Gockel, Matthias – Leiner, Martin (Hg.): *Karl Barth und Friedrich Schleiermacher. Zur Neubestimmung ihres Verhältnisses*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2015, 17–30.
- HARNACK, Adolf von: *Marcion: Das Evangelium vom fremden Gott. Eine Monographie zur Geschichte der Grundlegung der katholischen Kirche*, Leipzig, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1921.
- JONAS, Hans: *Gnosis und spätantiker Geist*, 1. Teil: Die mythologische Gnosis, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988.
- JOHNSON, Paul: *A keresztyénség története*, Budapest, Európa Kiadó, 2001.
- KÁLVIN János: *Institutio. A keresztyén vallás rendszere I.*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2014.
- KRAUS, Hans-Joachim: *Reich Gottes: Reich der Freiheit. Grundriß Systematischer Theologie*, Neukirchen-Vluyn, NeukirchenerVerlag, 1975.
- KRAUS, Hans-Joachim: *Systematische Theologie im Kontext biblischer Geschichte und Eschatologie*, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlag, 1983, 131–336.
- MISKOTTE, Kornelis Heiko: *Bijbels abc*, Baarn, Amsterdam, W. Ten Have N. V., 1966.

- MISKOTTE, Kornelis Heiko: *Wenn die Götter schweigen. Vom Sinn des Alten Testaments*, München, Chr. Kaiser Verlag, 1963.
- SCHLEIERMACHER, Friedrich Daniel Ernst: *A vallásról. Beszéd a vallást megvető művelt közönséghez*, Budapest, Osiris Kiadó, 2000.
- SCHLEIERMACHER, Friedrich Daniel Ernst: *Der christliche Glaube I.*, Berlin, Walter de Gruyter & Co, 1960.
- SLENCZKA, Notger: Die Kirche und das Alte Testament, in: Gräb-Schmidt, Elisabeth – Preul, Reiner (Hg.): *Das Alte Testament in der Theologie* (= Marburger Jahrbuch Theologie. Jg. 25; = Marburger Theologische Studien. Bd. 119), Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2013, 83–119.
- TILlich, Paul: *Vorlesungen über die Geschichte des christlichen Denkens I.*, (Urchristentum bis Nachreformation) [Ergänzungs- und Nachlassbände zu den gesammelten Werken von Paul Tillich, Band I.] Stuttgart, Evangelisches Verlagswerk, 1971.

II. IGEHIRDETÉSEK

A MEGTISZTULÁS ÚTJA (Mt 15,1–20)

Elhangzott 2016. február 28-án
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Hálaadással magasztalunk Téged Urunk, Istenünk. És megköszönjük Neked, hogy ezen a mai vasárnapon is imádságra, éneklésre, könyörgésre nyithatjuk az ajkunkat. Szavakat gyűjthetünk össze, és odavihetjük Eléd, amelyekbe befoglaljuk kéréseinket, panaszainkat, kétségeinket, örömeinket. Szavakat, amelyeket Te megértesz, hiszen Te tanítottál rá bennünket. Köszönjük, hogy Te most is úgy jössz közénk, hogy meg akarod keresni, és meg akarod kérdezni: Hogy vagy? Mit érzel? Mit kérdeznél tőlem? Mi fáj? Hiszen nem tudjuk magunk mögött hagyni semminket, amikor ide jövünk Hozzád. Hiába öltünk magunkra tiszta ünnepi ruhát. Hiába készítjük el magunkat. Belül ott vannak mindazok, amiket talán elrejtteni szeretnénk. Előled, egymás előtt, magunk előtt is. Lenyomva, letolva a tudatunk alá. És újra, és újra érezzük, hogy amikor feltör ellenőrizetlenül, milyen károkat, milyen bajokat, milyen bántásokat okozunk magunknak, és egymásnak.

Köszönjük, hogy így hordoztál bennünket az elmúlt héten is. Így tápláltál bennünket a Te igéddel. Így hoztál ki mélységből, nyomorúságból, gyászból, vigasztalanságból, kilátástalanságból. És adod nekünk a legfőbb jót, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, az ő megtisztító, felemelő, megszentelő örömhírét. Erre várunk, erre vágyunk. És hisszük, hogy nem tagadod meg tőlünk, ha tiszta szívvel, igaz hittel kérjük. Így kérünk: Légy velünk, áldj meg bennünket, a mi Urunkért, Krisztus Jézusért!

Ámen.

Alapige:

„Akkor farizeusok és írástudók mentek Jeruzsálemből Jézushoz, és ezt mondták: Miért szegik meg tanítványaid az ősök hagyományát? Amikor ugyanis étkeznek, nem mossák meg a kezüket. Ő így válaszolt nekik: Ti pedig miért szegitek meg a ti hagyományotokért az Isten parancsolatát? Mert Isten ezt mondta:

Tiszteld apádat és anyádat, és aki gyalázza apját vagy anyját, halállal bünhődjék. Ti pedig így tanítotok: Ha valaki ezt mondja apjának vagy anyjának: Áldozati ajándék az, amivel megsegíthetnélek, azt, ebben az esetben nem köti a parancsolat, hogy tisztelje apját és anyját. Így tettétek érvénytelenné Isten igéjét, a ti hagyományotokért. Képmutatók, találóan prófétált rólatok Ézsaiás: »Ez a nép csak ajkával tisztel engem, a szíve azonban távol van tőlem.« De hiába tisztelnek engem, ha olyan tanításokat tanítanak, amelyek emberek parancsolatai.

Ekkor odahívta a sokaságot, és így szólt hozzájuk: Halljátok, és értsétek meg! Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem, ami kijön a száján, az teszi tisztátalanná az embert. Tanítványai ekkor hozzá lépve megkérdezték tőle: Tudod-e, hogy a farizeusok megbotrántkoztak, amikor meghallották ezt a beszédet? Ő pedig így válaszolt: Minden palántát, amelyet nem az én mennyei Atyám ültetett, ki fognak gyomlálni. Hagyjátok őket, világtalanok vak vezetői! Ha pedig vak vezet világtalant, mind a ketten gödörbe esnek. Péter ekkor ezt kérte: Magyarázd meg nekünk az előbbi példázatot. Ő pedig így szólt: Még ti is értetlenek vagytok? Nem gondoltok arra, hogy minden, ami bemegy a szájon, a gyomorba jut, és az árnyékszékbe kerül? Ami azonban kijön a szájból, az a szívből származik, és az teszi tisztátalanná az embert. Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúskodások és az istenkáromlások. Ezek teszik tisztátalanná az embert. De az, hogy mosdatlan kézzel eszik, nem teszi tisztátalanná az embert.” (Mt 15,1–20)

Szeretett Testvérek!

Balmazújváros híres szülötte, Veres Péter mondta egyszer a Bibliával kapcsolatban, hogy: „A Biblia egy olyan erdő, amelyből mindenki olyan fát vág magának, amelyik neki tetszik.” És ezzel arra utalt, hogy amikor az ember a maga szája íze szerint akarja olvasni és hallani az Igét, a Szentírást, akkor mindig talál benne olyat, amire azt mondja, hogy: „Ez igen! Ez jó! Ezt elfogadom!” De itt is érvényes, hogy ilyenkor az ember a fától nem látja az egész erdőt. Így járunk mindig, amikor a Szentírásból kiragadunk egy-egy mondatot vagy félmondatot, és nem akarjuk látni azt a környezetet, amelyekben elhelyezte egykor az evangélista.

Tudjuk, hogy Máté evangélistának nem erdész volt a foglalkozása, de én azt gondolom, hogy ha mégis az lett volna, nagyon jó erdész lett volna belőle.

Mert tudta azt, hogy az evangélium hatalmas nagy erdejében középre, a középpontba nem állítható más, nem ültethető más, mint a keresztfá. Mert ha a keresztfát kivesszük ebből az erdőből, lehetnek bármilyen szépek a többiek, nincs igazán értelmük.

De érdemes megnézni, hogy milyen fákat ültetett még ebbe az erdőbe? S lássuk, hogy milyen fákat ültetett ebbe az erdőbe ide, e köré a jézusi mondat köré, hogy: *„Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön.”* Mert a szívből származnak a tisztátalanságot okozó gondolatok és cselekedetek.

Először is azt látjuk, hogy ebben a környezetben, ebben az erdőben ott van a Názáreti Jézus, aki Keresztelő János halála után elkezd hirdetni az evangéliumot, és a sokaság megy ki hozzá, ugyanúgy, mint Jánoshoz a pusztába. És amikor ott van vele az a több ezer ember, akkor az egyik alkalommal megszorítja a kenyeret, és ott a pusztában jóllakítja az éhezőket. Aztán továbbmegy, és hozzá viszik a betegeket, a csonka-bonkákat, a nyomorultakat, a kitaszítottakat, a tisztátalanokat, és Jézus hozzájuk ér és meggyógyítja őket. Aztán továbbmegy, és megmutatja a tanítványainak a hatalmát: jár a tengeren. És aki a tengeren jár, az a Szentírás nyelvén *‘úr a halál felett’*. És felfigyelnek rá a hatalmasok Jeruzsálemben. Heródes meghallja, hogy valami megint történik odakint a pusztában, ahol azt hitte, hogy egyszer már rendet tett, csend lesz és nyugalom, mert ezt a nyugtalanító, aszkéta embert, Keresztelő Jánost kivégeztette. *„Eltettük az útból.”* Erre most azt hallja, hogy megint mennek ki az emberek oda a pusztaságba, e köré a Názáreti Jézus köré gyűlnek – és nyugtalan éjszakái lesznek. És aztán így érkezünk el ehhez a fához. Azt mondja Máté evangélista: *„Akkor farizeusok és írástudók mentek Jeruzsálemből Jézushoz.”*

Nem mindegy, hogy honnan megy ez a küldöttség, ez a vizsgálóbizottság, hogy honnan mondanak valamit. Gondoljunk csak arra, így van ez mind a mai napig. Kitérdekelne az a mai Magyarországon, hogy mit mondanak Izland fővárosában arról, hogy milyenek ezek a magyarok? Arra már mindenki felkapja a fejét – aztán vagy tapsikol örömeiben, vagy azt mondja, hogy ez már szégyenteljes dolog –, ha valamit szólnak Brüsszelből, Uram bocsá Washingtonból, Moszkvából. Hát nem mindegy, hogy honnan szólnak, honnan mondják. Jeruzsálemből mennek Jézushoz! Azt lehetne mondani – ha senki nem érti félre –, hogy a *„jeruzsálemi vallásügyi ÁNTSZ”* képviselői mennek ki hozzá, hogy: *„Itt valami nincsen rendben!”* Őket is elkezd nyugtalanítani valami. Kimennek ők, a nagyhatalmú, mindent az irányításuk alatt

tartó emberek, odamennek Jézushoz, és mint nagyon sok esetben, az első mondatukkal elárulják, hogy – bocsánat a kifejezésért – sunyik.

Mert azt mondják Jézusnak: *„Hát, nekünk nem Veled van bajunk. De hát ezek a tanítványaid.”* Olyan ez, mint – ha jól emlékszem a közmondásra – az ember a lányának szól, de a menyének címzi a mondatot, ugye, hogy értsen belőle az is: *„Mi az, hogy a Te tanítványaid mosdatlan kézzel esznek? Nem tartják meg a szent tisztasági előírásokat, amelyeket nagyon pontosan, nagyon határozottan előírtak a mózesi törvények, hogy hogyan kell szent tisztálkodással odalépni az Úristen közelébe. A Te tanítványaid mosdatlan kézzel esznek.”*

Jézus pedig nem kezdi el védeni a tanítványait. Nem mondja, hogy: *„Ó, hát, még nem szoktak hozzá, meg majd beletanulnak”* – hanem nagyon keményen és nagyon határozottan azt mondja a magasságos jeruzsálemi vizsgálóbizottságnak, hogy: *„Tudjátok mit? Sepregesetek a saját házatok táján! Ti akarjátok számon kérni ezeket az embereket? Hogy ők nem tartják meg az előírásokat? Hát, Ti mit csináltok? A legszentebb parancsolatok egyikét helyeztétok hatályon kívül – nagyon ügyesen megtaláltátok rá a paragrafust, meg tudtátok hozni azt a rendeletet, azt a törvényt, amelyikkel azt ki lehet játszani! Mert hogyha valaki azt mondja, hogy „Az, amivel a szüleimet el kellene tartanom, meg kellene segítenem, áldozatra szánt ajándék, nem nyúlhatok hozzá!”, akkor azt mondjátok: „Ja, az más. Rendben van. Mert az végül a mi kasszánkba fog befolyni.”* Olyanok vagytok, mint akikről Ézsaiás prófétált: *Hogy „ez a nép csak az ajkával tisztel engem, de a szíve, az érintetlen maradt. Az távol maradt Tőlem.”* (vö. Ézs 29,13) És itt érkezünk el ehhez a mondathoz, amikor Jézus odahívja a sokaságot, és azt mondja nekik, hogy: *„Halljátok meg, és értsétek meg! Jusson be a fületekbe! Jusson be a szívetekbe! Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami a száján bemegy, hanem, ami onnan kijön.”*

Térjünk most vissza egy kicsit ehhez az erdőhöz. Persze, hogy tisztátalan volt az a kéz, amelyik a kezébe vette az edelt, amit Jézus adott neki. De azt mondja Jézus: *„Én nem félek. Én nem félek az én eledelemet, én nem félek önmagamam tisztátalan kézbe adni.”*

Amikor odaviszik hozzá a betegeket, az érinthetetleneket, azt mondja: *„Én nem félek őket megérinteni, mert én azért jöttem, hogy meggyógyuljanak. Én azért jöttem, hogy jóllakjanak. Én nem félek, mert én nem azt látom bennük, nem azt látom bennetek, hogy tisztátalanok vagytok. Én ezt tudom. Én ezért jöttem! Ezért jöttem, mert Ti végre feladtátok már azt a hiábavaló kísérletezést, hogy mint bűnös emberek magatokat mossátok ki az Isten előtt, a magatok bizonyítványát magyarázzátok meg az Istennek. Ti erre képtelenek vagytok! Ezek – a nagytekintetű jeruzsálemi bizottság – ezek még azt hiszik, hogy ők majd megmagyarázzák, hogy ők minden szabályt megtartottak. Hogy*

ők mindenre gondosan ügyeltek. És közben a szívük nagyon-nagyon messzi van. Nagyon-nagyon messzi van. Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami a száján bemegy, hanem az, ami azon kijön.”

Ott vannak a tiszta kezek őrzői, akiknek maguk felé hajlik a keze. És ott van Jézus velük szemben, aki azt mondja: „*Én odaadom magamat a tisztátalan kezekbe. Én vagyok az életnek kenyere. Ti éhesek vagytok, hát éljetelek belőlem! Éljetelek velem! Ha tudjátok, ha elfogadjátok azt, hogy magatoktól nem megy, magatoktól nem sikerült, akkor itt vagyok én! Mert épp ezért jöttem! És csak így, ezen a módon tudtok megszabadulni a kisebbségi érzéstől. Csak így tudjátok magatokat megszabadítani attól, hogy ne akarjátok újra és újra azt bizonyítani, hogy mennyire tiszták, mennyire tökéletesek, mennyire mindentudók és mennyire mindenhatók vagyunk mi. Mert lehet, hogy az ember azoknak az oldalára akar állni, akik azt mondják: Mi nem mocskoljuk be a kezünket! Mi tiszták akarunk maradni!*”

Jézus azt mondja: „*Odaadom a tisztátalan kézbe a kenyeret. Odaadom magamat, az érintésem a tisztátalan betegnek.*” És ott van ebben a Máté féle erdőben, pontosan itt, a pogány asszony, a kánaáni asszony, aki úgy könyörög Jézusnak, hogy: „*Én tudom, hogy nem érdemlem meg. Tudom, hogy én csak egy kutya vagyok, de hát a kutyák is részesednek a morzsából.*” Azt mondja Jézus: „*Egész Izraelben nem találtam akkora hitet, mint ebben az asszonyban.*”

Vajon, ami a szívből kijön – ami lehet, hogy nagyon szép szavakba csomagolja mondanivalóját –, vajon nem az a világ bajainak az okozója?

Néhány nappal ezelőtt részt vettem egy olyan konferencián, amelyiken arról volt szó, hogy mit jelent a mostani, meg a holnapi, meg a holnaputánai Európa számára a menekültek áradata, az azzal kapcsolatos indulatok. És volt ott egy újságíró, aki hosszú évtizedek óta az Egyesült Nemzetek Szervezeténél dolgozik, és számomra egészen döbbenetes dolgokat mondott el. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének van egy menekültügyi főbiztosa, amelyik épp egyébként a napokban szólt Magyarországnak is – a népszavazással kapcsolatban –, nem éppen szép dolgokat. S elmondta, hogy 2014 őszén a menekültügyi főbiztos végigjárta Európa minden nagyhatalmát, minden fővárost. Bekopogtatott Brüsszelbe, Londonba, Párizsba, Berlinbe, Moszkvába, Rómába a következő üzenettel: „*Baj van! És baj lesz! A menekültábrókban élő emberek élelmézésére szánt pénz rettenetesen fogy. Nektek, akik megtehetitek, pénzt kell ebbe beletenni, hogy az a 61 millió – mondom 61 millió – ember, aki menekültként él ma a világban, túlélje!*”

Biztos gyönyörű szavakba fogalmazták és csomagolták a válaszokat, de a lényeg az, hogy mindenhol üres kézzel engedték el. Aztán egy fél év múlva újra eljött és elmondta: „*Nagyon nagy baj lesz! Mert már csak any-*

nyira futja, hogy a fejadagot – amelyik amúgy sem jóllakásra való –, a napi élelmiszer fejadagot, 30%-kal csökkenteni kellett!” Ott a menekülttáborokban: Jordániában, meg a többi helyen.

Újra biztos szép szavakba belecsomagolták, tisztán, és elküldték. Ilyen az, amikor valaki ügyel a kezek tisztaságára, de belül üres marad a szíve!

Azt mondja Jézus: „Nem az tesz tisztátalanná, ami bemegy, hanem, ami kijön.”

A böjt annak az alkalma és annak az ideje, hogy amikor Isten hív, közeledjete Hozzá a szívetekkel. „Ne kozmetikázzatok! Ne a külsőtöket próbáljátok előttem rendbe tenni! Hanem hozzátok a szíveteket! A megfáradtat, a megkövültet, a bezárkózót. És nyissátok ki! Hogy a szegények jóllakjanak. Hogy a betegek meggyógyuljanak. Hogy az idegenek otthonra és bűnbocsánatra találjanak.” A böjt ennek az ideje. Ennek a helye. Mert Jézus böjtben is, most is, ennél a megterített asztalnál is, a szívünket akarja megtisztítani. Nem kívülről, valami kis illatosító kendővel felfrissíteni, hanem átjárni.

Íme, az erdő, amelyben középen ott van a kereszt fája, és amelyiket körülültet Máté evangélista ezekkel az – Istentől plántált, Istentől ültetett – üzenetekkel, melyeket most nekünk akar elmondani, bennünket akar meghallgatni. És azt mondja: „Jöjjetek énhozzám mindnyájan! Akik megfáradtatok, akik terheket hordoztok. És én nyugalmat adok Nektek.” (Mt 11,28)

Adja Isten, hogy ezt a nyugalmat találjuk meg Őbenne. Találjuk meg a Vele való szent közösségben. És így akarjunk Átala megtisztítottak lenni. Az Ő tisztasága által. Amelyik magára vette a mi szennyes, elrontott, összevissza életünket, és azt mondta: „Nem baj, hogy ilyen vagy! Csak gyere! Csak higgy! Csak bízd rám Magad!”

Ámen.

Utóima:

Uram, vedd el a mi szívünknek bizalmatlanságát! Mindent kimagyarázni tudó akarását. Amelyik el akar bújni Előled, mert nem hiszi el, hogy így is jók vagyunk Neked. Pedig Te tisztátalan kezekbe odaadod a kenyeret. Hagyod, hogy tisztátalan kézzel megérintsünk, hogy meggyógyuljunk. Hagyod, hogy megérkezzünk Hozzád, nagy messzeségből és nagy mélységből. Tiszta szívet teremts bennünk, és az erős Lelket újítsd meg bennünk! Te, aki egyszülött Fiadat odaadtad érettünk, és feltámasztottad a

mi bűneinkért és megigazulásunkért. Akiről hisszük, hogy vele együtt mindent, mindent kész vagy és képes vagy nekünk ajándékozni.

Indítsd szívünket bizalomra, előtted való őszinte kitárulkozásra, hogy így Rád találjunk, egymásra és önmagunkra, és így legyünk és maradjunk a Te néped, akik látjuk egymásban az Isten képére alkotott embert! Bármilyen furcsán, bármilyen idegenül hangozzék, vagy látsszék is az első pillantásunkra.

És add, hogy kérjük Tőled ezt a tisztítást, ezt a tisztulást! Hogy így tudjunk vallást tenni Rólad, akinél ott van ez a hatalom, és aki ezt megosztod velünk. Tisztíts meg bennünket minden bűntől, bajtól, nyomorúságtól, és fogadj el! Tekints ránk!

Tekints ennek a gyülekezetnek minden tagjára! Kicsinyeire, nagyjaira. Légy ott a betegekkel, a megfáradtakkal, a szomorú szívűekkel! Gondviselő, vigasztaló szeretetedbe ajánljuk azokat a testvéreinket, akik a friss gyász terhével a szívükben jöttek el Hozzád, hogy kérjék a Te közelségedet, gyógyító, megszelídítő hatalmadat. Légy ott mindazokkal, akik segítségül hívják a Te nevedet, közelben és távolban!

Légy ott a Te népeddel, az Anyaszentegyházzal! Légy ott a teremtet világ nyomorultjaival, üldözöttjeivel! Légy ott azokkal, akik szívében sokszor szorosság van, mert nem akarják felismerni, nem akarják meglatni, hogy milyen felelősséget hordoznak!

Áldd meg a mi népünket! Áldd meg a teremtet népek világát, hogy zenghessük és magasztalhassuk a Krisztus tisztaságát, amelyik nem félelemre épült, és nem félelemre épít, hanem a kitárulkozó szeretetre. Rábízzuk magunkat, szeretteinket, minden dolgunkat. Jelenünket, jövőnket. Mert tudjuk, Tenálad van jó kezekben. És Tenálad van a jó szívben. Krisztusért, a mi megváltó Urunkért.

Ámen.

EGYEK A KRISZTUSBAN (APCSEL 15,1–11)

Elhangzott 2015. június 28-án
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Teremtő Istenünk, szerető mennyei Atyánk a Krisztus Jézus által!

Áldunk és magasztalunk Téged teremtett világod szépségeért, csodáiért, amelyekre mi is naponként rácsodálkozhatunk, amikor felnyitjuk szemünket. Amikor halljuk, hogy újra elindul életünknek egy szakasza, egy új nap, és a Te megőrző, megtartó kegyelmed enged bennünket látni, enged megszólalni, enged meghallani azt, amit hozzánk üzensz, amit nekünk akarsz szólni.

Most is úgy jövünk hozzád Urunk, Istenünk otthonainkból, egy munkás hét után, hogy elhozzuk mindenünket, egész lényünket, kitarjuk a szívünket. Hozzuk a hitünket és a hitetlenségünket. Hozzuk a reményünket és a reménytelenségünket. Hozzuk a boldog örömteli dolgokról való beszámolót, és hozzuk a fájdalmakat, a kudarcokat, az eltékozolt, elfecsérelt időt, az elmulasztott lehetőségeket.

És hisszük, hogy ebben a sokféleségben, ebben a sokszínűségben mi mind, mind a Te gyermekeid vagyunk, akik Hozzád tartozunk, mert hisszük, hogy a mi Urunk, Jézus Krisztus által van üdvösségünk és van megtartatásunk.

Kérünk, így fogadj bennünket, és így szólj hozzánk kegyelmesen a Te igéd, és Lelked ereje által, a mi Urunkért, Krisztus Jézusért!

Ámen.

Alapige:

„Némelyek, akik Júdeából jöttek le, így tanították a testvéreket: Ha nem metélkedtek körül a mózesi szokás szerint, nem üdvözülhettek. Mivel pedig Pálnak és Barnabásnak nem kis viszálya és vitája támadt velük, úgy rendelkeztek, hogy ebben a vitás ügyben Pál, Barnabás és néhányan mások is menjenek fel az apostolokhoz és a vénekhez Jeruzsálembe. Miután a gyülekezet útnak indította

őket, áthaladtak Fönícián és Samárián, elbeszélték a pogányok megtérését, és nagy örömet szereztek minden testvérnek. Amikor megérkeztek Jeruzsálembe, örömmel fogadták őket az apostolok és a vének, ők pedig elbeszélték, mi mindent tett velük Isten.

Előálltak azonban néhányan, akik a farizeusok pártjából lettek hívőkké, és azt mondták, hogy körül kell metélni azokat, és meg kell parancsolni nekik, hogy tartsák meg Mózes törvényét. Összegyültek tehát az apostolok és a vének, hogy tanácskozzanak ebben az ügyben.

Amikor nagy vita támadt, Péter felállt, és így beszélt hozzájuk: Atyámfiaik, férfiak! Ti tudjátok, hogy régtől fogva engem választott ki Isten közületek, hogy az én számból hallják a pogányok az evangélium igéjét, és higgyenek. A szíveket ismerő Isten pedig bizonyosságot tett mellettük, amikor éppen úgy megadta nekik is a Szentlelket, mint ahogyan nekünk, és nem tett semmi különbséget közöttünk és közöttük, mert hit által megtisztította a szívüket. Most tehát miért kísértitek azzal Istent, hogy olyan igát tegyetek a tanítványok nyakába, amelyet sem atyáink, sem mi nem tudtunk elhordozni? Ellenben abban hiszünk, hogy mi is az Úr Jézus kegyelme által üdvözülünk, éppen úgy, mint ők.”

(ApCsel 15,1–11)

Szeretett Testvérek!

Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv, a kereszténység első tétova, bátor-talan lépéseiről beszél a világ történetében. S ezek között a lépések között ez a mostani, most felolvasott ige az első apostoli gyűlésnek a kiváltó oka. Egy hihetetlen nagy, és komoly válságot jelentett. És igazából mi, akik naponta hallunk válságokról a közelünkben, távoli országokban, Európában, Afrikában, az egész nagyvilágon, nekünk jó tisztaban lenni azzal, hogy a legveszedelmesebb, a legnagyobb válságok mindig belül vannak. Nem kívül! A keresztény gyülekezetnek is meg kellett azt tapasztalnia, és meg is tapasztalta, hogy lehet, hogy rosszindulattal tekintenek rájuk, hogy üldözik őket. Na de az egyszer elmúlik! Az elmúlik. De amikor belülről, egymás között kezdenek el valami olyan feszültséget gerjeszteni, amelyekre nem találnak megoldást, azt hurcolják magukkal éveken, évtizedeken át. Milyen keserves és milyen átkozott tud az lenni, amikor egy családban, akár férj, feleség, vagy testvérek, vagy szülő és gyermek hordoz magában évtizedeken át egy belső, el nem intézett dolgot, mert valaki, valamikor azt mondta, hogy: „...” Vagy éppen nem mondott semmit. Vagy „ezt” tette. Sohasem a kívülről jövő bajok, a kívülről jövő elnyomás vagy erőszak az, amelyik a legnagyobb kárt, a legna-

gyobb pusztítást tudja okozni, hanem az, ami belül van, ami belülről feszíti a gyülekezetet, vagy éppen a keresztyénséget.

Ma is, amikor joggal emeljük fel panaszos szavunkat, és kérjük imádságban Istent, hogy vessen véget az erőszaknak, keresztyének üldözésének tőlünk távoli országokban. Én hiszem és vallom azt, hogy Isten véget fog ennek vetni. De vannak dolgok, amelyeknek Isten úgy tud, és úgy akar véget vetni, hogy ahhoz bennünket használ.

Ez az első válság, az első nagy összeütközés a keresztyénségen belül – nagyon leegyszerűsítve és világosan – úgy hangzott: Vajon ahhoz, hogy valaki Krisztusban hívő emberré legyen, először zsidóvá kell-e vajon lennie, meg kell-e tartani, meg kell-e neki tartani a mózesi parancsolatokat, vagy van egy másik út?

A feszültség ott van, kialakulnak a pártok, megjelennek a frakciók. Vannak a keményvonalasok, akik azt mondják: *„Na, ide, közénk az nem jön, aki előbb nem metélkedett körül, aki nem tartja meg a mózesi törvényeket!”* Ott van velük szemben Pál és Barnabás, és aztán látjuk, ott van Péter, aki azt mondja, hogy: *„Ide figyeljetek emberek! Sokáig én is így gondolkodtam.”*

Emlékezzünk csak Péterre, amikor elhívják egy pogány római százados házába, Kornéliuszhoz, és ő nem tudja, hogy mit keresne ott. Előtte lát egy látomást. Egy hatalmas nagy lepedő száll alá az égből, és benne mindenféle állat, tiszta és tisztátalan, és hallja a hangot, hogy: *„Kellj fel, öld és egyél!”* És azt mondja: *„Nem Uram, hát én megtartom a régi törvényt! Én tisztátalanhoz nem nyúlok!”* És akkor bemegy ebbe a pogány házba, és azt látja, hogy ezek az emberek ugyanúgy a Szentlélek hatalma alatt állnak és élnek, és azt mondja: *„Most értettem meg, hogy Isten nem személyválogató, hanem minden népből és nemzetből kedves előtte, aki az ő akaratát cselekszi.”* (vö. ApCsel 10) Feláll tehát ez a Péter és azt mondja ott, az apostoli gyűlésen: *„Álljon már meg a menet! Miért akartok Ti olyan terhet, olyan igát rakni ezeknek az embereknek a nyakába, amelyet – legyünk már őszinték! – sem a mi atyáink, sem az előttünk jártak, sem mi nem tudunk maradéktalanul megtartani? De hisszük, hisszük, hogy Krisztusban van az üdvösség. És ez érvényes ránk is, akik a mózesi törvények világából jövünk, meg érvényes rájuk is.”*

Nemrég olvastam egy nagyon elgondolkodtató tanulmányt, aminek a szerzője, egy angol teológus azt írja le, hogy tulajdonképpen a keresztyénség úgy jelent meg egykor a világon, a Római Birodalomban, hogy – én tudom, hogy ezt a kifejezést nagyon elcsépezték, meg lejáratták – ők voltak azok, akik az igazi „másságot” képviselték. Mert azt mondták: *„Nagyon szép ez a*

Római Birodalom, jogállam, szép berendezkedés, hatalmas birodalom, de nem minden! És nem tart örökké!

Mi úgy élünk ebben a világban, hogy tudjuk, ez a világ, és annak az ábrázata, annak a berendezkedése, minden formációja, nem tart örökké! Ahogy megvallják a keresztyének már a II-III. században, abban a hitvallásban, amit a két zsinatról, ahol ezt megalkották, Nicea-konstantinápolyi Zsinatnak nevezünk, amikor Krisztusról tesznek hitvallást: *„És az Ő országának nem lesz vége.”* És ebben benne van az is, hogy minden, minden más országnak, berendezkedésnek, emberi elgondolásnak vége lesz! Ezért voltak ők mások, mint azok, akik azt mondták, hogy: *„Amíg a világ tart, addig már mindig így lesz!”* Azt mondták a keresztyének: *„Nem. Mi új eget, és új földet várunk!”* És megjelenik itt is ez a kérdés: Vajon mindenkinek egyformán lehet és kell csak hinni Krisztusban? Csak úgy lehetünk mi együtt keresztyének?

Bocsánat a személyeskedésért, de itt van a templomban nekem három egykori évfolyamtársam, akikkel együtt jártunk a református gimnáziumba. Hát, amikor mi odakerültünk, kis 14 éves gyerekként, mi is református gimnazisták voltunk, meg azok a nagy negyedikesek is, akikre mi úgy néztünk fel, mint a félistenekre. Egészen mások voltunk, de ugyanaz a közös jelvény volt a sapkánkon. És ez azt jelenti, hogy mi együvé tartozunk! Olyan meghatározó és nagyon szép volt az a jelenet – amit a Testvérek sajnos nem láthattak itt a keresztelezés után –, amikor Nagytiszteletű Úr megáldotta ezt a kisfiút, és odahelyezte a fejére a kezét, ez a kicsi, kis pár hónapos kisfiú felnyúlt a kezével, és megfogta a kabátja ujját. Ebben benne van az, hogy nekünk nem a különbözőségeinket kell restellni, hiszen – valamiképpen – mindenki más! Én nem azokat akarom ezzel igazolni, akik ezt jelszónak használják, valaminek az igazolására. Csak arra emlékezni és emlékeztetni, hogy Krisztus az Ő Anyaszentegyházában, Krisztus az Ő gyülekezeteiben ma sem akar uniformizálni bennünket! Nem akarja azt, hogy mi egyszerűen „káposztafejek” legyünk, hanem azt, hogy meglegyen ez az egy közös nevező, ez az egy közös alap, hogy *„Ugyanúgy ők is, mint mi, Krisztus által üdvözülünk.”* Ez, ez az az összetartozás, ami minden másnál fontosabb!

Ez az, amit ezek az apostolok itt az úgynevezett első apostoli gyűlésen és zsinaton megértettek. És hoztak egy gyönyörűséges határozatot, amelyik úgy kezdődik: *„Tetszett a Szentléleknek és nekünk.”* Jól figyeljük meg a sorrendet! Az első helyen az a fontos, hogy a Szentlélek jónak látja-e. Nem úgy, hogy *„Mi kitaláljuk, oszt jöjjön utánunk a Szentlélek, mert az a dolga!”* Ez így nem működik! *„Tetszett a Szentléleknek és nekünk.”* Mert a legfontosabb minden gyülekezeti, egyházi és egyházon kívüli döntésben, amelyik emberekről szól, amelyik emberekre rak vagy nem rak terhet, hogy benne van-e a lélek? És

az áll-e az első helyen, vagy nem? Mert, ha nem az áll az első helyen, akkor visszaesünk abba, hogy elviselhetetlen terhet akarunk rakni másokra. Talán fiatalokra. Talán idősekre. Talán idegenekre. Amelyeket sokszor mi sem lettünk volna, vagy vagyunk képesek megtartani és megőrizni. *„Tetszett a Szentléleknek és nekünk.”*

Az igazi nagy belső válság, nagy belső krízis itt van a keresztyénség történetében először. És itt van a megoldásnak a lehetősége is. Ha valaki azt gondolja, hogy mindenkinek csak egyformán, egyféleképpen lehet akár magyar reformátusnak lenni is, az szerintem két dolgot nem ismer: nem ismeri a Szentírást, meg nem ismeri az emberi természetet. Isten nem azt akarja, hogy mi mind egyformák legyünk, hanem hogy az Ő családja legyünk. Amelyik családban olyan különbözőek tudunk lenni – és mégis érezzük, és mégis tudjuk, hogy összetartozunk.

Jézushoz odamennek egyszer a tanítványok, és elkezdenek Neki dicsekedni: *„Láttunk valakit, aki a Te nevedben ördögöket űz ki, de megtiltottuk neki, mert nem jár mivelünk.”* És erre Jézus, egy kicsit leforrázva őket, azt mondja – bocsánatot kérek a kifejezésért, nem így mondta, de ez az értelme –, hogy: *„Ne hülyéskedjete már! Ne tiltsátok el őket! Nem az a lényeg, hogy veletek van-e, hogy pont úgy hisz, pont úgy imádkozik, pont úgy éli meg a hitét, mint ahogy Ti, hanem, hogy Velem van-e? Hozzám van-e köze? Hogy ahhoz a Lélekhez van-e köze, amelyik nem elviselhetetlen terheket akar rakni az emberekre, nem olyan igát, amit ő maga sem tudna elviselni, hanem amelyik le tudja oldani az igát, és fel tudja venni azokkal is a kapcsolatot, akikkel nehéz.”*

Egész Európa és egész Magyarország hangos ezekben a napokban attól, hogy: *„Mi lesz velünk, ha jönnek a menekültek?”* Ez egy nagyon fontos kérdés! De e mellé a kérdés mellé oda kell tenni azt is, hogy: *„És mi lesz velük?”*

Én vettem részt olyan kereszttelésen – néhány esztendővel ezelőtt – ahol hat felnőtt embert kereszteltünk, akikről nem volt szabad fényképfelvételt készíteni, mert egy olyan országból jöttek, és egy olyan országból menekültek, ahol törvény tiltja, hogy valaki keresztyénné legyen. Ilyenek is vannak közöttük! Ilyenek is vannak, és nem szabad összemosni, és azt mondani, hogy: *„Mindenki egyforma! Mindenki csak bajt hoz ránk!”* Hanem meg kell látni, és meg kell érteni, hogy a Krisztus közösségében, a Krisztus-hívók közösségében van egy olyan elévülhetetlen parancs, van egy olyan elévülhetetlen igazság, amelyiket senki és semmi nem változtathat meg. Amit Péter apostol úgy mond: *„Abban hiszünk, hogy mi is az Úr Jézus kegyelme által üdvözülünk, éppen úgy, mint ők.”*

Valaki így fogalmazta ezt meg: *„Van egy olyan, egyetemes emberi együvé tartozás.”* És kinek kellene erről jobban tudni, mint azoknak a Krisztus-

hívőknek, mint akik azt mondják, szajkózzák sokszor, hogy „*Úgy szeret-
te Isten a világot, hogy Ő az egyszülött Fiát adta.*” Nem engem, nemcsak
Titeket, az egész világot. Úgy fogalmaz ez az író: „*Ez az egyetemes embe-
ri együvé tartozás az, ami arra készíti a rabot, a fegyencet, hogy ne azon a
napon kísérelje meg a szökést, amikor emberséges fegyőr van szolgálatban.*”
Ez sokkal mélyebb annál, mint hogy mennyire vagyunk különbözőek, meny-
nyire vagyunk mások. Azt mondják az apostolok: „*Tetszett a Szentléleknek
és nekünk, hogy ne rakjunk több terhet rátok, mint amit elviselni tudtok.
És ugyanakkor kérünk Titeket, tartsátok tiszteletben azt, ami nekünk fontos,
mert ez is hozzátartozik!*”

Válságokkal szabadalt világban élünk. Az egyik még el sem múlt, a másik
már itt dörömböl. De hiszem, hogy Isten meg tudja mutatni az utat a külső
válságok közepette, hogyha belül felszabadulunk arra, hogy mi tudjuk így
látni a világot, magunkat, egymást. És tudjuk átélni mindennel és minden-
kivel szemben, akivel találkozunk – aki furcsának, idegennek és ijesztőnek is
tűnhet. Hogy soha ne felejtjük, a miénk az a parancs, ami nem ajánlat, amit
nem tudunk kikerülni, amit így fordított az egyik nagy filozófus-teológus,
a felebaráti szeretet parancsát: „*Szeresd felebarátodat – Ő is olyan, mint Te!*”
(vö. 3Móz 19,18) Az apostolok ezt ismerték fel. És hogyha ebben élünk, ak-
kor tudunk boldogan különböző reformátusok is lenni, akik nem minden-
ben értenek egyet.

Azt mondta a debreceni teológiának az egyik nagy professzora: „*Nem az
a baj, ha vitázunk, hanem az, ahogy tesszük.*” Az a kérdés: Az apostolok vi-
táztak? Nagyon különböző, nagyon szélsőséges álláspontok ütköztek össze,
és a Lélek megadta nekik a megoldást, amelyik valóban fel tudta őket oldani
a görcsből, a csak egyfelé látásból, és meg tudta őket ajándékozni a sza-
badassággal, amivel Krisztus őket megajándékozta, és amit kitértak mindenki
előtt.

Áldott legyen az örökkévaló Isten, aki kész bennünket most is így vezetni;
a szavainkat, a gondolatainkat, a tekintetünket így irányítani. Hogy Hozzá és
egymáshoz, magunkra találjunk. Ebben segítsen és bátorítson bennünket az
Ő Lelke és hatalma, most és minden időben!

Ámen.

Utóima:

Mindenható Isten, Kegyelmes Atyánk a mindenható Jézus által!

Sokszor érthetetlen, ijesztő dolgok zajlanak körülöttünk, amelyekről
nem tudjuk, mi lesz a folytatás, mi lesz a kimenekedés. De hisszük, hogy
amikor zúg és harsog a világ, amikor rengeteg sebből vérzik, és rengeteg

indulat feszül egymásnak: gazdagok és szegények, üldözők és üldözöttek, más valláshoz, más hithez tartozók. És sokszor csak a zűrzavart és kavargást látjuk. Hadd emeljük feljebb tekintetünket, hogy lássuk meg a Te gondviselő, mindeneket, megnyugvásra és békességre vivő akaratodat!

Így könyörgünk békességért a teremtett világban, annak minden rezdülésében, minden döntésében, minden változásában. Így könyörgünk csendességért, hogy csendesedjenek az indulatok! Hogy legyenek normálissá helyzetek! És ne késztesse emberek futásra, menekülésre! Ne késztesse emberek mások eltiprására, mások életlehetőségének elvételére!

Kérünk, segíts meg bennünket, hogy tudjunk belső feszültségeinkben Hozzád kiáltani! Tőled kérni a megoldást! Hiszen Tőled csak olyan megoldás jöhet, amely a Lélek által felold a megkötöttségből, bűnből, haragból, irigységből, az 'öemberi' indulatokból, s nem engedi, hogy azok eluralkodjanak rajtunk.

Urunk! Így könyörgünk ezen a mai vasárnapon azokért az ember-társainkért, akik arra szánták életüket, hogy mások testi-lelki bajait gyógyítsák. Anyaszentegyházunk gyülekezeteiben így imádkozunk ezen a vasárnapon az egészségügyben dolgozókért: orvosokért, ápolókért, minden munkatársért. Bocsásd meg, amiért mi is sokszor türelmetlenek, békétlenek vagyunk velük szemben! Add, hogy megbecsülés, elfogadottság övezzé az ő életüket, munkájukat! Adj az ő életükbe valóban elhivatottságot, hogy tudjanak ott lenni a megfáradt, magatehetetlen, megsebezett emberi test és lélek mellett.

Könyörgünk Hozzád e gyülekezet minden tagjáért! Kicsinyekért és nagyokért. De különösképpen azokért, akik friss gyász terhét hordozzák a szívükben. Adj vigasztaló emlékezést, a Lélek feloldó, megtartó hatalmát!

Könyörgünk Hozzád Anyaszentegyházunkért. A kárpát-medencei magyar reformátusságért. A Krisztusban hívők közösségéért. Minden jóakarátú emberért. Könyörgünk Hozzád népünkért, népünk vezetőiért. Adj nekik bölcsességet és a Lélek megoldást kínáló hatalmát és erejét!

Vezess bennünket a Te utaidban, hogy tudjunk egymásra tekintve újra és újra hitet tenni arról: egyedül Krisztus által van üdvösségünk nekünk is, mint mindenki másnak. Add, hogy ebben legyen békességünk, ebben használj bennünket a Te eszközeidül!

Áldd meg a pihenésnek, a szünidőnek alkalmait tanárok, diákok, családok számára! Őrző, oltalmazó hatalmad legyen ott ezekben a napokban! Adj békességet nekünk, kívül és belül, Krisztus által!

Ámen.

„HOGY ÉLETBEN MARADJATOK” (1MÓZ 45,1–5)

Elhangzott a DRHE évnitó akadémiai istentiszteletén
2016. szeptember 5-én,
a Debreceni Református Kollégium Dísztermében

Előíma:

Teremtő és gondviselő Atyánk, aki közénk jöttél a Te Egyszülött Fiadban, a mi Urunk Jézus Krisztusban, aki bennünk is lakozó Szentlelked által ennek a közösségnek tagjaivá tettél bennünket, fogadd el hálaadásunkat és könyörgésünket.

Köszönjük, hogy újra együtt lehetünk a Te színed előtt, áldást és erőt kérhetünk az új tanévben reánk váró úthoz. Köszönjük megtartott életünket, a lehetőséget, hogy a Te iskoládban járhatunk tovább. Köszönjük a lelki növekedés csodáját. Kérünk, láttasd meg velünk a hallható és látható Ige által, hol a helyünk, honnan hová lehet és kell eljutnunk.

Bocsáss meg nekünk, amiért olyan sokszor a magunk mércéje szerint akarunk növekedni, feljebb emelkedni másoknál, s úgy közeledni Hozzád, hogy nem vesszük észre a mellettünk lévőket. Emelj fel, tisztíts meg, és szólj hozzánk kegyelmesen a Te Lelked által, Jézus Krisztusért.

Amen.

Alapige:

Ekkor József már nem tudott tovább uralkodni magán az ott álló sok ember előtt, és felkiáltott: Küldjete ki előlem mindenkit! Nem is maradt senki nála. És ekkor József megismertette magát a testvéreivel. Hangos sírásra fakadt, úgyhogy meghallották az egyiptomiak, és így hallottak róla a fáraó házában is. Majd ezt mondta József a testvéreinek: Én vagyok József! Él-e még az én apám? De a testvérek nem tudtak válaszolni, mert megrémültek tőle. József ezt mondta testvéreinek: Jöjjetek közelebb hozzám! Ők közelebb mentek. Ekkor így szólt: Én vagyok József, a testvéretek, akit eladtatok Egyiptomba! De most ne bánkodjatok, és ne keseregjetek amiatt, hogy engem ide eladtatok, mert azért küldött el engem Isten előttetek, hogy életben maradjatok.

(1Móz 45,1–5)

Szeretett Testvérek!

„Isten iskolájában” – ezt az összefoglaló címet adta az egyetemi lelkész az Akadémiai istentiszteleteknek ebben a szemeszterben, és az ajánlott egyik ige erre az istentiszteletre az volt, amit most felolvastam. Mondhatnánk, ez egy igazi *happy end* történet, hiszen itt, most, végre minden jóra fordul, valami szerencsésen befejeződik. Sokféle bizonytalanság, sokféle kétség, ami gyötri ezeket az embereket, akik újra egymásra találhatnak, és aztán elkezdhetnek együtt újra valamit. Talán ez is adja az alkalmat arra, hogy most, amikor az egyetem közösségében újra találkozunk, és biztos, hogy vannak bennünk kérdések, kétségek, feszültségek, tudjunk ezeken valamiképpen úrrá lenni, és tudjunk megint egymással, magunkkal közösen valamit elkezdni.

József története – a szó szoros értelmében – egy végtelen lenyűgöző történet, mert nagyon tudják szeretni a kisiskolások, az óvodások: mennyi izgalom, mennyi kaland van benne. Megragadta már a musical-szerzőnek is a fantáziáját: emlékszem, valamikor ebben a teremben, az akkori teológus ifjúság hatalmas sikerrel adta elő a „József és a bűvös kabát” című zenés színdarabot. De én sem először prédikálok erről az igéről. És ha szabad annyit elmondanom, egyszer éppen ezzel az igével jártam úgy, hogy az egyik igehallgatóval valami olyasmi történt, amiért az ember azt mondja, hogy érdemes volt prédikálni. Nem mindig van ez így, de néha megtörténik. És ezért a „néháért” érdemes. Ha elfelejteném, tessenek figyelmeztetni, hogy ezt a történetet majd elmeséljem!

De most itt vagyunk, ennek a történetnek egy nagy-nagy fordulópontjánál, ahol azt is lehetne mondani: úgy kezdődik valami új, hogy Józsefnek egy minden eddigénél nehezebb vizsgát le kell tennie. Minden eddigénél nehezebbet. Hiszen ez az ember, akinek az élete olyan zseniálisan kezdett felfelé szállani, felfelé emelkedni, növekedni, ahogy a neve ígéri: ő lesz a „*nővekvő ember*”. Ezt látja már gyerekkori álmaiban. Nővekszik, nővekszik, ott abban a közösségben, a testvérei között, a családi házban. Annyira, hogy az álmaiban már azt látja, hogy ő mindenek felé fog emelkedni. Aztán, ez az emelkedő pálya nagyhirtelen megszakad. Ismerjük a történetet, elküldi az apja, hogy: „Nézd meg, hogy vannak a testvéreid!” Ott kóborol kint a pusztában, és megkérdik, hogy: „Hát hova mész? Kit keresel?” S mondja, hogy a testvéreit. És tudjuk, hogy aztán annyi neki, amikor rájuk talál! Bedobják a kútba.

Annak a történetnek, annak a részletnek az a mélypontja, ahonnan már nincs lejjebb. De nem csak maga a kút, hanem az, hogy amikor a testvérük lent van a kútban, ők leülnek, előveszik az elemózsiát és elkezdnek enni. „*Ki van iktatva! Nincs hozzá közünk!*” Aztán József megint elkezd emelkedni.

Emelkedik. A szó szoros értelmében kihúzzák a kútból, rabszolga lesz, de mégiscsak szépen emelkedik a ranglétrán. Potifár házában mindennel rendelkezhet, és akkor felajánlja neki az asszony: *„Rendelkezz velem is! Legyek a tulajdonod, minden értelemben!”* És amikor ezt megtagadja, akkor a növekedés megint csak megszakad, és ott találja magát a börtönben. Ahogy tudjuk, újra kikerül, felemelkedik.

Ebben a jelenetben, amikor megismerteti magát a testvéreivel, nincs nála hatalmasabb ember Egyiptomban. Mert a fáraó, nos ő – az egyiptomiak szemében – nem ember! Ő az istenség megjelenése. József tehát a leghatalmasabb ember, idáig felnövekedett – és akkor, éppen akkor, összetalálkozik a testvérekkel, akiket az ínség visz oda. Felkerekedtek és elmentek egy másik országba, mert azt remélték, hogy ott kapnak valamit.

És a nagy kérdés, József nagy vizsgája, hogy vajon akar-e tovább növekedni? Mert ha tovább növekedne, átlépne egy határt, ahol már elveszti az emberségét. És figyeljük csak meg, mint forog egész idő alatt az a történet, amikor beszélget a testvéreivel, még mielőtt megismerteti magát velük. *„Hogy van az apátok?”* Meg: *„Hol van – még korábban – a legkisebb testvéretek?”*

Az igazi növekedés, az igazi emberség mércéje mindig az – az Isten iskolájában is –, hogy hogyan bánunk a legkisebbel, hogy bánunk az öreggel. Józsefet az érdekli, mi van a kicsivel, és mi van az öreggel. Így állja ki ezt a próbát. Egy világban, amelyik megszállottja a növekedésnek. Ha nincs növekedés, hát akkor már tragédia van! Ha nincs állandó, állandó növekedés, akkor már összezavarodik minden! A világban, amelyik elfelejti, hogy az életnek, az Isten által teremtetett életnek igazából nemcsak egy csodája van: a növekedés csodája. Az is az, de van egy másik csoda, amelyik ugyanilyen fontos: a növekedésnek van határa!

Aki határtalanul akar növekedni, aki elfelejti, hogy mi van a kicsivel, meg mi van az öreggel, az elveszíti az emberségét. József jól vizsgál. Jól vizsgál, és így lesz a növekedni tudó, de nem a végtelenségig növekedni akaró ember. Mert amikor már csak azon az áron lehetne növekedni, hogy *„ezek a gazemberek, akik ezt meg merték tenni velem, most mindenért megfizetnek”*, akkor megáll.

Isten iskolájában nem csak az a fontos, hogy mit teszünk, hanem, hogy mit nem teszünk meg! Amit megtehetnénk. A modern és posztmodern világnak legnagyobb erkölcsi, etikai kihívása mindig ez: vajon mindenáron meg kell-e tenni mindent, amit hatalmunkban van, amit képesek vagyunk megtenni? És erre csak egyetlen válasz van: Nem!

„Aki nem tagadja meg magát, és nem veszi fel az ő keresztyét, és nem követ engem” – mondja Jézus – az lehet, hogy elszáll önmagától, a növekedéstől, a nagyságtól. De nem maradhat emberséges ember.

Egy öregdiák találkozón prédikáltam erről az ígéről, és a végén, mikor kijöttünk, odajött egy volt refis diák, aki éppen akkor került vissza – ebben a politikai váltógazdálkodásban – a hatalomba, és jó néhány év megalázottság, megnyomorítottság után is ő került pozícióba. Egy olyan pozícióba, ahol ő döntötte el, hogy a beérkezett pályázatok közül melyik fog nyerni, és melyik nem. És azt mondta nekem, hogy: *„Tudod, én már átnéztem ezeket a pályázatokat, és kutya keményen odavágtam azoknak, akik az előző években minket éheztettek, és a mi pályázatainkat nem hagyták nyerni. De most mi vagyunk a nagyok. Ezért most hazamegyek, és újra előveszem őket, és megnézem.”*

Isten iskolájában vagyunk diákok, tanárok, munkatársak mindannyian. Vagy tudunk együtt növekedni, és néha együtt megállni, néha együtt odaállni az Isten színe elé, vagy leülni az ő színe előtt, vagy „elszállunk”. Magunktól, egymástól vagy akármi mástól: olyan sok mindentől lehet!

Őrizzen és óvjon meg bennünket az örökkévaló Isten, hogy megőrizzük a kicsik, a gyengék, az elesettek, a felebarátaik számára azt, akiknek Isten akar látni! Így együtt bennünket. Ehhez segítsen Ő, minden napon, az Ő Lelkének és Igéjének hatalmával és szeretetével!

Ámen.

Utóima:

Urunk! Növed bennünk mindazt, amire szükségünk van ahhoz, hogy a Te utaidban tudjunk járni, a Te ösvényeiden ott maradni! Növed a mi hitünket, növed a mi reménységünket, a mi szeretetünket! Növed a mi érzékenységünket! Növed a mi látni tudásunkat, hogy meglássuk a kicsit, az elesettet, a megfáradtat, az elszállni akarót! Vagy a végső kétségbeesés szélén tántorgó társunkat. A kisebbet vagy a nagyobbat. Hogy rajtunk is beteljesedjen az, hogy Te egymás előtt küldtél el bennünket helyekre, ahol várhatjuk egymást. Azért, hogy megmaradjon az élet, megmaradjon a reménység, megmaradjon a hit.

Így vezess, így tölts be bennünket erőddel, Lelkeddal, szeretetteddel ennek az új tanévnek minden dolgában, minden napján! Légy velünk most, amikor oda járulunk a Te szent asztalodhoz! Áldd meg mindazokat, akik imádkoznak értünk közelben és távolban, szereteteinket, gyülekezeteket, a környezetet, ahonnan jöttünk, kicsiket és nagyokat,

Anyaszentegyházunkat, a Te teremtet világodat, benne az elhívottaknak, a kiválasztottaknak közösségét, akiknek az a dolguk, hogy életben tartsák a reménységet mindenki számára. Ezt add munkálnunk, add, hogy ebben növekedjünk, hogy így legyünk kedvesek a Te szemedben, Krisztusért, a mi Urunkért!

Ámen.

A MASZK NÉLKÜLI ISTEN (LK 14,25–35)

Elhangzott a DRHE akadémiai istentiszteletén,
2017. február 20-án a Debreceni Református Kollégium
Dísztermében

Előíma:

Köszönjük Neked, szerető Mennyei Atyánk, hogy eljuthattunk e napnak világosságára, és most, az este csendjében és sötétjében Hozzád járulhatunk. Hiszen nincs olyan sötétség, amelyik elrejtethne előled bennünket, hiszen Te magad vagy a világosság, amelyik a sötétségben fénylik. Köszönjük, hogy ez a világosság fénylik ennek a világnak a sötétségében. Ez a világosság, Krisztus világossága fénylik a mi életünknek sötétségében. Ebben reménykedünk, ebben bizakodunk, ebben van örömünk, bizodalmunk, és azt kérjük, tégy bennünket késszé és engedelmessé, hogy merjünk a sötétségből a világosságra jutni Teled, és merjünk a világosságban járni a Krisztus követésében. Ehhez segíts most is, igéd és Lelked ereje által, Krisztusért!

Amen.

Alapige:

„Nagy sokaság ment vele, és ő feléjük fordulva, így szólt: Ha valaki hozzám jön, de nem gyűlöli meg apját, anyját, feleségét, gyermekeit, testvéreit, sőt még a saját lelkét is, nem lehet az én tanítványom. Ha valaki nem hordozza a maga keresztjét és nem jön utánam, az nem lehet az én tanítványom.

Mert ki az közületek, aki tornyot akar építeni, és nem ül le előbb, és nem számítja ki a költséget, hogy telik-e mindenre a befejezésig? Nehogy – miután alapot vetett, de nem tudta befejezni – gúnyolni kezdje mindenki, aki látja, és ezt mondja: Ez az ember építkezni kezdett, de nem tudta befejezni.

Vagy ha az egyik király el akar indulni, hogy harcba bocsátkozzék egy másik királlyal, vajon nem ül-e le előbb, és nem tart-e tanácsot arról, hogy szembeállhat-e tízezer élén azzal, aki húszezerrel jön ellene? Különben követtséget

küld, amikor az még távol van, és megkérdezi a békefeltételeket. Így tehát, aki közületek nem mond le minden vagyonáról, nem lehet az én tanítványom.

Jó a só, de ha elveszti az ízét, hogyan tudják azt visszaadni? Sem a földnek, sem trágyának nem alkalmas: tehát kidobják. Akinek van füle a hallásra, hallja!”

(Lk 14,25–35)

Kedves Testvérek!

Biztos mindenki meg tudja magának fogalmazni azt, hogy miért is vállalkozott arra, hogy Krisztus követője legyen. Ezek a válaszok lehetnek nagyon komolyak, nagyon személyesek: valakinek a példája, vagy egy, az életünkben bekövetkezett váratlan esemény, amelyik odafordított bennünket ahhoz a Krisztushoz, akiről talán addig olyan sok mindent nem tudtunk, olyan sokra nem is tartottuk, de mégis megragadott bennünket. De azt gondolom, hogy egyszer eljön az az idő – és ez a mostani igénk erről beszél –, amikor nem is kérdezi Jézus, hogy „miért akartok ti utánam jönni”. Hanem félelmetes keménységgel és élességgel azt mondja: „Aki nem képes arra, hogy meggyőlölje, elvesse magától mindazt, ami és aki kedves neki, aki nem gyűlöli meg a saját lelkét, az nem lehet az én tanítványom!” Bizony, nem babra megy a játék!

Ezen a héten arra fogunk emlékezni itt a Kollégiumban, hogy 450 évvel ezelőtt összeült egy Zsinat, egy református egyházi gyűlés Debrecenben, és hoztak valamiféle határozatokat. Ha valaki egy kicsit utána olvas, hogy milyen helyzetben voltak akkor a mi hitbeli őseink, amikor összeültek tanácskozni Krisztus istenségéről, amikor megalkották az első egyházi törvényeket, talán jobban megérti ezek jelentőségét. Ha tudjuk azt, hogy ezek valóban apokaliptikus idők voltak, hiszen itt van, nemcsak a fél Magyarországon, de kis túlzással fél Európában itt van a török, és pusztít és sarcol, és rabláncra fűz, és senkinek nem lehet biztonságban az élete. És itt vannak azok, akik azt mondják, hogy „Ó, elég már ebből a krisztuskodásból! Elég már ezekből a furcsa, érthetetlen tanításokból, mint Szentháromság! Nem kell ez nekünk!” De itt gyülekeznek Debrecen határában Karácsony György hadai is, akik azt mondják: „Itt van a végső idő, számoljunk le mindenkivel, aki ellenség!” És bizony, hajszálon múlik, hogy nem kerekednek felül azok, akik azt mondják: „Ezeket, akik magukat reformátusoknak titulálják, tüntessük el a föld színéről!”

Ebben a helyzetben gyűlnek össze hitbeli őseink, és tanácskoznak, és valami olyan hihetetlen erő és magabiztosság sugárzik belőlük, hogy az elképesztő. Megalkotnak egy iratot, amit elküldenek a négy, akkori legjelentősebb magyar kereskedővárosba. Mert meg akarják mutatni, teljes öntudattal: mi a Krisztus igaz követői vagyunk.

Hadd hozzak ide egy másik példát! Néhány esztendővel ezelőtt az egyházkerületi levéltár kiadott egy addig kéziratban lévő gyűjteményt. 1942-ben – folyik a második világháború – az akkori tiszántúli püspök, az éppen ötven esztendővel ezelőtt meghalt Révész Imre kiad egy körlevelet, és arra kéri a lelkipásztorokat, hogy amikor az egyházlátogatási jegyzőkönyvet kitöltik, írjanak saját magukról, az életükről. És van, aki kevesebbet, van, aki többet ír, de szinte mindenki beküldi. Ezeket az életrajzokat most tették először hozzáférhetővé. Ha lehetne erre a rektornak hatásköre – nincsen, nem kell megijedni –, kötelező olvasmánnyá tenném ezt a kötetet mindenki számára, aki lelkipásztori pályára készül. Micsoda életsorsok, a mai Kárpátalján, a mai Királyhágó-melléken, hiszen az mind Tiszántúlhoz tartozott! Micsoda sorsok, micsoda kereszthordozások, micsoda megtiportatások, meggyalázások a nagyok részéről, a gyülekezetek részéről, a hatalmaskodók részéről. És olyan szívfacsaró olvasni – mondom, 1942-ben járunk –, ahogy írják Kárpátalján, meg írják a Partiumban, hogy végre eljött a felszabadulás, vége az idegen uralomnak. Majd eltelik három év, és újra elkezdődik valami, egy idegen uralom.

Bizony, amikor Jézus arról beszél, hogy *„Aki utánam akar jönni, annak fel kell vennie, fel kell vennie a maga keresztjét, és csak úgy követhet engem”*, akkor nem a levegőbe beszél. De miért ilyen kemény? Hiszen azt látjuk, azt írja Lukács: megy vele a sokaság. Még azt is lehetne mondani, hogy most „jó szél fúj”, sikeres, figyelnek rá, hallgatnak rá, várnak tőle valamit. S egyszer csak odafordul hozzájuk, és azt mondja: „Na, vegyétek tudomásul, hogy ez nem játék!”

Miért ilyen kemény? Szerintem egyetlen egy dolog miatt. Mert komolyan akar venni bennünket. Mert komolyan akar venni bennünket egy olyan világban, amelyikben mindenki arra törekszik, hogy vegyen bennünket komolytalanul. Nemcsak úgy mint egyházat, úgy mint egyént, hanem mint embert, mint felelős, döntésre képes lényt. Hiszen folyik és folyik az állandó átverés, hogy mindig mindenről mi döntünk: „Ön dönt. Az Ön szavazata számít. Ön fogja eldönteni, természetesen.” Közben nagyon jól tudjuk, hogy nagyon sokszor ebben az új, szép világban „csak szoftver kérdése”, kinek mennyi szavazata lesz. Aztán a mienk, amit beküldünk, legfeljebb arra jó, hogy hizlalja azt a kasszát, amelyiknek épp az előfizetői vagyunk. Jézus ko-

molyan vesz bennünket, és ezt azért teszi, és azért teheti, mert abban a világban, amelyikben a hamis istenek, a bálványok mind-mind csodálatosabbnál csodálatosabb maszkot öltenek magukra, megjelenik Jézus, a maszk nélküli Isten. Amikor egyszer azt mondja a tanítvány a mesterének: „Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, úgy szeretnénk látni!”, azt mondja Jézus: „Hát ennyi idő alatt, amióta velem vagytok, még mindig ilyeneket kérdezel? Aki engem látott, látta az Atyát.” (Jn 14,8–9)

Jézus a maszk nélküli Isten, aki úgy jelenik meg, és úgy áll elénk, hogy nem akar becsapni, nem akar hamis ábrándokat ébreszteni bennünk, hogy hamis illúziókat kergetszünk, mert ő komolyan vesz bennünket. Halálosan komolyan! És ez nem egy rossz vagy kevésbé rossz szójáték, hogy „kereszt-halálosan komolyan”: ezért beszél a keresztről. „Aki engem követ, vegye fel – mert én felveszem – és úgy kövessen engem!” És ebben a követésben, mondja Jézus, vannak eligazító pontok, vannak szabályok, regulák, amiket figyelembe kell venni.

Az első kép, amit használ, a tervezés, a számítás, az építés képe. Ha valaki belefog valamibe, akkor előtte leül, és végiggondolja, hogy végig tudja-e csinálni. Végig tudom csinálni? Ez az egyetlen megengedett számítás a Krisztus követésében. Minden más számítás hazug, alávaló, gyalázatos! De ezt a számítást helyettünk senki nem végezheti el! És ezt azért kell elvégezni, hogy aztán ne legyünk a szó hétköznapi értelmében „számító” emberek, akik úgy vagyunk, hogy „majd lesz valahogy”. Vajon végig tudom-e csinálni? Telik-e mindenre?

A legnagyobb gondunk mindig az, hogy mi mindenre telik az időnkéből, a tanulásunkból, a tanításunkból, az egymásra figyelésünkéből. De az Írás azt is egyértelművé teszi, hogy nem a sokból telik mindenre, nem a sokból, nem abból, amiből sok van, hanem abból, amiről tudom, hogy ez az Istené. Mert ha tudom, hogy ez az övé, hogy az ő kezében van, akkor az a soknál is több. Lehetne hozni a példákat az Ószövetségből: Gedeon, Illés. „Az Úr van veled, erős, vitéz férfi!” – köszönti Gedeont az angyal, aki szinte gúnyolódásnak veszi ezt. „Én, az erős? Hát itt vagyok, a cséplést itt végzem, titokban, elbújva, mert félek, hogy jönnek, jön az ellenség és elviszi.” Ha elhiszi azt, hogy az a kevés elegendő lesz, akkor csodát fog megtapasztalni, akkor telik mindenre. Vagy Illés. Vagy Jézus, amikor öt kenyérrel és a két hallal táplálja a sokaságot. Vagy a legkevesebbnek gondolt tálental, amelyikről azt mondja, amikor számon kéri a visszatérő Úr, hogy: „Mit csináltál vele, a legkevesebbel?” „Hát tudtam, hogy Te majd számon fogod kérni, ezért elástam, mintha az enyém lenne.” – mert nem hiszi el, hogy az övé. Annak telik, így lehet tervezni, és így lehet vele számolni. Manapság nagy divat az egyházunkban is a tervezés, az

előre gondolkodás, a stratégia-alkotás. Minek milyen esélye van, hány százalékos? Volt a Zsinatunknak egy korábbi világi elnöke, aki mindig azt mondta: „Figyeljetek, azért 1%-ot hagyjunk az Úristennek is! Neki is adjunk annyi esélyt!” Igen. Vajon végig tudok-e menni? Nem csak az öt éven, hat éven. Végig, az Ő követésében. Ezt a számítást el kell végezni!

A másik kép a harc. Végte, iskolában vagyunk, és azt tudjuk, hogy – a költő szavaival – „hős harc az élet”, az iskolában is sok mindennel meg kell harcolni. Kibékíthetetlennek tűnő ellentéteket kellene összebékíteni, hiszen majdnem ugyanaz a helyzet a mi viszonylatunkban, tanárok meg diákok viszonylatában, mint a tizenegyest rúgó csatár meg a kapus viszonylatában. Erre szokták feltenni a kérdést: „Mi van akkor, ha mind a kettő elrebeg egy fohászt, melyiket hallgatja meg az Úr?” Nyilván az egyik azt kéri, hogy hadd rúgjam be, a másik meg azt, hogy hadd védjem ki. Harcok. Harcok nélkül nem fog menni. S a legnehezebb harcokat mindig saját magunkkal kell megvívni. Saját magunkkal, azért, hogy ne akarjuk lebecsülni, ne akarjuk leki-csinyelni azt, ami az életünkben úgy jelenik meg, akár fiatalok, akár idősek vagyunk, hogy „nekem most ez a legnagyobb problémám”. De soha nem szabad a gondjainkat sem annyira túlbecsülni, hogy ne tudnánk azt: mi annak a követői vagyunk, aki olyankor is, amikor elbuktunk, amikor vesztettünk, amikor kudarcot vallottunk, oda tudja küldeni hozzánk az Ő vigasztaló angyalát. Ahogy odaküldi a Mennyei jelenések könyvében a síró, kétségbeesett látnokhoz, és azt mondja neki: „Ne sírj, mert van egy győztes! A bárány, aki meg tud vigasztalni.” Akkor, amikor átéljük azt, hogy már tudjuk, mi a kudarc, mi a vereség, ez az egyetlen vigasztalás. Ez az egyetlen vigasztalás: nem vagy egyedül! Ez a mi Istenünk neve: „Immánuél” – velünk az Isten! Nem vagy hát egyedül!

És végül, Jézus azt az alternatívát tárja elé, hogy vajon mivé leszünk. Jó sóvá, amelyik tud ízesíteni, vagy amelyikből eltűnt, eltűnt a legfontosabb. Azt mondja Jézus a Hegyi Beszédben, és itt is erre utal most vissza, hogy „ti vagytok a föld sója” (Mt 5,13). Valaki odaírta figyelmeztetésül e mellé az ige mellé a magyarázatában, hogy azt azért jó megjegyezni, hogy Jézus nem azt mondja, hogy „ti vagytok a föld paprikája, meg a föld bors”. Ha a keresztyénség csak arra képes, hogy borsot törjön a kortársai orra alá, akkor valamit nagyon-nagyon nem értettünk meg Jézus tanításából.

Vajon ízesebb lesz-e attól a világ, hogy mi vagyunk? Ez a kérdés. Ízesebb lesz-e? Mert ha nem, akkor bocsánat, megette a fene. Akkor az történik, hogy haszontalanná válunk. A sótlanná vált keresztyénség a világ legnagyobb átka. Persze lehet azzal vigasztalódni, hogy jó, hát eső után is jó a köpönyeg, be lehet vele takarózni. Mert ha még kidobják azt a sótömböt, amelyik nincs,

akkor még azon lehet járkalni, hát, jól van. De nem arra való, nem arra való a mi életünk, a küldetésünk.

A kérdés az: Vajon ízesebb lett-e valakinek az élete az elmúlt napokban attól, hogy találkozott egyikünkkel, másikkal? Vagy azt érezte, hogy, „hát ezek ilyen sótlan, nyavalygó emberek”. Vagy sóvá lenni, vagy haszontalan jószágként eldobatni. Az ízet vesztett só nem való semmire. Vajon mennyire tudunk ízt adni embereknek, gyülekezeteknek, közösségeknek, a velünk találkozóknak? Csak úgy és csak akkor, ha nem feltűnően, nem feltűnősködve, nem kiabálva és másokat lehurrogva vagy lesajnálva, de felvesszük, felvesszük a keresztet, ha elszámolunk Isten előtt magunkkal, hogy vajon végig tudjuk-e csinálni.

Éppen a napokban vettem a kezembe újra Szabó Magdának „Az ajtó” című regényét. Ennek a bevezetésében leírja, hogy a mi vallásunk – mármint a református – nem ismeri az egyéni gyónást. Mi a pap szája által mondjuk el, hogy „bűnösök vagyunk, minden kárhozatra méltók, és minden jó cselekvésére képtelenek”. És mi úgy kapjuk a feloldozást, hogy Isten előtt nem kell sem magyarázkodnunk, sem részleteznünk. Ez egy csodálatos dolog, írja. Egy csodálatosan komoly dolog. Nem kell részletezni, nem kell magyarázkodni. Ez igaz. De el kell számolnunk magunkkal, és fel kell vennünk a keresztet, és úgy követni Őt, a maszk nélküli Istent. Levetve álarcot, képmutatást, elfelejtve kicsinyhitűséget vagy nagyképűséget. Ezért vagyunk itt.

Adja Isten, hogy így tudjunk végigmenni együtt az úton!

Ámen.

Utóima:

Hálás a szívünk, Urunk, Istenünk, hogy úgy szóltál hozzánk, mint aki nem vesz félvállról bennünket. Köszönjük, hogy arra biztatsz, és azt ígéred, hogy mi is tehetünk így, hogy ne vegyük félvállról a magunk keresztjét, és ne vegyünk félvállról semmit, amit a Te követésedben szólnak és teszünk, hogy tudjunk mind tisztábban Téged megismerni, és mind tisztábban magunkat odaszánni a Krisztus követésére.

Köszönjük, hogy a Krisztus jó ízet, jó illatát nekünk adtad, és mi továbbadhatjuk azt, vihetjük és hirdethetjük szomorú szívűeknek, megtört lelkeknek, bánatba merült életeknek, megtört közösségeknek, reményt vesztett életeknek, hiszen erre hívtál. Add, hogy tudjuk legyőzni magunkban mindazt, ami akadály, gátja lehet ennek! Így áldd meg életünket, áldd meg útjainkat, készülődésünket, Krisztus irgalmas szeretetéből!

Légy most velünk, légy ezzel a közösséggel, ifjakkal és idősekkel!
Légy ott mindazokkal, akik keresik a Te orcádat, akik keresik a Te utadat!
Légy velünk a napnak estéjén, légy velünk az éjszaka sötétjében!
Vigasztaló Lelked borítsd ránk, terjeszd ki ránk áldó, megtartó szereteted!
Krisztusért, a mi Urunkért kérünk.

Ámen.

BEFOGADÓ SZERETET (Mk 9,30–41)

Elhangzott 2015. augusztus 30-án
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Hálával magasztalunk Téged szerető mennyei Édesatyánk, amiért felvirasztottál bennünket erre az új napra. Hálát adunk Neked, amiért összegyűjtöttél bennünket különböző helyekről, különböző élethelyzetekből.

Most, amikor talán gondolataink, érzéseink egyrészt még visszatekin-
tenek az elmúlt szünidőre, a nyárra, a pihenésre, a felüdülésre, és ami-
kor előre vetjük tekintetünket egy új kezdetre, iskolaévre, új feladatokra,
akkor kérünk, gyűjtsd össze, tartsd egybe a mi lelkünket is. Hogy, ami-
kor itt vagyunk a Te szent házadban, amikor a Te ígédet adod nekünk,
amikor a szent sákramentumban részesítesz bennünket, és bizonyossá
teszel afelől, hogy mi valóban a Krisztuséi vagyunk, akiket Te befogad-
tál, akiket Magadhoz szeretted, akiket új élettel és új szívvel ajándékoztál
meg, akkor hadd legyünk valóban a Te néped, akik boldogan éneklünk
Neked új éneket.

Köszönjük, hogy ránk tekintesz. Köszönjük, hogy elfogadsz bennün-
ket. Kérünk Téged, most, ezen az istentiszteleten különösképpen is azokért
a testvéreinkért, akik úgy jöttek el most a Te házadba, hogy itt megállva a
Te színed előtt hálát adjanak azért, hogy immár 50 esztendeje álltak oda a
Te Úrasztalod elé, és fogadták meg egymásnak, hogy együtt jóban és rossz-
ban. Áldd meg az ő életüket, és tedd teljessé az ő örömeiket! És tedd teljessé
a mi örömünket azzal, hogy lelked és ígéd által közöttünk vagy!

Ezért kérünk, hallgass meg bennünket Krisztus, Jézus által!

Ámen.

Alapige:

*„Onnan elindulva keresztyülmentek Galileán, de nem akarta, hogy felismer-
je őt valaki, mert tanítani akarta tanítványait. Arról beszélt nekik, hogy az
Emberfia emberek kezébe adatik, megölik, de miután megölték, három nap
múlva feltámad. Ők nem értették ezt a beszédet, de féltek őt megkérdezni.*

Megérkeztek Kapernaumba, és amikor már otthon volt, megkérdezte tőlük: Miről vitatkoztatok útközben? Ők azonban hallgattak, mert arról vitatkoztak az úton egymással, hogy ki a legnagyobb. Jézus ekkor leült, odahívta a tizenketőt, és így szólt hozzájuk: Ha valaki első akar lenni, legyen mindenki között az utolsó és mindenki szolgálja. És kézenfogva egy kisgyermeket, közéjük állította, átölelte, majd ezt mondta nekik: Aki az ilyen kisgyermekek közül egyet is befogad az én nevéért, az engem fogad be; és aki engem befogad, az nem engem fogad be, hanem azt, aki engem elküldött.

János ezt mondta neki: Mester, láttunk valakit, aki a te nevedben űz ki ördögöket, és eltiltottuk, mert nem követett minket. Jézus azonban ezt mondta: Ne tiltsátok el, mert nincsen senki, aki csodát tesz az én nevemben, és ugyanakkor gyalázni tudna engem, mert aki nincs ellenünk, az mellettünk van. Aki inni ad nektek egy pohár vizet az én nevemben, mivel a Krisztuséi vagytok, bizony, mondom néktek, hogy el nem marad a jutalma.”

(Mk 9,30–41)

Kedves Testvérek!

Ismerős az a mondas, hogy a jó pap holtig tanul? Hát nem tudom, hogy én jó pap vagyok-e, de még szeretnék tanulni, és elárulom, hogy amikor teológus diákként életem első olyan igehirdetésére készültem, ami nem egy megtanult prédikációnak az elmondása volt, mint a legációban, hanem saját igehirdetéssel kellett szolgálni, odahaza egy nyári vasárnap délután a szamoskéri templomban, akkor ez volt az az ige, amelyikből akkor prédikáltam.

Jártam-keltem ott lenni, a Szamos partján, gondolkodtam, hogy hát, mi is ennek a szakasznak a lényege. A kisgyermek, aki úgy fogadja Isten országát, vagy a kisgyermek, akit befogadnak a Krisztusnak nevében? És akkor én úgy értettem – most már tudom, hogy nem teljesen jól –, hogy rágondoltam az akkor néhány, 3-4 éves keresztfiamra (aki azóta már lelkipásztor), és visszaemlékeztem, hogy lementünk a Szamos partjára és mondtam neki, hogy: „Na, gyere, ülj fel a nyakamba, és átmegyünk a vízben a túlsó partra!” Ő pedig gondolkodás nélkül felült a nyakamba, azzal a tökéletes bizalommal, odaadással, hogy neki itt semmi baja nem lehet, és átmentünk, átgyalogoltunk. Aztán eltelt egy év, és mondom neki, hogy: „Gyere, menjünk át újra! Gyere, ülj fel a nyakamba!” És akkor azt mondja: „De mi lesz, ha leesek?” Eltelt egy év, és eltűnt valami abból az őszinte, teljes, nyitott, odaadó bizalomból.

Biztos, hogy van ebben is igazság, de azt gondolom most, amikor újraolvastam ezt az ígét, hogy azért tényleg tanulni kell az embernek! Mert ettől

sokkal többről van szó! A jelenet oda visz bennünket Galileába, ahol Jézus a tanítványaival megy. Külön akar lenni velük, tanítani akarja őket. És bizony azt látjuk, hogy itt kétszer is egymás után a tanítványoknak, ahogy mondani szokás, „*halvány segédfogalmuk*” sincs arról, hogy mit beszél Jézus.

Először mikor arról beszél, hogy az Emberfia meg fog halni, keresztre feszítik, megölik, de harmadnap feltámad. Fogalmuk sincs, hogy ez mit jelent. Hanem azon tanakodnak egymás között, amikor Jézus nem hallja, hogy hát, melyikük az első? „*Én vagyok az első, akit először megszólított Jézus? Én vagyok az első, aki a legtöbbet beszélek? Én vagyok az első, aki a legerősebb vagyok?*” Aztán másodszor, amikor odamennek hozzá dicsekedni, hogy: „*Valami jót csináltunk. Valakit eltoltunk attól, hogy a Te nevedben szóljon és cselekedjen, mert nem követett minket.*” S azt mondja Jézus, hogy: „*Már megint nem értitek, hogy miről van szó! Nem az a lényeg, hogy pontosan úgy csinál-e mindent, mint ti. Nem az a lényeg, hogy pont úgy imádkozik-e, mint ti, hanem, hogy az én nevemben valami jót tesz. Mert aki nincs ellenünk, az mellettünk van!*”

A tanítványok gondolata mindig ott forog maguk körül: az ő helyezkedésük, az ő pozíciójuk körül. De ne ítéljük el őket túl hamar, mert hát ki ne szeretne első lenni! Egy verseny az osztályban, a tanulásban, a munkában, a sikerekben, az előrehaladásban, a gyarapodásban. Ki ne szeretne első lenni? Ki ne szeretne növekedni? Bennünk van ez a természetes ösztön, ez a természetes vágy. És akkor leülteti őket Jézus és azt mondja: „*Elsők akartok lenni? Rendben van. Legyetek!*” De az Isten országa mércéjével egészen másként látszanak a dolgok. Mert a mi szemünkben mi kell az elsőséghez? Hogy az ember ne törődjön senki mással, csak magával foglalkozzon! „*Mindenkinek megvan a maga baja! Mindenkinek megvan ugyanakkor – ha megvan –, a magához való esze! Akkor éljen azzal, és ne törődjön azzal, hogy ki van mellette! Ne törődjön azzal, hogy valaki lemarad! Ne törődjön! Csak Te menj előre! Mindenki a maga szerencséjének a kovácsa.*”

Azt mondja Jézus: „*Aki első akar lenni, legyen az utolsó! Aki mindennek fölé akar emelkedni, az legyen mindenkinek a szolgálója!*”

Mert az Isten országának ez a csodálatos törvényszerűsége, mert ezt mutatja meg a testté lett Ige, a közöttünk élő Jézus Krisztus: Ő odaáll alulra, és onnan tart meg bennünket. Hogy el ne essünk! Oda tud aláink nyúlni, abba a mélységbe, ahová senki más nem mer. Még magunk is megrettenünk, ha beletekintünk azokba a kavargó mélységekbe, amelyek a lelkünk mélyén, a szívünk mélyén lehetnek. És Jézus nem fölülről teszi ráink a fedőt, hanem aláink nyúl és megemel. És azt mondja Jézus: „*Meg akarjátok tanulni az Isten országának a rendjét? Hát akkor tanuljátok meg azt a nagyon fontos dolgot,*

hogy nagyon nem igaz, és nagyon embertelen az a mondás, hogy: Kicsire nem nézünk.” És megfog egy kisgyermeket, odaállítja közéjük, átöleli, és azt mondja: „Aki egyet befogad az ilyen kisgyermekek közül, az engem fogad be. És aki engem befogad, nem engem fogad be, hanem azt, aki engem elküldött.”

Itt volt az én nagy tévedésem annak idején. Mert én azt gondoltam, hogy Jézus ilyen kedves, aranyos, szép ruhába öltözött kis gyerekekről beszél, mint az én keresztfiam. Aztán megtanultam, hogy ez nem így van. Jézus korában tízezer számra kóboroltak olyan gyerekek az utcákon meg az országúton, akiket otthonról elzavartak. Mert nem volt mit enni. Ezek csavargók, utcagyerekek voltak, koszosak, bűdösek, biztos nem is a legjobban neveltek, mert keményen megrázta őket az élet. És nagyon nem voltak hozzászokva ahhoz, hogy valaki átölelje őket. De Jézus azt mondja: *„Ennél a kicsinél kezdődik az Isten országa.”* Aki egyet befogad az ilyen gyermekek közül, az elkezdett valamit megsejteni abból, hogy micsoda határtalan, nagyvonalú az Isten szeretete és kegyelme. Aki úgy ölel át bennünket, hogy felhossa a napját jókra és gonoszokra. Hogy esőt ad igazaknak és hamisaknak. Aki elébe megy a hazavánszorgó, hazatérő tékozló fiúnak. *„Ha valaki befogad egyet az ilyen kisgyermekek közül...”* És ugye értjük, hogy milyen súlyosak ezek a szavak. Ma, amikor lassan az egész világ egyik legfontosabb kérdése, hogy kit fogadunk be, meg kit nem.

Néhány nappal ezelőtt találkoztam egy asszonnyal, aki eléggé ismert arról, hogy nagyon büszkén és bátran vállalja a maga keresztyén hitét. Valahogy szóba került, hogy mi történik itt a menekülőkkel, a menekültekkel. Azt a kemény hangot, amit az, a magát keresztyén asszonynak tituláló testvérünk megütött: *„Mindenkit azonnal befogadunk, majd, ha megtanul tökéletesen magyarul!”* Ez szerintem nem az, amiről Jézus beszél.

Vajon képesek vagyunk-e – mi, akik szeretünk emberi természetünknel fogva a nagy dolgokról beszélni és nagy dolgokban gondolkodni –, megtanulni Jézustól azt, hogy a kicsit vegyük észre? És a kicsit fogadjuk be!

Hogy mennyire hajlamosak vagyunk arra, hogy fentről lefelé nézzünk, és úgy hasonlítsuk össze magunkat másokkal, hogy: mi vagyunk a legjobbak, a legerősebbek.

Hallottam egy családról, ahol miután megszületett a második gyermek és hazavitték a kiságyba, a nagyobbik testvér nagy-nagy izgalomban úgy öt percenként odaszaladt a kiságyhoz, ránézett a kistestvérére, és azt mondta: *„Hú, de kicsi vagy! Ugye?”* Boldog volt, hogy van végre valaki, aki kisebb nála.

Azt mondja Jézus: *„Tanuljatok meg másként látni!”* Ha valakinek majd lesz ideje, vegye elő a Szentírást, ellenőrizze, amit én most mondok! Mert mi attól vagyunk reformátusok, hogy nem kell mindent elhinni a papnak. Meg kell nézni az Írásban, hogy úgy van-e! Amikor olyasmit írnak Jézusról, hogy valakire ránéz,

akkor az mindig olyasmi, hogy felfelé tekint. Felnéz a fára, és meglátja Zákeust. És azt mondja, hogy: „*Gyere le, mert én szeretnék nálad vacsorálni!*” Felemeli a tekintetét, megáldja a kevéske kenyeret és halat, és elég lesz mindenkinek. Ez a „*felfelé tekintés*” annyira jellegzetesen jézusi, és benne van az, hogy: „*Ne annak örüljete, hogy a másik kisebb! Hú, de kicsi vagy! Hanem annak, hogy lehet befogadni, hogy lehet úgy alul maradni, hogy ez az alulmaradás megtartássá legyen! És akkor átélitek azt, ami a legcsodálatosabb befogadás: az Isten befogadó irgalma.*”

Szeretett Testvérek!

Erről a befogadásról beszél nekünk mindig a terített asztal. Ahogyan befogadja a szervezetünk a kenyeret és a bort, úgy fogadhatjuk be az Isten bűnbocsátó irgalmát és szeretetét. Hogy tápláljon bennünket.

Adj a Isten, hogy ez a tápláló, befogadó, a kicsire néző és a kicsit hordozó irgalom járja át a napjainkat! Járjon át bennünket az új tanévben: gyermekeket, szülőket, pedagógusokat, nagyszülőket, mindenkit, akinek felelőssége van abban, hogy akik Krisztus nevében jót cselekszenek, azok tudják szélesre nyitni a szívüket. Kitárni a lelküket. Hogy ahogyan Ő befogadott minket, mi is fogadjuk be a legkisebbet is! Hálaadással és örömmel.

Ámen.

Utóima:

Köszönjük Neked, Urunk, hogy hordoztál és hordozol bennünket. Hogy Magad lettél számunkra úttá, amelyen járhatunk. Ösvénnyé, amely sokszor nagyon keskenynek tűnik, de amelyik mégis célba tud juttatni. Amelyiken járva és megmaradva nem tévesztjük el a célt, hogy Veled, Benned és Általad tudjunk növekedni. És úgy tudjunk átölelni nálunk kisebbeket, nálunk szerencsétlenebbeket, hogy azáltal megérezzék a Te irgalmat és a Te szeretetedet. Hiszen ebből élünk. Ezt köszönjük meg Neked.

Így kérünk Téged az előttünk álló hétért, annak napjaiért. Izgalmakért, új kezdekért, folytatásért. Légy ott velünk, amikor úgy érezzük, magunkra maradunk! Amikor próbatétel vár ránk, betegség, megoldatlannak tűnő és megoldásra váró kérdések. Segíts meg bennünket, hogy mi is tudjunk másokat segíteni, Tehozzád, Tebenned, és Teáltalad.

Légy ott e gyülekezet minden tagjával, kicsinyekkel, nagyokkal! Légy ott a betegekkel, a szomorú szívűekkel, a gyászolókkal, a keresőkkel, a válaszra várókkal!

Légy valamennyiünkkel! Maradj Velünk, és fogadj el Krisztustusért, a mi megváltó Urunkért!

Ámen.

„ÉS MIKÖZBEN ÁLDOTTA ŐKET, ELTÁVOLODOTT TŐLÜK”
(LK 24,50–53)

Elhangzott Mennybemenetel ünnepén, a DRHE és a Debreceni Református Kollégium Általános Iskolájának közös istentiszteletén, a Debreceni Református Nagytemplomban, 2017. május 25-én

Előíma:

Kegyelmes Istenünk, szerető mennyei Atyánk, a Krisztus Jézus által!

Köszönjük, hogy egykor a Te szolgád, Salamon odaállhatott az oltár elé, feléd terjeszthette kezét, és Téged áldott, mert ígéreteidet beteljesítő Istenként ismert meg. Boldogok vagyunk, Urunk, hogy most, amikor egybegyülekeztünk a Te házádba, mi is ezt mondhatjuk el. Az életünk arról beszél, hogy Te ígéreteidet megtartó Istenünk vagy, aki szövetséget kötöttél a Te népeddel, Izraellel, aki szövetséget kötöttél minden néppel Krisztusban, aki szövetségedet kiterjesztetted reánk és nemzedékről nemzedékre megmutatod a Te hűségedet.

Köszönjük, hogy ebből a hűségből élhetünk, növekedhetünk, tanulhatunk, dolgozhatunk, örvendezhetünk, megvigasztalást találhatunk most, a mi Urunk, Krisztusunk Mennybemenetelének ünnepén. Töltsd be azzal az ígérettel, ahogyan Ő odafordult áldó tekintetével az egykori tanítványok felé! Forduljon most is hozzánk! Áldjon meg, őrizzen meg és szenteljen meg minket! Az Ő nevéért könyörgünk: Légy velünk és hallgasd fohászkodásunkat!

Ámen.

Lekció:

Azután odaállt Salamon az Úr oltára elé, Izráel egész gyülekezetével szemben, kiterjesztette kezét az ég felé, és ezt mondta: Uram, Izráel Istene! Nincs hozzád hasonló Isten sem fent az égben, sem lent a földön! Hűségesen megtartod a szolgálóiddal kötött szövetséget, ha teljes szívűkkel előtted járnak. Megtartottad, amit ígértél szolgálódnak, Dávidnak, az én apámnak. Amit megígértél, hatalmaddal be is teljesítetted a mai napon. Most azért, Uram, Izráel Istene, tartsd meg, amit szolgálódnak, Dávidnak, az én apámnak ígértél, amikor ezt mondtad: Nem vesznek ki színem elől utódaid, akik Izráel trónján ülnek, de csak akkor,

ha fiaid ügyelnek útjukra, és előttem járnak, ahogyan előttem jártál te is. Most azért, Izráel Istene, váljék valóra ígéreted, amit szolgáltnak, Dávidnak, az én apámnak tettél!

De vajon lakhatik-e Isten a földön? Hiszen az ég, sőt az egeknek egei sem fogadhatnak magukba téged, hát még ez a ház, amelyet én építettem! Mégis tekints szolgád imádságára és könyörgésére, Uram, Istenem, és hallgasd meg a kiáltást és az imádságot, amikor ma szolgád imádkozik színed előtt.

(1Kir 8, 22–28)

Alapige:

„Ezután Jézus kivitte őket Betániáig, felemelte a kezét, és megáldotta őket. És miközben áldotta őket, eltávolodott tőlük, és felvitetett a mennybe. Ekkor leborulva imádták őt, majd nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe; mindig a templomban voltak, és áldották Istent.” (Lk 24,50–53)

Ünneplő Gyülekezet! Kedves Testvérek!

Nem sok idővel ezelőtt hallottam valakitől, hogy milyen szép is, milyen jó meg praktikus lenne, ha úgynevezett „egygenerációs” gyülekezetek lennének. Vagy csak fiatalok együtt, vagy csak középkorúak, vagy csak idősek. Énnekem megborsózott a hátam egy kicsit, amikor ezt meghallottam. És hála Istennek, amikor innen a szószékről most szétnézek, akkor azt látom, hogy ez nem egy egygenerációs gyülekezet. Mert ahogy az éneklés hangzott, itt, a szószéken állva azt állapítottam meg, hogy a főéneket erről az oldalról hallottam a leghangosabban, a kicsiktől. Aztán az igehirdetés előtti éneket már itt, a teológus fiatalság felől: valószínűleg ez egy nehezebb ének, és ezt ők azért mégis már többször énekelték. És nyilván egy harmadik-negyedik generációhoz tartozó egyetemi oktatók és a nagytemplomi gyülekezet, akik a szószékkel szemben foglalnak helyet, ők is szépen énekelték az ismert éneket – bár persze, nyilván a számarányból is következik ez, kicsit halkabban, mint a fiatalok. Különösen is köszönöm nektek, a legkisebbeknek, hogy ilyen szép hangosan énekeltek, és csak arra biztatlak Titeket, hogy ezt soha ne felejtétek el!

Mert lehet és kell is Istent hangosan dicsérni egy ilyen szép napon, Mennybemenetel ünnepén. De azért lássuk be, hogy nem annyian vagyunk a templomban, mint Húsvétkor, Karácsonykor meg Pünkösdkor. Ez kicsit olyan hétköznapi ünnepnek tűnik. Olyan „mostohagyereknek” a nagy keresztyén ünnepek családjában. És ahogy a leírást olvassuk a Szentírásban,

hogy mi is történt, hogyan is történt ezen a napon, hát, abban sincs semmi olyan különleges. Itt, ahogy Lukács evangélista leírja a mennybemenetel csodáját, csak annyit olvasunk, hogy Jézus – miután feltámadt –, kiviszi a tanítványait egy Jeruzsálem melletti városkáig, Betániáig, majd ott felemeli a kezét és megáldja őket. És miközben áldja, eltávolodik tőlük és felvitetik a mennybe.

Azt lehetne mondani, hogy Jézus üres kézzel távozik. Hiszen nagyon jól tudja mindenki – szerintem –, hogy áldani csak üres kézzel lehet. Elég nevetségesen néznék ki úgy, hogyha, mondjuk, így akarnék áldani, hogy mind a két kezemben van valami. Még akkor is, hogyha ez egy Biblia, meg egy énekeskönyv.

Jó az, ha néha az embernek üres a keze, hiszen akkor nagyon fontos dolgokat lehet tenni.

Persze tudom én, hogy a gyerekek sokszor úgy örülnek, úgy élvezik azt, ha lehet valami a kezükben. „Legyen valami, amibe belekapaszzkodhatok, amivel elalhatok, ami megvigasztal, hogyha szomorú vagyok. Hogy ne féljek, hogy ne legyek anyáék nélkül sem egyedül.”

De hát nem kell ezen restelkedni, hisz így vannak ezzel a felnőttek is. Mennyire szeretnek a felnőttek – főleg azok, akik híresek meg akik nagy hatalommal bírnak –, úgy megjelenni, hogy van valami a kezükben. A királyok? Fejükön ott a korona, kezükben ott van a jogar, a hatalomnak a jelképe. Hadvezérek, akiknél ott van a kard. „Valami legyen a kezemben!” És bizony, az ilyen nagy hatalommal bíró emberek sokszor zavarba jönnek, amikor üres a kezük. Napóleon életrajzában lehet olvasni, hogy ez a híres hadvezér, aki hát nem volt az a nagyon szálfá, sudár természetű ember, rettenetesen zavarban volt mindig, hogy mit csináljon a kezeivel. Nem tudta, hogy ha mások elé ki kell állnia, hová tegye őket. Akkor valaki azt tanácsolta neki: „Próbáld ki, hogy amikor kiállsz, az egyik kezedet dugd be a köpenyed alá!” Ettől kezdve Napóleont így is ismerjük, ez lett a híres „Napóleon-póz”. Mert ezt a világhódító hadvezért, aki később császár lett, zavarta, hogyha üres volt a keze.

Miért vannak ezzel így kicsik és nagyok? Mert azt gondoljuk, hogyha van valami a kezünkben, akkor azzal mi is többek, nagyobbak vagyunk. Ha üres a kezünk, ha nincs benne semmi, mit lehet azzal kezdeni?

Hát Jézus megmutatta. Csak üres kézzel lehet másokat áldani! Csak üres kézzel lehet a másikat megsimogatni! Úgy, hogy van valami a kezemben, nem lehet simogatni – úgy legfeljebb csak bokszozni, ütni lehet. Simogatni, kezét nyújtani, áldani csak üres kézzel lehet.

Jézus, a feltámadott Úr az üres kezeivel áldja meg a tanítványait. Ez a Mennybemenetel ünnepének az egyik nagyon-nagyon fényes, nagyon lelket

melegítő üzenete. Jézus nem ökolbe szorított kézzel, nem is valamit elrabolva innen, ebből a világból, hanem üres kézzel távozik. És áldást hagy maga után. Mert a Mennybemenetel valóban nem más, mint az áldó Krisztus, a mennybe áldással távozó Krisztus hozzánk fordulása.

Nem tudom milyen idő lehetett ott, akkor, a mennybemenetel idején. Szürke volt-e az idő, sütt-e a nap? De én azt hiszem, hogy amikor Jézus felment a mennybe, akkor a tanítványok mikor utánanéztek, láttak valamit, amit szerintem mindenki látott már. És ezt a valamit úgy hívják, hogy szivárvány. Ki látott már szivárványt? Helyes. Jó. Hány színe van a szivárványnak? Egy? Mennyi? Hét. Nagyszerű! Hét csodálatos színe van a szivárványnak! A szemünk ezeket látja, de higgyétek el, és majd meg is fogjátok tanulni, ha eddig még nem tanultátok: van több szín is, amit a szemünk nem lát. Mi azt mondjuk rá, hogy azok már láthatatlan színek. De azért azok vannak! Csak mi nem látjuk őket!

Én azt hiszem, amikor mi azt valljuk meg, hogy a mi Urunk, Krisztusunk felment a mennybe, akkor nem semmivé vált, csak mi már nem tudjuk látni. Mert a szemünk alkalmatlan arra, hogy azt is lássa, és azt is befogadja.

És hogy miért gondolom azt, hogy lehetett egy szivárvány akkor, amikor Jézus eltávozott? Mert Ő saját Magáról azt mondta, hogy *„én vagyok a világ világossága”*. Márpedig a világosságot nem lehet elképzelni színek nélkül. És Jézus egész életében magán hordozta ezeket a színeket! És ezeknek a színeknek is van, és lehet üzenetük.

Mert amikor Jézus a mennybe megy, nem az történik, hogy egy pillanatra kinyitja a Mennysország kapuját, hogy: *„Na, emberek! Kukucskáljatok be! Nézzétek meg, hogy mi van ott!”* – hogy aztán gyorsan be is csukja az ajtót. Nem egy ilyen, szempillantásnyi csoda ez! Hanem ahogyan a szivárvány íve összeköti az eget és a földet, úgy köti össze Ő, aki a földre jött, aki szerette, szerette ezt a földet, szerette ezt az életet, tudott neki örülni, összeköti az Isten látható és láthatatlan teremtettségét. Halálával és feltámadásával nem hátat fordít nekünk vagy a földnek, hanem összeköti azt az éggel.

Ezért lehet azt mondani, hogy a Mennybemenetel nem más, mint a „nagy-nagy összekapcsolás” ünnepe. Amikor Isten, aki kezdetben megteremtette az eget és a földet, Isten, aki elküldte az Ő egyszülött Fiát, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen, Ő összekapcsolja végérvényesen az eget és a földet.

Sokszor szomorúan és komoran panaszkodnak Isten népének fiai, meg a próféták is, hogy bezárul az ég. És ha bezárul az ég, ha eltűnik az Istennel való kapcsolat, akkor valóban szürkesség lesz, akkor pusztulás, kilátástalan-

ság és sivárság vár ránk. De Krisztus diadala azt jelenti, hogy ő visszaadja az élet színeit!

Isten nem szereti a szürke világot. Isten nem szereti a szürke embereket sem, akik mind egyformák akarnak lenni. Az Isten világa és Istennek az Anyaszentegyházban összegyűjtött népe a szívárvány népe, a szövetség népe, amelyekben megfér egymással olyan sok minden, ami egyébként el-lentétes lenne. És a „nagy-nagy összekapcsolás”, a nagy egymáshoz vezetés ünnepe folytatódik majd az első Pünkösdkor, amikor kicsik és nagyok, fiatalok és idősek, ifjak és vének, férfiak és nők mind együtt tapasztalják meg, hogy milyen jó együtt lenni. Milyen jó átérezni, hogy Ő van velünk, köztünk, Ő tart bennünket együtt! Generációkat, különböző érdeklődésű embereket. Ő a „nagy összekapcsoló”.

Ezért mondhatjuk tehát, hogy a Mennybemenetel ünnepe az üres, áldó kéznek, a bennünket magához és a mennyei Atyához kapcsoló Krisztusnak, a látható és a láthatatlan színeknek az ünnepe. Tudjunk hát ebben örvendezni, így tudjuk Őt magasztalni, és így tudjuk kérni Őt: „A Te áldásoddal maradj velünk! Indulj el! Járj előttünk! Kösd össze, amit mi nem tudunk összekötni! Tedd teljessé, ami bennünk csak rész szerint való, és akkor boldogan dicsérünk Téged, aki értünk is a mennybe mentél!”

Így legyen áldott ünnepünk! Így áldja meg Isten életünket, jövőnket az Ő kegyelméből!

Ámen.

Utóima:

Urunk, mi is valljuk Salamonnal együtt, hogy Téged nem fogadhatnak be az egeknek egei sem. És mégis reméljük, hogy itt voltál és itt vagy közöttünk. Hiszen emberré lettél, közel jöttél hozzánk, megkerestél, ránk találtál, nevünkön szólítottál, egybegyűjtöttél ezen a mai napon is, hogy örvendezzünk annak, hogy Te valóban Krisztus által velünk vagy, minden nap, a világ végezetéig. És bár földi szemünk nem láthat, de tudjuk, bizonyosak vagyunk abban, hogy előttünk jársz, hogy az Ő irgalmáért irgalmasan tekintesz ránk. Meglátod dolgainkat, meglátod bűneinket, kétségeinket. De látod és örülsz a mi örömeinknek is, és azt akarod, hogy teljes életet élhessünk a Te színed előtt.

Így tégy bennünket várakozó, Lelked ígérését, lelked hatalmát váró közösséggé és gyülekezetté! Így áldd meg életünket, mindennapjainkat!

Áldd meg szolgálatainkat! Áldd meg minden dolgunkat! Légy ott ennek a gyülekezetnek minden tagjával! Kicsinyekkel, nagyokkal. És add meg kinek-kinek közülünk, amire szüksége van! Hiszen van, amikor lát-

ható, hogy mire van szükségünk, van, amikor láthatatlan. De hisszük, hogy Előled nincs elrejtve semmi. És nem is akarunk rejtegetni, mert tudjuk, hogy Te nem azért akarod előhozni azt, amit mi elrejtettünk, mert bántani akarsz, megszégyeníteni akarsz, hanem azért, hogy felelődj, hogy megáldj, hogy felénk nyújtsd kezedet, és megszabadíts.

Ezért áldunk és magasztalunk, dicsőítünk Téged, mi Atyánkat, a Te szent Fiaddal és Lelkeddal egyetemben. Készíts Pünkösdi szent ünnepére, és add a jövődő bizonyosságát nekünk, Anyaszentegyházadnak, a teremtett világnak, Krisztusért, a mi megváltónkért!

Ámen.

ÉGŐ, DE EL NEM HAMVADÓ...

(2MÓZ 3,1–15)

Elhangzott 2015. február 1-jén
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Atyáinknak Istene! Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istene, a mi Urunk, Jézus Krisztus Atyja!

Milyen boldogság így kimondani a Te nevedet, Téged megszólítani! Hiszen Te kérted a Te szolgádtól, hogy nemzedékről nemzedékre így szóljanak Hozzád azok, akik Téged keresnek! Hiszen Te megtartottad hűségedet és szövetségedet a Tieid iránt, és kiterjesztetted azt a mi Urunkban, Jézus Krisztusban az egész teremtetett világra, minden népre és nemzetre. Így minden nyelv hirdetheti és hallja a Te dicséretedet.

Hálát adunk Neked Urunk, Istenünk, hogy most, amikor egybegyűjtöttél bennünket, ezen a Teneked szentelt helyen, akkor mi is ezt tehetjük. Hozzád kiáltunk nyomorúságból, fájdalomból, kiúttalanságból. Vagy éppen Hozzád kiáltunk reménységből, örömkönből hálaadással, hogy megőrizted életünket, megtartottad hitünket, vezettél bennünket a közös imádságban, vezettél bennünket mindennapjainkban.

Köszönjük, hogy most kész vagy velünk közölni Szentlelked, és Igéd által a Te szent irgalmadat és szeretetedet. Kérünk, fogadj el bennünket és láss meg, amint vagyunk!

Jöjj közel hozzánk! Érintsd meg a mi szívünket, és add, hogy meggazdagítson bennünket a Te akaratod Krisztus Jézusért, a mi megváltó Urunkért!

Ámen.

Alapige:

Mózes pedig apósának, Jetrónak, Midján papjának a juhait legeltette. Egyszer a juhokat a pusztán túlra terelte, és eljutott az Isten hegyéhez, a Hórebhez. Ott megjelent neki az Úr angyala tűz lángjában, egy csipkebokor közepéből. Látta ugyanis, hogy a csipkebokor tűzben ég, de mégsem ég el a csipkebokor. Akkor

ezt mondta Mózes: Odamegyek, és megnézem ezt a nagy csodát: miért nem ég el a csipkebokor?

Amikor az Úr látta, hogy odamegy megnézni, kiáltott neki Isten a csipkebokor közepéből, és ezt mondta: Mózes! Mózes! Ő pedig így felelt: Itt vagyok! Isten ekkor azt mondta: Ne jöjj közelebb! Oldd le sarudat a lábadról, mert szent föld az a hely, ahol állasz! Majd ezt mondta: Én vagyok atyádnak Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene. Ekkor elrejtette Mózes az arcát, mert félt rátekinteni az Istenre.

Az Úr pedig azt mondta: Megláttam népem nyomorúságát Egyiptomban, és meghallottam kiáltásukat a sanyargatók miatt, mert ismerem fájdalmukat. Le is szállok, hogy kimentsem őket Egyiptom hatalmából és elvigyem őket arról a földről, egy jó és tágas földre, tejjel és mézzel folyó földre: a kánaáni, a hettita, az emóri, a perizzi, a hivvi és jebúsi nép helyére. Bizony, eljutott hozzám Izráel fiainak segélykiáltása; látom is, hogy mennyire sanyargatják őket az egyiptomiak. Most azért menj! Elküldelek a fáraóhoz, vezesd ki népemet, Izráel fiait Egyiptomból!

Mózes azt felelte erre az Istennek: Ki vagyok én, hogy a fáraóhoz menjek, és kihozzam Izráel fiait Egyiptomból? De Isten azt mondta: Bizony, én veled leszek. Ez lesz annak a jele, hogy én küldelek: Amikor kivezeted a népet Egyiptomból, ennél a hegynél fogjátok tisztelni az Istent.

De Mózes azt felelte Istennek: Ha majd elmegyek Izráel fiaihoz, és azt mondom nekik: a ti atyáitok Istene küldött engem hozzátok, és ők megkérdezik tőlem, hogy mi a neve, akkor mit mondjak nekik?

Isten ezt felelte Mózesnek: Vagyok, aki vagyok. Majd azt mondta: Így szólj Izráel fiaihoz: A Vagyok küldött engem hozzátok. Még ezt is mondta Isten Mózesnek: Így szólj Izráel fiaihoz: Az Úr, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene küldött engem hozzátok. Ez az én nevem mindörökre, és így szólítsatok meg engem nemzedékről nemzedékre!

(2Móz 3,1–15)

Szeretett Testvérek!

Az elmúlt napokban, mondhatni, most már hetekben együtt imádkozott a világ keresztyénisége. Mindenütt, minden kontinensen, minden felekezet templomában ugyanazokat a bibliai igéket olvasták fel, ugyanazokat az imádságokat mondták el azért, hogy éreztessék bűnbánattal, Isten színe előtt állva: nem jó az, és nem Isten akarata, hogy szétszakítva él az egyház, és megvallva, hogy imádságban és könyörgésben szeretnénk Őhöz és egymáshoz közelebb kerülni.

Minden esztendőben a világ egy-egy más egyháza állítja össze az imahétnek az anyagát. Erre az esztendőre a Brazíliában élő keresztyének voltak azok, akik meghatározták, hogy melyek is legyenek ezek a keretek. Ahogy beleolvastam ebbe a füzetbe, megütötte a szememet meg a szívemet az a gondolat, amit leírnak ott. Hogy a között a sokféle népcsoport között, akik ott, abban a hatalmas országban beszélnek, van egy olyan is, amiben a keresztyének is élnek, de akiknek a nyelvében nincs külön szavuk arra, hogy „vallás”, hanem egész egyszerűen azt mondják rá, hogy: „jólét”. Azt mondják: az a vallás, amiben jól érezzük magunkat.

És valahogy, amikor most, az elmúlt héten arról beszélgettünk, hogy mi legyen az a jelmondat, amivel mi, a Magyarországi Református Egyház megszólítjuk a magyar társadalmat, ami kifejezné, hogy milyen is a mi egyházunk, akkor hosszú tanakodás után arra jutottunk, hogy ebben az évben mondjuk azt: a mi egyházunk, a „mindennapi egyház”, a „*mindennapok egyháza*”. S valahogy ez a kettő az én számomra összekapcsolódott. Hiszen mind a kettőben az fejeződik ki, hogy annak, ami a szent helyen történik, ott, az égő csipkebokornál, ami itt a templomban történik, annak folytatása van a mindennapokban! Azt mondtuk, és azt akarjuk majd ábrázolni, ebben a magyar társadalmat megszólító kis filmben, hogy mi nem egy „dísz-tárgy” vagyunk, hanem a szó jó értelmében vett „használati tárgy”. Mert Isten *használni* akar bennünket valamire!

Talán ez az a gondolat, ami odavisz bennünket az egyetemes imahét utolsó napjára ajánlott egyik igéjéhez, amelyet most olvastam Mózes II. könyvéből.

Azt hiszem, nagyon közismert, a gyerekek között is nagyon kedvelt történet ez. Hiszen égő csipkebokor van benne, Mózes, meg sokféle különleges, csudálatos, szép dolog. S valóban, azt lehet mondani, hogy ez a szakasz az egyik legcsodálatosabb összefoglalása annak, amit Isten önmagáról el tud mondani, és amivel meg akar bennünket bízni.

Mózes odajut az Isten hegyéhez és lát valami különleges dolgot: a csipkebokor ég, de nem hamvad el. Ellentmond a természet törvényeinek! Hiszen mind megtanultuk annak idején az iskolában, hogy mi is kell az égéshez: a gyulladási hőfokon kívül kell hozzá az éghető anyag, meg kell hozzá az oxigén, amit ez az éghető anyag elfogyaszt.

Az emberiség, amióta megvan, és a mi időnkben is, kétségbeesve keresi azt az energiát, amelyik nem fogy el, amelyik megmarad, amelyik megújul. És ebben az energia utáni hajszában rettenetes dolgokra képes az ember! Rettenetes dolgokra! Gyilkosságra, háborúra, erőszakra, elnyomásra. Vannak olyanok, akik azt feltételezik, hogy ami nem is olyan messze történik tőlünk manapság, Ukrajnában, az is erről szól. Valakik rá akarják ten-

ni a kezüket egy olyan energiaforrásra, amelyikkel aztán uralják a világot. És mindegy, hogy közben fiatalok és idősök elpusztulnak, hogy otthontalanná válnak, hogy dideregnek. Az el nem fogyó energia utáni hajsza: ez az emberiség, a bűn alá rekesztett emberiség történelme. Így is össze lehetne foglalni.

De ismerjük ezt a hétköznapi életünkből is. Hiszen még a legcsodálatosabb, legszentebb emberi kapcsolatokban is, amikor egy édesanya a szíve alatt hordozza a magzatát, az a magzat *belőle* él, valamit elfogyaszt. Valamit át kell neki adni, amit nem biztos, hogy aztán meg lehet újíteni. Mennyivel inkább igaz ez akkor, amikor emberek gyűlölködve és az idegességtől eltelve mondják egymásnak, hogy: „*Rámész az idegeimre! Megeszitek még a húsmat is!*” Ebben mind-mind az van benne, hogy a világban, ebben a teremtet világban ahhoz, hogy valami fennmaradjon, ahhoz mást el kell emésztienie! El kell pusztítania! El kell fogyasztania!

Ezért áll ott Mózes földbegyökerezett lábbal az égő, de el nem hamvadó csipkebokor előtt. Mert az örökkévaló Istennek nincs szüksége arra, hogy bármit is elfogyasszon ebből a világból. Neki semmire sincs szüksége ebből a világból ahhoz, hogy az Ő ereje, energiája, hűsége és szeretete kiáradjon! Ő az a láthatatlan, mindig megújuló energiaforrás, amelyiknek nincs szüksége arra, hogy bármit is tőlünk elvegyen. Ez az égő, de el nem hamvadó csipkebokornak az igazi csodája! Az igazi üzenete!

Mózes pedig ott áll, és meghallja, hogy kivel is van dolga: „*Én vagyok Atyáidnak Istene, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istene!*” Hát, szép kis csapat. Szép kis csapat. Csak amit a Szentírás leír ezekről az emberekről, akiknek a nevéhez Isten itt a saját nevét hozzákapszolja, hát, az is borzasztó! Ezek között van csaló, van tutyimutyi, semmirekellő, hazudozó. És azt mondja Isten: „*Én mégis kiválasztottam Ábrahámot, Izsákot, Jákóbot, a Te Atyáidat, mert az ő Istenük akarok lenni.*” És erről a titokzatos, láthatatlan, soha el nem fogyó energiaforrásról, Őröla, egyszeriben kiderül, hogy: érez! „*Megláttam azt a nyomorúságot, megláttam azt a fájdalmat, amiben az én népemnek van része ott Egyiptomban, és ki fogom őket szabadítani!*”

Szinte hallja az ember az Újszövetség szavait, amikor megjelenik a Názáreti Jézus, és ránéz az ott egybegyűlt sokaságra, a betegekre, a csonka-bonkákra, az éhezőkre, a bűnösökre. És azt írja az evangélium: „*És szánalomra indult irántuk, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélkül való juhok.*” (Mt 9,36) És megszabadítja őket: „*Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istene, a mi atyáinknak Istene, könyörülj, én megszabadítom őket!*”

De hát magáról Mózesről is tudjuk, hogy nem éppen egy folt és gáncs nélküli lovag. Hiszen az ezt megelőző szakaszban azt olvashatjuk róla, hogy

gyilkos indulat vett rajta erőt, amikor látta, hogy hogyan nyomorgatják az ő népét az egyiptomi munkafelügyelők. És ez a gyilkos indulat oda vezet, hogy agyonüti az egyik kegyetlenkedőt.

Ott áll egy dadogó gyilkos, és azt mondja neki Isten: *„Te el fogsz menni a fáraóhoz, s azt mondd, hogy: Engedd el az én népemet!”*

Hát ennél lehetetlenebb feladat, ennél lehetetlenebb küldetés a világon sincs! És ezt Mózes nagyon jól tudja. *„Hát még azt sem tudom megmondani, hogy kinek a nevében jövök!”* Aztán majd jönnek persze a kifogások: *„Én gyenge vagyok, nem tudok beszélni. Meg hát, ott van az a hatalmas birodalom. Hogy lehetne őket arra rávenni, hogy engedjék el ezt a jó, olcsó munkaerőt?”*

„Ki vagy Te?” Isten pedig válaszol egy különös, titokzatos mondattal, amit a magyar Szentírások így szoktak fordítani, ahogy most én felolvastam: *„Vagyok, aki vagyok! Ha majd elmész az én népemhez, és megkérdezik, ki küldött, akkor mondd azt, hogy: A Vagyok küldött engem.”*

Szeretett Testvérek! Azt gondolom, nagyon sok és nagyon mély igazság van ebben is. De mégis azt hiszem, hogy ezt a mondatot egy kicsit másképp kell értenünk. Hiszen ha az ember elolvassa az előtte meg az utána levő részeket, meg végiggondolja az egész Szentírást, ahol Isten kijelenti magát, akkor észrevevesszük, hogy a mondat igazából nem azt akarja mondani, hogy *„a Vagyok küldött”,* hanem azt, hogy *„az küldött, aki megígérte, hogy Én Velel leszek!”* *„Én az vagyok, aki mindig veled lesz!”*

Mert biztos vagyok benne, hogy Mózes ott maradhatott volna 40 nap és 40 éjjel, vagy 40 esztendőn át az égő, de el nem hamvadó csipkebokor előtt, és tanakodhatott volna, hogy megismerje és megtudja, hogy *„Ki vagy Te, Uram?”*, és semmit nem tudott volna meg belőle. Mert az, hogy kicsoda az Isten, az csak menet közben derül ki! *„Te csak indulj el, és majd meglátod! Én veled leszek!”* *„Én az vagyok, aki majd veled lesz!”*

Amikor Jézus összegyűjti a tanítványait a feltámadás után, akkor azt mondja nekik: *„Menjete el! Induljatok el! És én veletek leszek minden nap, a világ végezetéig!”* Ha a tanítványok ott maradtak volna Galileában, azon a hegyen, akkor nem lett volna keresztyénség! Ha a tanítványok, akik bezárkóznak Jeruzsálemben, ott a felsőházban, az emeleten, nem indulnak el, s nem mennek ki Pünkösdkor a nép közé, s nem kezdenek el nekik prédikálni az Isten nagyságos dolgairól, nem lett volna egyház! *„Induljatok el! Menjete el! És én veletek leszek!”*

Lehet azt mondani, ahogy Mózes is mondja, és majd újra, és újra fogja mondani: *„De Uram, én alkalmatlan vagyok! Ez egy lehetetlen vállalkozás! Más idők járnak már... Lehet, hogy régen lehetett az evangéliummal, a Benned*

való hittel tömegeket megmozgatni, de hát, most nem lehet. Most más szelek fújnak!” De te ne mondd ezt! Te csak indulj el, „és én Veled leszek!”

Szeretett Testvérek! Adjunk hálát azért a csodálatos, kifogyhatatlan és mindig megújuló energiaforrásért, aki irgalomra indult, aki megszánt bennünket, aki Krisztusban egészen közel jött, aki valóban nem vesz el semmit senkitől! Ő az, aki mindent ad, aki önmagát adja, önmagát adta értünk. És Ő az, aki arra biztat bennünket, ma élő, sokszor önmagunkat kevésnek, kicsinek érző keresztyéneket: *„Indulj el! Tudni akarod, ki vagyok én? Indulj el! Vidd a hírt, a jó hírt, az evangéliumot, és meg fogod látni! És azt fogod látni az életedben, a körülötted élők életében, hogy én vagyok a szabadító, az irgalmas, aki Veletek megy, aki előttetek jár.”*

Ő a mi életünknek ura, megtartója; ezért magasztaljuk Őt nemzedékről nemzedékre!

Ámen.

Utóima:

Köszönjük, Urunk, el nem múltó irgalmadat, szeretetedet, törődésedet, amellyel nem szűnsz meg bennünket keresni, és szívünkben felébreszteni a vágyakozást Irántad! És ha el tudjuk hinni, hogy amikor elindulunk a Te szavadra a Krisztus követésében, amikor elindulunk keresni a Te országodat, akkor ráadásul mindenek megadatnak nekünk. Megadatik a Te titkod, megadatik a Te velünk való közösséged. Ez alakíthat át bennünket, hogy ne alkalmatlanságunkat, kicsinységünket, erőtlenségünket nézzük. Hogy tudjuk kérni és elfogadni azt a tiszta, szent, nem más rovására élő energiát, amelyet Te adsz nekünk, amellyel átformálsz, amellyel odaállítasz, hogy hirdessük a Te nagyságos dolgaidat.

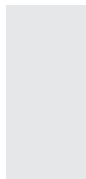
Köszönjük, hogy Te így jöttél közénk, a Te egyszülött Fiadban, és így újítod meg szövetségedet nemzedékről nemzedékre. És így kínálsz most is a szövetség megújítását a megterített asztalban, amikor odajárulhatunk, hogy közösségünk legyen Veled és egymással.

Kérünk, őrizd meg mindazokat az áldásokat, amelyeket az imahét adott nekünk: a csendességet, az együttlétet, az éneket, az imádságot, az együtt-mozdulást, az együtt-indulást. Add, hogy betöltse mindennapjainkat ez a biztos tudat: a Te jelenlétednek, igazságodnak és szeretetednek tudata!

Légy ott velünk és tekints ránk, vezess és kísérsz bennünket az elkövetkező napokban! Légy a kicsinyekkel, a nagyokkal, a békésekkel és a békétlenekkel, a betegekkel, a szomorú szívűekkel, a kérdéseikre választ

várókkal! És add, hogy eszközök lehessünk, hogy a mindennapok egyháza mutathasson Rád, aki közénk jöttél, aki megőriztél, és megtartottad számunkra a legszentebb örökséget, a mi Urunk, Krisztus Jézus által, ki-nek nevében kérünk, hallgass meg bennünket!

Ámen.

ISTEN LÁZADÁSA (1KOR 15,12–20)

Elhangzott a DRHE húsvéti legátus-kibocsátó istentiszteletén,
2017. április 6-án
a Debreceni Református Kollégium Dísztermében

Előima:

Urunk, Jézus Krisztus! Te a halál sötétségébe elküldted világosságodat. A legmélyebb magány örvényében most, és mindenkor szereteted elrejtett hatalma lakik, s titkaid közepette a megváltottak hallelujáját énekelhetjük. Add meg nekünk a hit alázatos egyszerűségét, amely nem hagy tévelyegni minket! S ha a sötétség és az elhagyatottság óráiba hívsz, amikor minden bizonytalannak látszik, adj abban az időben is – amikor ügyed halálküzdelmet vív – elegendő fényt, hogy Téged el ne veszítsünk! Elegendő fényt, hogy másoknak is fény lehessünk. Azoknak, akik még jobban rászorulnak erre. Hadd világítson be húsvéti örömed titka, mint a hajnalfény napjainkba! Hadd legyünk igazán húsvéti emberek a történelem Nagyszombatjain! Add, hogy a világos és a sötét napokban egyaránt, a mai időkben is, örvendezve járjuk utunkat, eljövendő dicsőséged felé!

Ámen.

Alapige:

„Ha pedig Krisztusról azt hirdetjük, hogy feltámadt a halottak közül, hogyan mondhatják közületek némelyek, hogy nincs halottak feltámadása? Hiszen ha nincs a halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is. Sőt Isten hamis tanúinak is bizonyulunk, mert akkor Istennel szemben arról tanúskodunk, hogy feltámasztotta a Krisztust, akit azonban nem támasztott

fel, ha csakugyan nem támadnak fel a halottak. Mert ha a halottak nem támadnak fel, Krisztus sem támadt fel.

Ha pedig Krisztus nem támadt fel, semmit sem ér a ti hitetek, még bűneitekben vagytok. Sőt akkor azok is elvesztek, akik Krisztusban hunytak el. Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk. Ámde Krisztus feltámadt a halottak közül, mint az elhunytak zsengéje.”

(1Kor 15,12–20)

Kedves Testvérek!

Valamennyien tudjuk, hogy a kibocsátó istentisztelet sohasem lehet éppen akkor, amikor az ünnep van. Meg kell előznie – egy ilyen hétköznapon, amikor lehet, hogy azoknak, akiknek negyedórával az istentisztelet kezdete előtt itt kellett állni tógában, még órán zárthelyi dolgozatot kellett írni, vagy valami mást. A hétköznapi ünnep, az olyan furcsa az ember számára.

Sose volt igazán szerencsés, amikor különböző megfontolásokból az ünnepeket más napokon kellett megünnepelni. Előrébb hozni, vagy utólag, később megtartani. Valahogy nincs igazán helyén ez a dolog. Pedig azt gondolom, hogy nekünk hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy ebben a közösségben egy-egy kibocsátó istentisztelet, egy-egy útra készítő istentisztelet tényleg nem lehet akkor, amikor már eljött az ünnep.

Halottam egyszer egy idős lekipásztorról, aki néhány évtizeden át volt egy gyülekezetben. Egyszer advent idején megbetegedett, úgyhogy Karácsonykor nem tudott az istentiszteleten szolgálni. Bizony már jócskán tavaszodott, amikor végre felépült. És amikor a következő vasárnap felment a szószékre, felolvasta a karácsonyi történetet, és elkezdett mondani egy karácsonyi prédikációt. A gyülekezet, aki nagyon szerette, csodálkozott ugyan, de megértő volt vele: „Hát igen, most már szegény kicsit meggyengült, nem is nagyon tudja már, hogy hol van.” – gondolták. De a templom előtt, az istentisztelet végeztével a tiszteletes úr azt mondta: „Én ezzel a prédikációval tartoztam a gyülekezetnek.”

Én tartoztam vele! Azt gondolom, hogy ez az „én tartoztam vele”, ez érvényes itt is és most is. Tartozunk egymásnak azzal, hogy mi, akik tudjuk, hogy nem most van Húsvét, mégis most hallgatjuk a húsvéti evangéliumot, és örülünk a mi Urunk, Krisztus feltámadásának. Annál is inkább tehetjük ezt, hiszen Húsvét az az ünnep, amelyik minden vasárnapot értelemmel tölt meg. Ezért van az, hogy Kálvin a vasárnapot úgy nevezte, hogy az a „Kis

Húsvét”. Minden vasárnapot. Nincs más értelme a vasárnapnak: ez a feltámadás napja, a húsvéti esemény ünnepe.

Nos, hát halljuk akkor, hogy hogyan szól az apostol az első generációhoz húsvéti igehirdetésében. Pál apostol olyanoknak ír, akik persze hogy hallottak már arról, hogy „Krisztus feltámadott”. Még azt is lehet mondani, hogy a maguk módján hiszik is. Csak egy nagy bökkenő van: azt nem tudják, hogy „mi közünk van nekünk ehhez?” Hogy mi köze van ennek a saját életükhöz. De tényleg is: Mi közünk van nekünk ahhoz, hogy Krisztus feltámadott?

Néhány évvel ezelőtt olvastam egy másik lelkipásztorról, aki a Húsvét előtt valamikor valahova utazni akart, és kinn a pályaudvaron várta a vonat. A külsején is látszott, hogy lelkész, olyan öltözkében volt. És ott, a nagy húsvéti tömkelegben egyszer csak odaverődött hozzá egy meglehetősen illuminált állapotú ember, ránézett, észlelte, hogy „Ez egy pap!”, aztán megkérdezte tőle: „Ember, Te hiszel Istenben?” A kollega természetesen azt mondta, hogy: „Igen.” Erre azt mondja a részeg ember: „Ember, jó neked! Ember, de jó neked!”

Ez a Húsvét. Ez az igazi Húsvét. Hogyha az ember el tudja hinni azt, hogy nekem ahhoz közöm van. Azt mondja az apostol: „*Ha Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a Ti hitetek.*” Ha a halottak nem támadnak fel, akkor hiábavaló a Krisztus feltámadásáról szóló beszéd. Mert az üzenet, amelyiket mindenkinek, aki legációba megy, aki szószékre áll Húsvétkor, el kell hogy mondjon majd, valahogy így áll össze. Hogy egyszerre van benne az arra való visszatekintés, ami történt, és az arra való előretekintés, ami történni fog. Így két oldalról fogja át a Húsvét, a feltámadás üzenete az ember múltját, jelenét és jövőjét.

Mi az, ami történt? Krisztus feltámadott. Az örökre elintézettnek hitt Jézus, a padlóra küldött ellenfél, a kiterített alak egyszerre csak feláll a padlóról, és azt mondja: „*Én élek!*” Mert a feltámadás, a feltámasztás nem más, mint Isten mindenképpen felett való lázadása a halál provokációja, a halál rettegette és a halál szörnyűsége ellen. A feltámadás Isten lázadása – a mindent felbontani akaró, minden kapcsolatot megszüntetni akaró, megsemmisítő hatalommal szemben. Istenben hinni nem más, mint a feltámadásban hinni. „Ember, jó neked! Mert van kapaszkodód, mert van reménységed. Mert látsz valamit, amit én már nem látok.” – summázza az az ember ott, lemondóan az állomáson. De igaza volt, és te ezt hidd most el, vedd biztatásnak: „Ember, jó neked!”

Merjétek elhinni, és merjétek elmondani, hogy mindenki, aki megvallja a feltámadás hitét, aki elmegy Húsvétkor a templomba vagy a gyülekezeti terembe, akár önmagában bízó reménységgel, akár valamibe kapaszkodni

akaró kereséssel, annak jó! Hirdessétek a húsvéti evangéliumot: „Ember, jó neked!” Mert olyan Istened, mert olyan Krisztusod van, aki eljött, hogy megkeresse és megtalálja azt, ami elveszett! Aki eljött a sötétségbe, hogy világosságot gyűjtson a szívünkben. Aki világosságot gyűjt, és utat mutat a halál árnyékának völgyében. Aki azt mondja: „Nem vagy egyedül!” Aki azt mondja: „Én Veled vagyok!”

És mi az, ami történni fog? Azt mondja az apostol: *„Krisztus feltámadt a halottak közül. Zsengéjük lett azoknak, akik elaludtak.”* Krisztus a zsenge. Ő az első! Mert őbenne, ővele megkezdődött az örök élet. Ebben van a mi reménységünk. Ebben van a mi örömünk. Ebben van a mi bizonyosságunk. Ő a zsenge. És ezért, ha azt kérdezzük: „Mi közünk van ehhez?” Hát az, hogy a feltámadott Krisztus nem akar egyke maradni!

Ő az első. Az első, aki azt akarja, hogy legyenek testvérei. Ő az első, aki-ben Isten megmutatja, hogy az ő akaratának, az ő tervének az a végső célja ebben a világban, hogy azok, akik a sötétségben ülnek, a magányosságban, a szenvedésben, az üldöztetésben, az elhagyatottságban, azok ne maradjanak magukra. A végső cél mi lehetne más, mint az, hogy a halál maradjon „halálosan” magára. Azt mondja az apostol: *„Krisztus, akit Isten feltámasztott, nem hal meg.”* Többé nem. A halál a kapcsolatok felbomlása, a teljes és totális kapcsolat nélküiség. A feltámadás azt mondja: Isten akarata, Isten célja, hogy a halál szenvedje el ezt a halálos magányt.

És akik ezt elfogadják, akik tudnak arról, ami történt, akik reménykednek abban, ami történni fog, azoknak az életük középpontjává a Húsvét lesz! Húsvéti emberként élni nem jelent mást, mint a feltámadott vonzaskörében élni. Annak a vonzaskörében, aki azt mondja: *„Ha felemeltetem a földről, mindeneket magamhoz vonzok.”* (Jn 12,32) Az Ő vonzaskörében élni azt jelenti, hogy hisszük, hogy Ő megtart. Hogy Ő velünk van. Ő előttünk megy. És mi nem csak ebben az életben reménykedünk. Azt mondja Pál: *„Ha csak ebben az életben reménykedünk, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.”* Mert az nem igazi reménység! Az nem ad tartást. Az nem ad lendületet. Az nem visz tovább.

„Ember, jó neked!” Jó neked, mert ilyen Istened van. Mert ilyen Krisztusod van. És ehhez Neked közöd van. Mert Ő, aki alászállt minden mélységekbe, vállalta és vállalja ezt a velünk való közösséget. Ő, aki meg tud tartani, és aki világosságot tud gyűjtani. Aki el tud kísérni és haza tud vinni. Ahol kapcsolatok felbomlanak, ahol emberek azt mondják egymásnak: „Többé nem állok szóba veled! Többé nem foglalkozom veled! Többé nem érdekel!” ott

a halál uralkodik. Ahol Krisztus a kapocs, ahol a Krisztussal való kapcsolatot megvan, ott az élet ül diadalt.

Ennek az életnek a küldöttei vagytok: a Krisztus-központú életnek. A Krisztus-vonzású életnek. Amelyikről örömmel, felemelt fővel lehet és szabad szólni, minden körülmények között. És ha elhitted: „Ember, hogy jó neked!”, akkor mondjátok el ezt másoknak is! Hogy nekünk ilyen jó Istenünk van! Övé legyen a dicsőség, most és örökkön, örökké.

Ámen.

Utóima:

Élő Jézus Krisztus! Reménységre és bátorságra ébredt húsvéti néped megújult lélekkel hadd dicsérjen ma is Téged! Vedd el tőlünk a sablonos szavakat, és adj helyette étellel teli üzenetet, szerte a Te egyházadban! Vádaskodás helyett a másik ember felfedezése, bizalmatlanság helyett az együttműködés, erőtlenség helyén pedig lendületes szolgálat ébredjen ma! Töredezettiségünk, szétszakadozottságunk hadd gyógyuljon a húsvéti ünnep örömeiben! Kiábrándultságunkat, elesettségünket hadd váltsa fel a Te húsvéti lendületed!

Tágítsd ki látókörünket, hogy felelősen nézzünk szét környezetünkben! Taníts minket éleslátásra, és a mélységekre is tekintő, kutató keresésre! Engedd úgy szemlélnünk a múltat életünkben, hogy a Benned kapott biztos jövő vezessen minket! Szabadíts meg a szorongástól! Emelj ki a rettegek mélyéről! Törölj ki mindent az életünkben, ami szembefordít minket Veled!

Urunk! Sokan nyújtják felénk a kezüket, de nekünk nincs erős és nagy kezünk. Sokan kiáltanak utánunk, de mi csak ritkán fordulunk vissza. Sokan állítanak meg minket az úton, de képtelenek vagyunk lassítani. Húsvéti erőddel állj mellénk, hogy ne felejsük el soha közelségedet! Fogd meg a kezünket, és emeld fel a fejünket! Adj szolgálatunknak őszinteséget! Tégy minket olyanná, hogy Téged lássanak és érezzenek az emberek ott, ahol mi vallást teszünk Rólad!

Urunk! Fájdalmas tekinteteket látunk magunk körül nap mint nap. Gyásszal, betegséggel, magánnyal, eltört étellel küzdő emberek kérdéseit hozzuk most eléd. Látjuk a pusztítás és az ártás nagy erőit. De hisszük, hogy a Te isteni gondviselésed mindent felülmúl!

Építsd Urunk a szeretetet és a békességet bennünk! Küldj el minket, hogy tudjunk szolgálni a Te mentő, védő és gyógyító erőddel! Taníts minket alázatra, hogy ne szünjünk meg alkotni és élni a nehéz és sötét na-

pokban is! Taníts minket alázatra, hogy ne önmagunkban bízunk, hanem akaratodat kutassuk!

Adj nekünk új kezdetet, életmentő húsvéti győzelmedből! Formáld át életünket! Vezesd küldetésünket! Adj szolgálatunknak őszinteséget! Adj nekünk új kezdetet életmentő húsvéti győzelmedből!

Élő Jézus Krisztus! Építs fel minket a romokból, bizakodó, örvendező, húsvéti élő gyülekezetté!

Ámen.

KÉRJETEK, KERESSETEK, ZÖRGESSETEK! (Mt 7,6–11)

Elhangzott 2016. január 31-én
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Szerető mennyei Atyánk a Krisztus Jézus által! Hozzád jövünk, Téged keresünk, Tőled kérünk, Nálad zörgetünk, hiszen erre biztatsz bennünket a Te szent Igéd által. Köszönjük, hogy ezeket a lehetőségeket újra és újra felkínálad nekünk. Így kínálad fel estéről estére az imádságnak lehetőségét és alkalmát, hogy együtt lehessünk, Feléd forduljunk, és kitárjuk a szívünket. Hogy megmutassuk Neked mindazt, ami bennünk van. Az örömet és a bánatot. A kétséget és a hálaadást. Mindent, ami ott kavarg – talán most is – a szívünkben, az elménkben, amit ide hoztunk Hozzád. Ide hoztunk Hozzád, hogy tudjuk megbecsülni azt, ami Tőled való, ami szent, ami igazgyöngy. És ne tékozzunk el.

Köszönjük, hogy egybegyűjtöttél bennünket. Gyűjtsd össze most lelünk, szívünket, gondolatainkat, hogy valóban teljes szívvel forduljunk Hozzád! Teljes erőnkkel, teljes elménkkel, teljes akaratunkkal kérjük és várjuk, légy közöttünk! Áldj meg minket! Áldd meg a Te szent Igédet, és fogadd el könyörgésünk szavát Krisztusért, a mi Urunkért!

Ámen.

Alapige:

„Ne adjátok oda a kutyáknak azt, ami szent, gyöngyeiteket se dobjátok oda a disznók elé, nehogy lábukkal széttapossák azokat, majd megfordulva széttépjenek titeket!

Kérjete, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyitják nektek! Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyitják. Ugyan ki az közöttetek, aki ha kenyeret kér a fia, követ ad neki, vagy ha halat kér, kígyót ad neki? Ha tehát ti gonosz létekre tudtok jó ajándékokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jókat a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kérik tőle?”

(Mt 7,6–11)

Szeretett Testvérek!

Milyen egyszerűen hangzik ez az egész: „*Kérjete, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyittatik ...*” Ilyen egyszerű lenne?

Ilyen egyszerű, ahogy Jézus odaáll a Hegyi beszéd alkalmával az Övéi elé, meg a sokaság elé, akik jönnek hozzá, talán nem is pontosan tudva, hogy miért, hogy mit is akarnak. Várnak Tőle valami csodát, valami szenzációt, az életük nyűgös, nagy kérdéseire valami hangzatos feleletet. És erre odaáll eléjük Jézus, és azt mondja, hogy: „*Kérjete, és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyittatik!*” Biztos vagyok benne, hogy ott is voltak, mint ahogy itt is lehetnek közöttünk olyanok, akik azt mondják, hogy: „Na, hát azért nem ilyen egyszerű ez! Az élet ennél bonyolultabb. Hányszor próbáltam én már valamit kérni embertől, Istentől, és nem kaptam meg. Kerestem valamit: kerestem a helyemet, kerestem a társamat, a páromat, kerestem egy igaz, hűséges barátot, és nem találtam. Zörgettem én ajtókon, kopogtattam, kilincseltem. Aztán úgy jártam, hogy az ajtót bevágták előttem, hogy csak úgy zengett.”

Valahogy úgy, ahogy ebben a költeményben – amit én nagyon szeretek –, írja kortárs költőnk:

*Aki előtt a kaput becsukják,
és azt kiáltják: „rosszkor születél!”
Megáll a csöndben, és arra vár még,
Hogy tán kiszólnak,
talán csak játék.*

*Ott álldogál még, amíg az este – az ő estéje
Leszáll a földre.
Kisétál csendben kettős fasorba,
végén kilép az üres világba.*

(Cseh Tamás: Az égboltsapkájú)

De hát akkor ennyire naiv lenne a mi Urunk, Jézus? Ennyire nem ismerné az embert? Ennyire nem ismerné a világot, hogy azt mondja: ez ilyen egyszerű?

Hát nézzük, mik is ezek az egyszerű dolgok!

Az első a *kérés*. Ahhoz, hogy az ember kérjen valamit, szüksége van azt belátni, hogy „Nekem, magamon kívül, szükségem van még valakire”. Ahhoz, hogy én egy kérést kimondjak, ahhoz tudnom kell, és bíznom kell, hogy van valaki, akinek én azt elmondhatom. A *kérés* tesz bennünket iga-

zán emberre! S nagyon érdekes megfigyelnI, amikor a Szentírás arról beszél, hogy a mi Urunk, Jézus Krisztus itt járt ebben a világban, és találkozik emberekkel, soha nem parancsolt nekik, hanem mindig csak kért. Még akkor is, amikor megdorgálja a tanítványát, Simon Pétert, hogy: „Távozz tőlem!”, akkor ezt nem az embernek mondja, hanem a benne lévő gonosznak. Jézus kér. Megkéri Pétert: „Hadd szálljak már be a csónakodba!” Megkéri Zákéust: „Gyere már, szállj le a fáról, mert szeretnék Nálad vacsorálni!” Kér! A kérés Jézus beszédformája.

Azt is lehetne mondani, hogy amiről itt Jézus beszél, hogy „KérjeteK, és adatik nekteK...”, ezt ő mind, saját maga megtapasztalta. Megtapasztalta, hogy másként nem megy. Másként nem érdemes! Lehetne parancsolni, lehetne megtiltani, lehetne olyan szabályokat felállítani, hogy azt mindenki kövesse, féljen tőle. Jézus kér. Mint ahogy megtanulta aztán ezt az Ő apostola, Pál apostol is, aki szintén úgy indult el az életben, hogy parancsoláshoz szokott ember volt. Hiszen ívelt felfelé a karrierje, megbízzák, fontos ügyeket bíznak rá. Menjen, gyűjtse össze ezeket a lázító elemeket, akik Krisztus-követőnek mondják magukat! Fenn ül a lovon, parancsol, és aztán el kell jutnia oda, hogy, amikor már ő a Krisztus követője, és apostoli tekintélye van, azt írja az egyik helyen: „...megparancsolhatnám neked azt, ami kötelességed volna, a szeretet miatt azonban inkább csak kérek.” (Fil 1,8) A kérés – azt mondja az apostol – magának Istennek a beszédformája. „Krisztusért járok követségben” – mondja az apostol – És mintha Isten kérne általunk, kériünk Titeket, béküljeteK ki! BéküljeteK meg az Istennel!” (2Kor 5,20–21)

Aki kér, az kap. A kérésben ott van a bizalom. És azt mondja Jézus: „NézzeteK körül a saját magatok világában! Ti, akik nem vagytok tökéletesek, nem vagytok jók, akikben ott van a rosszra való hajlam, ha kér TőleteK valami jót a gyerekekteK, akkor rosszat adtok neki? Ha kenyeret kér, követ adtok neki? Ha halat kér, kígyót adtok neki?” A kenyér és a hal Jézus korában a két hétköznapi eledel. És bizony az akkor használatos kenyér kinézetre néha pont olyan volt, mint egy sima, kerek kavics. Azaz kenyeret kér tőlem, én meg adok neki valamit, ami úgy néz ki, mint a kenyér.

Ha tehát ti ezt meg tudjátok tenni, hogyne tudná megtenni a Ti mennyei Atyátok? Mertünk-e már valóban úgy kérni Istentől, hogy nem akartunk neki előírni semmit, nem akartuk lekenyerezni, nem akartunk megkenni? Mert azért a mi világunk úgy van berendezve, hogy jó az a kérés, de hát azért nem árt egy kicsit összeköttetést keresni, nem árt még egy borítékba is valamit belecsúsztatni. Azt mondja Jézus: „MerjeteK úgy élni, hogy kérték! Hogy rábízzátok Magatokat. Hogy nem követeltek magatoknak semmit, és meg fogjátok tapasztalni, hogy, aki kér, az mind kap.”

Aztán azt mondja Jézus: „*Keressetek, és találtok! Keressetek, és találtok!*” Megint csak azt mondom, hogy Jézus saját magáról beszél. Az Emberfia azért jött ebbe a világba, hogy megkeresse azt, ami elveszett. Jézus hatalmas, csodálatos példázatai mind-mind arról beszélnek, hogy Őbenne ott van, Őbenne megjelenik a bennünket kereső Isten. A bennünket kereső Isten, aki utánunk jön. Aki örül annak, ha megtalál bennünket. Azt mondja a nagy keresztyén gondolkodó, Ágoston, amikor imádságban odafordul Istenhez: „Uram, nem kereshetnék Téged, ha Te korábban már nem találtál volna meg engem. Amikor úgy éreztem, hogy elveszek, amikor úgy érzetem, hogy elveszítettem mindent és elveszítettem magam, kiüresedett a lelkem, akkor Te megtaláltál!”

„*Keressetek és találtok; keressetek és találtok, mert akkor vagytok az én követőim.*” – mondja a mi Urunk, Jézus Krisztus. Hiszen erről szól az evangélium csodálatos világa: hogy a keresésünkre indult, és utánunk jött. Mellénk szegődik az úton. Odaáll mellénk, amikor úgy érezzük, hogy mindent, de mindent elveszítettünk. Jézusban ott van a kereső, a minket kereső Isten! És aki utána akar menni, aki őt akarja követni, annak ugyanúgy el kell indulni, és megkeresni. Azzal az ígérettel és azzal a bizonyossággal, hogy meg fogja találni azt, amire szüksége van. Ez a hit csodája!

És a harmadik: „...*zörgessetek és megnyitvatik...*” Jézusról azt mondja ez evangélium: „*az övéi közé jött, de az övéi nem fogadták be*” (Jn 1,11) A saját világába jött, de a saját világa azt mondta: Nem kellesz! „*Íme, az ajtó előtt állok és zörgetek*” – mondja Jézus. Megint csak azt mondhatjuk: Magáról beszél! Jézus a zörgető ember. És vajon hányan és hányszor mondták és mondják neki: „*Nem jókor jöttél... Majd később! Most nekem nem alkalmas.*” Jézus a zörgető. Aki ott áll, és bebocsátásra vár. Kérjete, keressetek, zörgessetek! Ilyen egyszerű lenne? Hányszor tapasztaljuk az ellenkezőjét, hogy azokat, akik csak kérni tudnak, azokat lesajnálják, ostoba, együgyű embereknek tartják. És hányszor megtörténik, hogy akik zörgetnek, azok előtt becsapjuk az ajtót kegyetlenül. Nincs Rátok szükség! Miért jöttök ide? Mit akartok itt?

Keressetek, kérjete, zörgessetek! Egy olyan életet kínál fel itt Jézus, amelyikről Ő megmutatta, hogy lehet. Mert megkért bennünket. Megkeresett bennünket. Mert élénk áll, és azt mondja: „*Hadd legyenek Veled, hogy ne legyél egyedül, hogy ne maradj Magadra!*”

Szeretett Testvérek! Ezért hát amikor most az imádság napjaiban, a közös imádkozás heteiben vagyunk, valóban higgyük el ezt a jézusi egyszerűséget! És akkor megtapasztaljuk: „*Ha Ti gonosz létekre tudtok jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad Nektek a Ti Mennyei Atyátok, azoknak, akik kéri tőle.*”

Merjünk kérni! Merjünk keresni! S merjünk zörgetni! És akkor Krisztus lábnyomában járunk, a jó ösvényen.

Amen.

Utóima:

Bocsáss meg nekünk, Urunk, Istenünk, amiért mi sokszor szeretjük túlkomplikálni és túlbonyolítani azt, amit a Te egyszülött Fiad olyan kristálytisztán, olyan egyszerűen, olyan áttetszően mondott. Hogy a bennünk lévő bizalmatlanság rögtön gyanút fog, és azt mondjuk: „Nem lehet ilyen egyszerű!” Taníts minket arra a gyermeki egyszerűsége, szelídsége, alázatra, a kérésnek, a keresésnek, a zörgetésnek, a kitartó keresésnek életformájára, amelyiket Ő élénk élt, amelyik Általa és Benne lehetővé vált, és amelyik most is felemel, és most is segít bennünket, hogy mi magunk ne legyünk kérlelhetetlenek. Mi magunk ne legyünk olyanok, mint akiket hiába keresnek. Mi magunk ne legyünk olyanok, akiknél hiába zörgetnek azok, akiknek ránk lenne szükségük.

Így add meg, hogy tudjuk megbecsülni hétköznapi, egyszerű dolgainkat! És abból összerakni azt, ami élet, ami teljesség, ami békesség. És így legyünk Teáltalad megtalálva, a Teáltalad megkeresett, a Teáltalad felemelt emberekké!

Ebben erősítsen bennünket most is a megterített szent asztal, a Veled való közösség! Így jövünk Hozzád, és kérjük, segíts meg bennünket! Vedd el bűneinket! Vedd el szorongásainkat, és add, hogy Rád, egymásra és önmagunkra találjunk!

Imádkozzunk e gyülekezet minden tagjáért: kicsinyekért, nagyokért, hogy legyünk és maradjunk kérni tudó, keresni akaró és zörgetni tudó emberek! Akik Rád bízzák magukat, és egymás terhét hordozzák. Így visszük Eléd imádságban azokat a testvéreinket, akik a gyász terhét hordozzák: adj békességes emlékezést, vigasztalást, megtartatást az Ő életüknek! Áldd meg a betegeket és az őket ápolókat! A szomorú szívűeket, a békétleneket, a keresést, a kérést már rég feladókat! Áldd meg a teremtet világ minden lakóját! S add, hogy ne hiábavaló kérések hangozzanak el, és ne embertelen parancsok, hanem életet és békességet munkáló szavak!

Légy velünk! Segítsd meg, és bátorítsd a mi szívünket, hogy követhessünk Téged a mi Urunkban, és legyen életünk és békességünk Teáltalad! Krisztusért, a mi Urunkért kérünk.

Amen.

SZABADOK VAGYTOK! MARADJATOK SZABADOK! (2MÓZ 20,2–3)

Elhangzott 2015. március 15-én
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Teremtő Istenünk, szabadító Urunk Jézus Krisztus által!

Boldog örömmel valljuk meg, hogy úgy ismerhettünk meg Téged, mint akinek fontos gyermekei és szövetséges népe szabadsága. Nemcsak válsztott néped kiáltása jutott el hozzád a szolgaság és a halál házából, hanem mindig meghallgatod a szabadítás iránti kérést. Köszönjük Neked, hogy ezen a napon azért is hálát adhatunk Neked, hogy népünk történelmének során adtál olyan pillanatokat, amikor egész nemzetünk közössége megtapasztalhatta szabadításod csodáját. Köszönjük, hogy Krisztus feltámadásának csodájára emlékezhetünk ezen a vasárnapon is, emellett pedig megköszönhetjük, hogy szabadító hatalmad kézzelfoghatóvá lett számunkra népünk életében. Különböző megkötöttségeinket, egyéni és közösségi bilincseinket hozzuk eléd, abban a reményben, hogy a Te karod mára sem rövidült meg, s kész vagy velünk közölni szabadító szeretetted hatalmát ma is. Így légy velünk Igéd és Szentlelked által Krisztus Jézusért.

Ámen.

Alapige:

„Ahol az Úr Lelke, ott a szabadság!”

(2Kor 3,17)

„Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak Téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül!”

(2Móz 20,2–3)

Szeretett Testvérek!

Pál apostolnak a korinthusi gyülekezethez írott szavai, amelyeket hallottunk, utánozhatatlan tömörséggel foglalják össze mindazt, amit ezen a napon,

március 15-én valamennyien gondolunk és érzünk. Akiknek a szívében, a lelkében erre a dátumra, hogy „március 15.” megrezdül valami, akárhol is éljünk a világon. Megrezdül valami, mert érezzük, hogy valamiképpen ez a nap kiemelkedik a többi sorából. Kiemelkedik, és bennünket is fel akar emelni, még ha nem is mindig könnyű ez.

Ma reggel ránéztem az internetre és ott láttam egy felvételen, hogy milyen volt Debrecenben március 15. huszonöt évvel ezelőtt. 1990. március 15.

Egyrészt nagyon jó volt visszagondolni rá, mert én magam is ott voltam. A gyerekekkel kimentünk, és istentisztelet után mi is csatlakoztunk ahhoz az egyáltalán nem felülről szervezett vagy kényszerített megmozduláshoz, amikor emberek egyszerre azt érezték, hogy „Milyen jó kijönni, együtt lenni és emlékezni arra, amit március 15-e jelent!” És ment, és ment, és ment a sokaság a Nagytemplom elől a Petőfi térig, ahol felolvasták a 12 pontot. Jó volt, és egyben egy kicsit nehéz is volt látni, mert ugyancsak néhány nappal ezelőtt az egyik kollegámtól kaptam egy üzenetet: a mai napon neki március 15-ei beszédet kell tartani. És elküldte nekem, hogy mit szólok hozzá, mert ő nagyon megküszködött ezzel a beszéddel. Mert valahogy úgy érzi, hogy a szabadságnak az a levegője, a szabadságnak az a légköre, ami akkor huszonöt esztendővel ezelőtt betöltötte nagyon-nagyon sok embernek a lelkét, az mára valahogy „megsavanyodott” egy kicsit. De vajon miért van ez?

Huszonöt esztendő telt el. Aztán kíváncsivá tett ez a dolog, és megnéztem, hogy vajon mi történt Magyarországon, amikor 1848. március 15. huszonöt éves volt? Mi történt 1873-ban? Hogyha az ember lapozza a korabeli lapok tudósításait, akkor azt látja, hogy akkor történtek fontos, jó dolgok. 1873-ban egyesült Pest és Buda, azóta van Budapestünk. Ebben az esztendőben fejezte be Liszt Ferenc csodálatos nagy művét, a Krisztus-oratóriumot, amelyiken húsz éven át dolgozott. Ebben az esztendőben kezd megalakulni Magyarországon egy olyan szervezet, amelyik azt mondja: „Képviselni kell azoknak a kisemmizett, szegény, szerencsétlen embereknek az érdekeit, akikkel senki nem törődik!” És úgy melleleg szó van 1848. március 15-éről is.

Igen, amikor csak emberi módon akarjuk szemlélni ezeket az ünnepeket, akkor azt érezzük, hogy nem mindig úgy sikerül, ahogy mi azt elgondoljuk. És ezért gondolom azt, hogy jó arra figyelni, hogy vajon ezen a felemelő, szép napon mit mond nekünk Isten Igéje arról a csodálatos, nagy szóról, hogy „szabadság”.

Pál apostol azt mondja: „Ahol az Úr Lelke, ott a szabadság!” És ezzel azt is kimondja, hogy, ahol nincs ott az Úr Lelke, ott nincs. Ott lehet, hogy annak nevezik, annak hazudják, annak állítják be, de az nem az! Ahol az Úr Lelke van, ott az ember ráébred arra, hogy a szabadság mire is jó. Hogy miért is

csodálatos ez az ajándék. És megérzi és megízleli, hogy ezért valóban lehet hálát adni, lehet köszönetet mondani. És ennek a szabadságnak a megőrzéséért lehet, és kell áldozatot hozni nap, mint nap!

„*Én, az Úr vagyok a Te Istened, aki kihoztalak Téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából.*” A Tízparancsolat jól ismert első szavai ezek. S azt gondolom, a keresztyén embernek a Tízparancsolat bevezetését és kezdetét azért kell a szabadsággal összekapcsolni, mert amikor szabadságról – akár egyéni, akár közösségi, nemzeti szabadságról – beszélünk, akkor mindig itt kell, és itt lehet elkezdni. Hogy szólaljon meg, és szólítson meg bennünket Isten akarata, Isten szava, amelyik azt mondja: „*Én benneteket szabadító Istenként hoztalak ki a szolgaság házából, Egyiptom földjéről.*”

Olyan sokszor próbálták már nagyon tömören összefoglalni, megfogalmazni a keresztyénység üzenetét. Hogy érthető legyen mindenki számára. Annak a számára is, aki nem akarja venni a fáradságot, hogy végigolvassa a Szentírást, hogy végigolvassa az evangéliumokat. Én azt gondolom, ezen a mai napon, ennek az Igének az alapján is azt lehet mondani, hogy a keresztyénység üzenete két nagyon rövid tételben megfogalmazható. Az első, amit most hallottunk, Isten üzenete az embernek, nekünk: „*Szabadok vagytok! Szabadok vagytok! Mert én, az Úr megszabadítottalak Titeket!*” A második pedig így hangzik: „*Maradjatok szabadok!*”

Az első, az az Isten cselekedete. Nem a nép bátorsága, nem Mózes ravaszága hozta ki Izrael népét Egyiptom földjéről, a szolgaság házából, hanem egyes-egyedül az örökkévaló Isten, aki kihozza őket, és azt mondja: „*Szabadok vagytok! De őrizzétek meg ezt a szabadságot!*” Ezért van a Tíz Ige. A Tízparancsolat. Mert a szabadságot kivívni, elérni azt, hogy legyünk szabadok, azt talán könnyebb, mint megőrizni. És halljuk csak újra: „*Én, az Úr szabadítottalak meg benneteket! Akit ismerhettek. Mert más nem tud szabadítani!*”

Hányszor kellett megtapasztalnia, csak a mi népünknek is, a történelem során, hogy milyen hihetetlen igazsága van Zrínyi Miklósnak, a költőnek és a hadvezérnek, aki így fogalmazott: „Ha idegen hozza a szabadságot, az el is viszi.” Hányszor jártak itt kereszttül-kasul ebben az országban a „felszabadítók”, keletről, nyugatról, északról, délről. Erővel, hatalommal, fegyverekkel, befolyással, és a vége mindig az lett: ha idegen hozta a szabadságot, az el is vitte. És talán ezért, talán ezért van az, hogy ma is küszködünk azzal, hogy mit tettünk mi azzal a szabadsággal, amit Isten ajándékba adott nekünk huszonöt esztendővel ezelőtt.

Bevallom őszintén, én mindig gyanúsán nézem azokat az embereket, akik azt mesélik el, hogy „*Á, tudtuk mi már azt előre, hogy be fog következni!*”

Megmondom őszintén: én nem tudtam. És szerintem nagyon sokan nem tudták. Valami olyasmi történt velünk huszonöt esztendővel ezelőtt, mint az első keresztyén gyülekezettel. A jeruzsálemi gyülekezet hírért veszi, hogy Péter apostolt elfogták és bebörtönözték. Mit csinál ilyenkor egy igazi keresztyén gyülekezet? Összejönnek és imádkoznak. Imádkoznak azért, hogy Isten szabadítsa ki Pétert a börtönből. S egyszer csak kopogtatnak az ajtón, kiküldik a szolgálólányt, hogy nézze meg ki az, aki visszajön, és azt mondja, hogy: „*Péter van itt, az ajtó előtt.*” És mit mond ez a derék, keresztyén gyülekezet, amelyik azért imádkozik, hogy Isten szabadítsa ki Pétert? „*Az lehetetlen, hát ő börtönben van!*” (ApCsel 12,12–17) Nem tudom, lehet-e érezni, milyen felemás ez a dolog: imádkozunk, hogy szabadítson meg Isten bennünket – amikor pedig megszabadít, akkor nem akarjuk elhinni, hogy ez bekövetkezett.

Isten nem idegen. Ezért következik rögtön a szabadítás meghirdetése után, hogy: „*Ne legyenek idegen, más isteneid – mert én, az Úr, én szabadítottalak meg benneteket!*” És Ő szabadított meg bennünket huszonöt esztendővel ezelőtt is. És, aki azt mondja, hogy ez másként történt, az nekem gyanús. Mert nem mond igazat. „*Én, az Úr vagyok a Te Istened, aki kihoztalak Téged.*” Érvényes volt ez ott és akkor, de érvényes volt huszonöt esztendővel ezelőtt is.

És talán mert igazából nem hisszük el, és nem hittük el, és még mindig próbálunk idegen istenek után loholni, vagy azokat beengedni, ezért van az, hogy nem tudunk igazán felszabadultan örülni a szabadságnak. És ezért van az, hogy sokakban kiábrándultság, elkeseredettség van. Hát hogyné lenne, mikor nem látnak jövőt ebben az országban maguknak, meg a gyermekeiknek. És elmennek máshova szerencsét próbálni.

„*Én, az Úr vagyok a Te Istened!*” Amíg ez nem kerül a helyére, amíg ez nem áll ott a középpontban, és maradunk az idegen istenek, a magukat kínáló, a magukat ajánlgató idegen istenek befolyása alatt, addig meg is marad ez a felemáság. Pedig Isten Igéje olyan világosan beszél: „*Nincs szükségetek idegen, más istenekre, mert én vagyok a szabadító! Én tettem ezt Veletek!*”

Isten szabadító akaratát megismerni: ez az első lépés. A második talán még ennél nehezebb: megőrizni és megmaradni ebben a szabadságban.

Igen, az idegen istenek ott ólálkodnak a homályban, és újra meg újra megpróbálják elhitetni velünk, hogy lehet keverni az élő Isten szabadító akaratát valami mással. Lehet összerosni a határokat. Lehet összekeverni a dolgokat. Lehet kiegészíteni. Isten azt mondja: „*Én, az Úr vagyok a Te Istened!*” És ezzel kijelöl egy határt, kijelöl egy rendet, mert ezek nélkül az általa kiszabott határok nélkül összezavarodik az élet. A visszájára fordul, amit az Ő világossága teremtett, amit az Ő szabadító rendjében teremtett. Megőrizni a szabadságot

csak az tudja igazán, aki nem akar, és nem hajlandó az idegen istenek előtt hajbókolni. Leborul az élő Isten előtt, és ezért nincs szüksége rá, hogy másoknak gazsuláljon, másokhoz törleszkedjen és mások előtt megalázkodjon. A szabadságot csak ajándékba lehet kapni! Ajándékba lehet kapni éppen úgy, mint az életünket. Hiszen az életünket is ajándékba kapjuk. Ajándékba kapjuk! Nem mi teremtjük, nem mi adjuk magunknak. Ajándékba kapjuk, így, a szabadságunkat is.

Szeretett Testvérek! Vajon tudjuk-e ma, itt, huszonöt esztendővel azután, hogy újra szabadságot kapott ajándékba ez a mi népünk, nemzetünk, benne Anyaszentegyházunk, vajon tudjuk-e tiszta szívből áldani Istent ezért az ajándékáért? És tudunk-e nagyon-nagyon vigyázni erre a szabadságra? Hiszen erre szabadított meg bennünket Krisztus! Ezt ajándékozta nekünk. Ezt hozta el. Ezt hirdette. Ezt élte. Ezt mutatta meg. És ebben akar bennünket megőrizni és megtartani.

„Ahol az Úr lelke, ott van a szabadság!” – „Én, az Úr vagyok a Te Istened, aki kihoztalak Téged a szolgaság házából! Őrizd hát meg, ezt az ajándékot!”

Akarunk-e a szabadító Isten megszabadított népe lenni? Az ő megszabadított gyermekei. Mert ezzel, és csak ezzel tudunk használni a körülöttünk élőknek, családunknak, Anyaszentegyházunknak, népünknek, a teremtett világnak.

Áldja és szentelje meg Isten a mi ünneplésünket! És úgy tegye teljessé, hogy érezzük, az Ő Lelke van közöttünk! Mert csak ott van szabadság, ahol az Ő Lelke van!

Ámen.

Utóima:

Mennyei Atyánk!

Köszönjük szabadító szereted jó hírét, az evangélium titkát és csodáját. Segíts bennünket abban, hogy a Krisztusban nyert szabadságunkat ne tékozzuk el, ne kerüljünk újra idegen istenek, bálványok uralma alá. Erre magunktól nem vagyunk képesek, de tudjuk, hogy Krisztust követve megmaradunk a szabadság ösvényén. Ezt kérjük magunknak, szereteteinknek, gyülekezetünk minden tagjának, népünk közösségének, s a teremtett világnak. Eléd hozzuk betegeinket, a vigasztalásra szorulókat, az embertelen és istenellenes erők elnyomásától szenvedő ismerős és ismeretlen felebarátainkat. Könyörülj az erőszak áldozatain, a menekülni kényszerülőkön, a bűn sokféle szolgasága miatt vergődő fiatal és idős életéken. Segíts, hogy megőrizhessük az ajándékba kapott szabadságunkat, s másokat is erre vezethessünk. Krisztusért, a mi Urunkért kérünk, hallgasd meg imádságunkat.

Ámen.

„SZERESSÉTEK ELLENSÉGEITEKET!”
(Mt 5,43–48)

Elhangzott 2015. október 25-én
a Debrecen–szabadságtelepi református gyülekezetben

Előíma:

Teremtő Istenünk, kegyelmes Édes Atyánk a Krisztus Jézus által!

Hálát adunk, hogy ma is felhoztad ránk napodat, gonoszokra és jókra, igazakra és hamisakra. Ránk tekintettél. Valamennyiünkre. Azokra, akik itt vagyunk a Te házában, és azokra, akik távol maradtak. Azokra, akik összekulcsoljuk kezünket és így megvalljuk: az életünk nem abból áll, amit mi elvégzünk, hanem, amit el tudunk fogadni a Te áldásod által. És azokra, akik legfeljebb öklüket rázzák, és szitkozódnak akkor, amikor a Te szent nevedet hallják. Áldott légy ezért a csodálatos kegyelemért!

Jövünk Hozzád Urunk, és kérjük, hogy nyisd meg előttünk Igédnek ajtaját! És nyisd meg a mi értelmünket, szívünket, hogy be tudjuk fogadni teljesen azt, amit Te akarsz nekünk üzeni! Teljesen, válogatás nélkül, mert ez a Te szent, oszthatatlan akaratod.

Jövünk Hozzád, és hozzuk terheinket, bűneiket, nyomorúságunkat, örömeinket, hogy odaadjuk a Te kezébe. És legyen az öröm megszentelve! Legyen a bánat vigasztalással megáldva! Legyen a teher a Te mindeket elhordozó, teherhordozó egyszülött Fiad, az Isten béránya vállaira rakva! Így kérünk, és így bízunk benne, hogy Te így fogadsz, így vársz, és így szólsz hozzánk.

Beszélg velünk kegyelmesen, mert hisszük, hogy hallottál bennünket, a Te egyszülöttedért, Jézus Krisztusért!

Ámen.

Alapige:

„Hallottátok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Nem ugyanezt

teszik-e a vámszedők is? És ha csak atyátok fiait köszöntitek, mennyivel tesztek többet másoknál? Nem ugyanezt teszik-e a pogányok is? Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.”

(Mt 5,43–48)

Kedves Testvérek!

A Hegyi beszédet, Jézus Krisztus tanításának az összefoglalását úgy szokták nevezni, hogy ez nem más, mint az Isten országának az „alkotmánya”. Az Isten evilágban való megjelenésének, az Ő uralmának, az Ő uralkodási rendjének az összefoglalása. Tudjuk azt, a saját közelmúltunkból is, hogy milyen viharokat tud kavarni egy alkotmány, amikor azt megváltoztatják. Legyen benne Isten neve, ne legyen benne? És így tovább. De azt gondolom, hogy egyetlen földi alkotmány sem kavart olyan rettenetes vihart a világ történelmében, mint a Hegyi beszéd. A Hegyi beszéd, amelyekkel sokszor mi magunk, Krisztus követői, templomba járó, hívő emberek sem nagyon tudunk mit kezdeni. Persze, vannak benne nagyon kedves, nagyon aranyos, nagyon szívhez szóló részek, amikre jó rábólintani, és úgy megmelegíti a szívünket. Na de hát mit kezdjünk azzal, amikor Jézus odaáll a tanítványai elé és azt mondja, hogy: *„Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek: Szeresd felebarátodat, és gyűlölöd ellenségedet!” Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket!”*

Hát, biztos voltak ott is, az akkori hallgatók között olyanok, akik azt mondták, mint később a tanítványok egyszer Jézusnak: *„Kemény beszéd ez: ki hallgathatja Őt?”* (Jn 6,60) „Ki viselheti ezt el? Ki veheti ezt magára? Meg, amikor ilyeneket mondasz, minket is bántasz. Hogy lehet ilyet mondani? Hogy lehet ilyet követelni? Hogy lehet ilyet célként elélni állítani, hogy: szeressétek ellenségeiteket?! Meg hogy: Áldjátok azokat, akik titeket átkoznak! Imádkozzatok azokért, akik Titeket üldöznék!”

Érezzük, hogy itt valóban odáig megy el Jézus, ahová nagyon-nagyon nehéz követni őt. Valahogy úgy, mint amikor elindulnak egy több ezer méteres hegyet megmászni a hegymászók. És mennek egyre feljebb, feljebb, feljebb, és ritkul a levegő. Csak kapkodják a levegőt, és ha nem lenne oxigénpalack, akkor egyszerűen összeesnének. Hát valahogy így vagyunk mi is, hogy „Uram, hát persze! Hiszünk mi Benned, meg követünk, meg megpróbálunk rendes emberekként viselkedni, meg szeretjük azokat, akiket ránk bízta. Jó együtt lenni azokkal, akik hozzánk hasonlóan gondolkodnak. Törődünk a

családunkkal, a gyermekeinkkel, az unokáinkkal. De hát ne menj már tovább, mert nem tudunk Veled menni, mert fogy a levegő!”

Nem csak mi vagyunk így ezzel. A kereszténység amióta a világon van, mindig megpróbálta valahogy megmagyarázni, hogy: „Na jó, jó. Nyugodjatok meg, ez nem mindenkinek szól! Ez csak egész különleges keveseknek!” És így alakultak ki aztán azok a szokások, hogy vannak a nagyon-nagyon „szent emberek”, akik majd helyettünk is megcsinálják, vagy legalább megpróbálják Jézusnak ezt a mondatát érvényesíteni. „Bízzuk csak rájuk, és akkor majd Ők helyettünk is majd elvégzik!” De hát a mi reformátor eleink – és ezt jó most, a reformáció ünnepéhez közeledve hangsúlyozni – éppen azt mondták, hogy: „Nincs első, meg másod-, meg harmadosztályú keresztyén. Nincsenek ilyen fokozatok, hogy vannak a »nagy szentek«, aztán vannak az »apró szentek«, aztán valahol jövünk mi is.” Az evangélium, a Krisztus evangéliuma, az Isten országa mindenkit megszólít, az mindenkit el akar érni!

Aztán jöttek olyanok, akik azt mondták, hogy: „Jó-jó, de lássuk be, hogy amikor Jézus ezt mondja, akkor nem a mi hétköznapijainkról beszél! Nem arról beszél, hogy hogy kell az életünket alakítani, hogy kell egy közösséget, egy országot vezetni.” Talán a leghíresebb mondás ezzel kapcsolatban, amit a német „vaskancellár”, Bismarck mondott egyszer – aki egyébként nagyon komoly, mélyen hívő protestáns ember volt: „A Hegyi beszéddel nem lehet egy országot kormányozni.” Ahhoz más törvények kellenek, ahhoz más alkotmány kell.

De Jézus már csak olyan makacs, hogy azt mondja Bismarckkal szemben, velünk szemben: *„Én pedig azt mondom nektek – én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket!”* De miért akart tőlünk ilyen lehetetlent követelni? Hogy vagyunk mi erre képesek? Nagyon egyszerű a válasz: Magunktól sehogy!

Aki azt mondja magáról, hogy: „Persze, én erre képes vagyok!”, annak lehet, hogy van más rossz tulajdonsága is, de egy biztos van: hazudik! Erre mi képtelenek vagyunk! Azt mondja Jézus: *„Persze, de hát gondoljatok csak bele! Ki a ti legnagyobb ellenségeitek? És kinek vagytok ti a legnagyobb ellenségei? Mit érdekeltek ti attól, aki felhossa rátok a napot? Mit érdekeltek attól, aki megadja az áztató esőt?”*

Egészen addig az ember csak kifogásokat keres, csak küszködik, mellékvágányra akarja vinni a dolgot, amíg át nem éli azt a csodálatos evangéliumot, hogy: *„Te, aki itt vagy, Te, aki ezt hallod, Neked először azt kell megtapasztalnod, azt kell átélned, hogy Téged, engem a mennyei Atya szeret, még akkor is, ha ellensége vagy! Te vagy a »szeretett ellenség«!”*

Te vagy a szeretett ellenség! És ha az ember ezt meghallja, ha az ember ezt átéli, ha az ember ezt igazán elhiszi, akkor egyszerre megnyílik a szeme. Megnyílik a szeme valami másnak a meglátására. És nem azt fogja mondani: „Uram, ez lehetetlen!”, hanem azt mondja, hogy: „Uram, köszönöm, hogy nekem adod ezt a lehetetlen lehetőséget, hogy engem Te szeretsz! Engem, aki annyi mindent elkövettem, azért, hogy ne legyek szeretetre méltó!”

Nem lehet másként Isten színe előtt megállni. Nem lehet másként Őt megszólítani. Csak úgy, ahogy a hazatérő fiú elmondja, sokszor elismétli magában, mit is fog mondani, hogyha hazaér végre az atyai házba, amit otthagyt, mert nagyobb akart lenni, mert nem kellett neki az atyai ház gondoskodása: „Atyám! Nem vagyok méltó, nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz!” (Lk 15,19) És akkor az ember megtapasztalja: nekünk olyan Istenünk van, aki azt mondja: „Ti vagytok, Ti vagytok az én »szeretett ellenségeim«!”

Hogy mennyire lehetetlen és mennyire lehetséges ez! Figyeljük csak meg, a reformáció nagy tanítója, Kálvin hogy beszél erről! Mert Kálvin amikor a felebaráti szeretetről beszél, akkor következetesen arról beszél, hogy ez nem lehet más, mint az ellenség szeretete: „Az Úr azt parancsolta, mindenkivel egyformán cselekedjünk jól! Pedig az emberek nagy része – ha érdemüket nézed – méltatlan erre. De itt a legjobb érveléssel áll elő a Szentírás, amikor azt tanítja: Nem szabad fontolgatni, vajon maguktól kiérdemlik-e ezek az emberek, hanem mindenikben Isten képét kell látni, amely iránt nagy tisztelettel és szeretettel kell lennünk. Testvéreink esetében az isteni képmásra még gondosabban tekintettel kell lennünk, mert Krisztus lelke ezt már megújította, és helyreállította bennük! Tehát bárki legyen, aki a segítségedet igényli, nincs okod arra, hogy megvond tőle támogatásodat. Mondd, hogy idegen! De az Úr rásütötte bélyegét, amelyet fel kell ismerned! Ezért tiltja meg, hogy testvéred elől elrejtsd magad! Mondd, hogy megvetésre méltó és semmirekellő! De Isten úgy mutatja meg őt, mint aki méltó, hogy az ő képét hordozza. Mondd, hogy nem tartozol neki semmiféle szolgálattal! De Isten őt úgy állítja eléd, mint saját Magát, hogy elismerd a feléje áradó sok és sokféle jótéteményt. Mondd, hogy méltatlan, és azért nem mozdítod meg a kisujjadat se érte! De Isten képmása, amely őt előd-be ajánlja, bizony méltó, hogy magad és mindened neki add!

Ha pedig nem csak méltatlan a legkisebb jóra, de szitkozódással, gonosz cselekedettel meg is sértett Téged, még ez sem elfogadható ok arra, hogy ne öleld át szeretettel, vagy megtagadd tőle azt, amire a szeretet kötelez. Egész mást érdemel Ő éntőlem, mondd. És mit érdemel az Úr? Mert amikor azt parancsolja, hogy bocsásd meg neki mindazt, amit ellened cselekedett, mindazt bizonyosan magának akarja tulajdonítani. Bizony, csak ezen az úton jutunk el oda, ami nem hogy nehéz, de teljesen ellenkezik is az emberi természettel, hogy szeres-

sük azokat, akik minket gyűlölnek, a rosszért jóval fizessünk, a gyalázkodásra áldással válaszoljunk. Csak ne feledjük, hogy nem az emberek gonoszságára kell tekinteni, hanem Isten képét kell bennük meglátni, mely bűneik elfedezése és eltörlése után, szépségével és méltóságával arra indít, hogy szeressük, és magunkhoz öleljük őket!”

Így beszél Kálvin. Így beszél akkor is, ha tudjuk, és érezzük, hogy nekünk másra jár az agyunk, mi másként gondolkozunk. Nagyon-nagyon keskeny útra visznek bennünket a jézusi szavak. Ez így van! Nagyon keskeny ez az út.

De hogyan azt kérdeznénk most egymástól, hogy csak az elmúlt héten hányszor kerültünk olyan helyzetbe, amikor úgy éreztük, hogy igazságtalanul bánnak velünk, rossz szóval szóltak hozzánk, vagy olyasmire kényszerítettek, ami bántó, megalázó, embertelen, kényelmetlen volt, ha ezt el kellene mindegyikünknek mondani, nagyon-nagyon hosszú ideig tartana ez az istentisztelet. Pedig ezek valószínűleg nem is olyan helyzetek, amelyekről az Ige beszélt. Hiszen Jézus azt mondja: „*És aki törvénykezni akar veled és elvenni a te alsó ruhádat, engedd oda néki a felsőt is. És aki téged egy mértföld útra kényszerít, menj el vele kettőre.*” (Mt 5,40–41)

Lehetetlent kíván Jézus? Túlmegy a józan ész, a logika határain? Hadd idézzek válaszul egy olyan történetet, ami nem távoli vidéken történt egy „misszionáriussal”, akit soha senki nem látott vagy nem ismert, de valami, ami velem történt, és amin én átéltem egy icipici módon, hogy hogyan lehet ajándékba kapni ezt a „jézusi lehetetlenséget”.

Egy olyan gyülekezetbe választottak meg lelkipásztornak, ahonnan az elődöm, az esperes-lelkipásztor elment egy másik gyülekezetbe. Nagyon szerették őt, és nagyon sokan csalódottak voltak, mondhatni sértődöttek, hogy otthagyták őket. Ebből következett, hogy mikor a presbiteri gyűlésen arról volt szó, hogy az én beiktatásom után milyen vendéglátás legyen, az egyik presbiter felállt és elég ingerülten kijelentette: „Nem kell itt semmiféle nagy felhajtás! Aki éhes, hozzon magával zsíros kenyeret! Nem rendezünk itt semmiféle nagy vendégséget!” Én nem vitatkoztam. Befejeztük a gyűlést. Másnap piaci nap volt, kimentem a piacra. Látom egyszer, hogy a tegnapi presbiter ott árulja a kis gyümölcsseit, zöldségeit. Odaléptem hozzá, köszöntem neki, megdicsértem milyen szép a szilva, milyen finom. S vettem belőle egy jó pár kilót. Először egy kicsit morcosan nézett rám. Biztos azt várta, hogy csak felhánytorgatom, hogy mégis mi volt tegnap, fejéhez vágok valami gorombaságot. A végén zavarba jött, és azt mondta: „Tiszteletes Úr! Hívjuk össze újra azt a presbiteri gyűlést!” És ő volt az első, aki felállt, és azt mondta: „Márpedig itt lesz illő és tisztességes vendéglátás!”

Valami történt, ami nekem kicsit azt példázza, amiről Jézus beszél. Hogyha megmaradunk abban, hogy ő bántott engem, ő fejemhez vágott valamit méltatlanul, akkor nem tudunk kiszabadulni abból a körforgásból, hogy „szemet szemért, fogat fogért”. De ha túl tudunk lépni a sérelmeinken, akkor átéljük azt, hogy a szeretet meg tudja törni ezt a valóban ördögi kört, amiben benne élünk, benne vagyunk.

Igen, ez magunktól nem megy. Ezt tudták a reformátorok. Tudta Luther, hogy ő hiába akar a világon a legeslegkiválóbb szerzetes lenni és kiérdemelni a szent Isten kegyelmét, ez nem megy. S amikor az ember ezt felismeri, akkor elfogadja azt, aki azért jött ebbe a világba, ahogy az Írás mondja, hogy: *„az ellenségeskedést, a legnagyobbat, Isten és ember között legyőzze, és megbékéltesse. És a mi adóslevelünket odaszegezze a keresztfára.”* (Kol 2,14)

Reformációhoz közeledünk. Reformátori örökségünk egyik feladhatatlan felismerése, hogy mindig, mindig, mindig Isten a kezdeményező. Mindig az Övé az első és az utolsó szó! És ez az utolsó szó nem olyan, mint amivel az egyszeri férj dicsekedett a társainak, hogy: „– Nálunk otthon mindig az enyém az utolsó szó! – Na, azt mondd, hogy csinálod? – Hát azt mondom, hogy: Igen, drágám.” Isten nem mondja mindenre azt, hogy igen. Nem törődik bele mindenbe, amit mi teszünk. Mert ő azt akarja, hogy világosság legyen. Isten első és utolsó szava – az az Ő kegyelméből való. Csodálatos nagyvonalúság, amely kiárad mindenre. Amelyik személy szerint ránk szabja azt, amivel az életünk több, amivel az életünk igaz marad.

Ezért hadd maradjon a mi életünk most is az Isten országa alkotmányán belül, hogy ne legyünk alkotmány sértők! Hogy ne menjünk azon kívülre. Mert ha megmaradunk, akkor az Isten tökéletességének, nagyvonalúságának a szeretete felénk árad. És rajtunk keresztül másokra. Az ellenségre. A tőlünk nagyon különbözőre.

Aldja és szentelje meg Isten a mi életünket, hogy így legyünk a mi menygyei Atyánknak igaz gyermekei!

Ámen.

Utóima:

Köszönjük Neked, szerető mennyei Atyánk, hogy Te azzal is megbecsülsz bennünket, hogy nem akarod lekicsinyelni a mi értelmünket, akaratomkat. De megmutatod, hogy egyedül a Te felemelő, irgalmadból bennünket a napvilágra hozó kegyelmed az, amelyik megújít, átfőrnél és felszabadít olyan erőket, amelyeket eddig talán arra fordítottunk, hogy

egymást és magunkat emésszük. S amelyekkel tudjuk egymást gyógyítani, bátorítani, vigasztalni, megtartani és szeretni.

Köszönjük, hogy mi a Te „szeretett ellenségeid” lettünk. Mert a Te egyszülött Fiad legyőzte az ellenségeskedést. És közeledhetünk Hozzád, mert érezzük a Te közelségedet. Adj így áldott emlékezőst most, a reformáció hónapjában, az előttünk jártakra! Az elindítókra, a megőrzőkre. A megtartókra, akik eljuttatták hozzánk, ide, ezen a nyelven is a Te evangéliumodnak örökségét és igényét. Add, hogy legyünk alázatos és szelíd örözői ennek az örökségnek! És tudjunk így fordulni Hozzád, s így fordulni mindazokhoz, akiknek szükségük van ránk!

Könyörgő szavunk hadd szálljon Hozzád minden, bajban, nyomorúságban, bánatban lévő testvérünkért! Könyörgünk Hozzád azokért, akik nehéz próbatételben vannak. Könyörgünk a Te megtartó, gyógyító kegyelmedért azok számára, akik súlyos betegség keresztjét hordozzák. Adj nekik reménységet, türelmet, kegyelmed szerinti kimenekedést! Adj vigasztalást azoknak, akiknek koporsó mellett kell megállniuk! S adj nekünk áldott emlékezőst azokra, akikre már csak visszatekinteni tudunk, mert elmentek közülünk!

Légy minden tagjával ennek a gyülekezetnek: lelkipásztorával, presbitériumával, kicsinyekkel és nagyokkal! Áldd meg a teremtett világot, amelyik oly' sokszor csak barátban és ellenségben tud gondolkodni! Áldd meg és gyógyítsd meg az egymásnak feszülő indulatokat, közelben és távolban!

Adj békességet a mi időnkben a Földön! Add áldásodat a Benned bízókra, Krisztus követőire! Áldd meg református Anyaszentegyházunkat! Áldd meg magyar népünket, a világ népeit, hogy a Te országodnak alkotmánya őrizze, tartsa és vezesse minden dolgunkat! Krisztusért, a mi megváltó Urunkért!

Ámen.

III. MEDITÁCIÓK

ANGYAL A KÖVÖN

„Az Úr angyala leszállt a mennyből, odament, elhengerítette a követ, és leült rá.” (Mt 28,2)

Az angyal a sírkövön ül és néz. Lát. Egy látó angyal. Hát persze. Ha nem látna, nem lenne angyal. A vakság a bukott angyal legmeghatározóbb tulajdonsága.

„A bukott angyal – vak angyal. Alábukása a földre, kihullása a mennyi hierarchiából, méghozzá annak is a csúcsáról, az Isten Arcát legközelebből látó szeráfok karából – megvakulását jelenti. Engedetlensége, szembefordulása Istennel nem más, mint vakká válás Istenre. Istenlátásának elvesztése azonban egyszersmind létezése elvesztésével azonos, mivel az angyali lét teljességgel a *látáson* – Isten látásán vagy másként: az Istenlátáson – áll és bukik. Nihil sunt angeli, nisi videndo te: Semmik az angyalok, ha nem látnak Téged” – mondja Szent Ágoston a 34. zsoltárt kommentáló szentbeszédében. Semmik, azaz nemlétezők, mert Isten – a Lét, az Igazság – Arcának (*prozópon*), a teremtetlen fénynek a látása egyszersmind részesülés Istenben, részesülés a Létben. Amikor a szabadnak teremtetett angyal saját akaratából elfordul Istentől, hátat fordít az Arcnak és kiszakad mintegy az Istenlátás angyali tükör-rendszeréből, akkor egyszersmind a Létből is kiszakad, elveszti valóságos létezését, látszat-létezésre kárhoztatja magát, szellemi egészéből a mulandó anyagi világ részévé, a Lét árnyékává, semmivé válik. Így lesz belőle az árnyékvilág, evilág fejedelme, a halál ura.” – írja Szilágyi Ákos „A vak angyal” című tanulmányában.

A húsvéti angyal néz és lát 2016 húsvétján is. És mert angyal, nemcsak azt látja, amit mi, emberek fogadunk be a szemünkkel a körülöttünk levő világ villódzó, sokszor ijesztő, félelmetes képsoraiból, a halál aratásának szűnni nem akaró táblaképéről. Az angyal szeme képes arra, amire az emberi szem nem. Látja az Élőt, a Feltámadottat. S arra biztat, hogy merjük mi is látni Őt. Arra biztat, hogy merjünk látni a szívünkkel, „a harmadik szemünkkel”, ahogyan a régiek nevezték.

A karácsonyi ének szavait húsvétra is lehet érteni: „Nyílj meg szívem, lásd meg jobban, ki nem fekszik – a sírboltban!”

Az angyal csak útbaigazít. Látni, elindulni, a feltámadott Krisztus szavát meghallani, jelenlétét megtapasztalni nekünk kell. Kell és lehet. Szükséges és

lehetséges. Az angyal a kövön ül. A halál mindenhatónak hazudott hatalmi jelképe, záróköve alulmaradt. És az Egyszülöttből Elsőszülött lett. Feltámadt, és a kezét nyújtja felénk. Azt mondja: „Gyertek velem! Hazamegyünk. Az ÉLETBE.”

Áldott húsvéti látást!

„IMMÁNUEL, VELÜNK AZ ISTEN”

Néhány héttel ezelőtt az egész magyar sajtót bejárta a hír, hogy Debrecenben négyes ikrek születtek. Egészségesek, az orvos elmondása szerint már néhány órával a születésük után ki lehetett venni őket az inkubátorból. Erről az örömteli és szép eseményről jutott eszembe egy másik történet, és a hozzá tartozó kép.

A fényképen egyhetes ikrek láthatók, akiket inkubátorba kellett tenni. Nagyon úgy nézett ki, hogy az egyikük, a gyengébb, nem fog életben maradni. És akkor az egyik ápolónő a kórházban elkövetett egy szabálytalanságot, és a babákat közös inkubátorba tette. És miután betette őket, az egészségesebb átvette a karját a testvérén, és átölelve tartotta, ez látszik a képen. Erre a kisebbik testvér szívverése stabilizálódott, a testhőmérséklete is normális szintre emelkedett. És ez a két gyermek ma is él, egészséges, most 20 évesek.

Azt hiszem, ez egy szép és megható történet. Mi köze ennek karácsonyhoz? Ha erre rácsodálkozunk, ezt a szívünkbe fogadjuk, mennyivel inkább lehet és kell arra rácsodálkozni, hogy karácsonykor nekünk valamennyiünknek „ikertestvérünk született”! Ikertestvérünk született, a mi Urunk, Jézus, aki bemászott a mi inkubátorunkba, vagy a Szentlélek, megszegve a szabályokat odatette, és átölelve tart.

Milyen kis ráncos, milyen kis erőtlen ez a kar! Mit tudna felemelni? És mégis, át tud ölelni, meg tud tartani, és azt mondja: itt vagyok! Ikertestvérünk született! Ez a karácsony igazi, csodálatos örömmüzenete. Nézd, ki van itt! Erre mi azt válaszoljuk: itt van Jézus, a mi ikertestvérünk, aki jelen van a mi kicsi és nagy inkubátorainkban, aki át tudja fogni a vállunkat, aki együtt lélegzik velünk, aki stabilizálja a szívverésünket, aki ott tud lenni és nem akar elengedni. Aki úgy ölel, hogy az nem halálos, hanem életet ajándékozó, életet megtartó és életet adó ölelés. Ennek lehet örülni.

Ezzel az örömmel ajándékozzon meg mindannyiunkat 2016 karácsonyán az élő Isten!

Áldott karácsonyt!

„NÉZEK EGY KÉPET...”

Meditáció Szalay László: „Ábrahám áldozata” című grafikájához
a Reformáció 500. évfordulója alkalmából a DRHE által
társrendezőként szervezett Szalay-kiállítás megnyitójára

Nézek egy képet. Aztán egy idő után azt veszem észre, hogy ez a kép néz engem. Bele van sűrítve ebbe a képbe egy nagyon rejtélyes történet. Az Ószövetség lapjairól elevenedik meg Ábrahám és Izsák életének egy nagyon rejtélyes, nagyon nehéz mozzanata. Hiszen Ábrahám azt a parancsot kapja Istentől, hogy áldozza fel az egyetlen egyet, akit szeret, Izsákot. És elindulnak ketten. És elérkeznek az áldozat helyére.

Nézem ezt a képet és látok rajta két embert. Mind a kettő valahogy olyan természetellenes pózban van. De hát nem természetellenes-e maga az, hogy áldozatnak nevezzük azt, amikor egy emberi életet erőszakkal kioltanak?

Olyan könnyedén vesszük a szánkra, meg olvassuk, meg hallgatjuk, meg beszélünk közlekedési áldozatokról, beszélünk természeti katasztrófák áldozatairól. Pedig ezek valójában nem áldozatok. Mert ami értelmetlen, az nem áldozat! Természetellenes a tartása Ábrahámnak, természetellenes a tartása a fiúnak. Ketten mentek együtt az úton, és biztos nagyon sokáig hallgattak. Nem tudom, hogy vajon Izsák gondolt-e arra, hogy miután hazatértek, leírja azt, amit gondolt, mint ahogy nagyon sok író, művész leírta az apjához fűződő nagyon sajátos, nagyon különleges viszonyát. Franz Kafka: „Levél apámhoz”, Esterházy Péter: „Levél apámnak”. Amikor az ember ezeket olvas, akkor borzong bele, hogy milyen mélységek, milyen rettenetes távolságok tudnak lenni két ember között, akik a legközelebb állnak egymáshoz.

És ez a történet, ez egy olyan bibliai történet, amelyiknek olyan sokszor nekirugaszkodott a művész. És jól tette, mert nem lehet egykönnyen elintézeni, nem lehet félvállról venni. Mégis valami nagyon felemelőt, valami nagyon tisztát akar üzeni. Mert amikor már Ábrahám hite elvakult hitté válna, és

képes lenne, képes lenne elpusztítani az egyszülöttet, akit szeret, akkor derül ki, hogy Isten nem vak hitet, vak engedelmességet követel, hanem látást ad!

Benne van ebben, belesűrítődik ebbe a képbe az egymásba kapaszkodás, az egymás mellett élés és mégis magára maradás. És mindenek túl ott van az az üzenet: Mi nem olyan Istenben hiszünk, aki azt akarja, hogy értelmetlen áldozattá dobják oda az embert, hanem látó hitet akar! És ezt láttatja meg velünk, csodálatos tömörséggel ez a kép. Én így látom, és ő így lát engem.

Kívánom, hogy legyenek sokan, akik látják, és akik általa magukat is jobban látni tudják!

A VILÁG VILÁGOSSÁGA

Elhangzott a DRHE-n tartott meditáció-sorozat keretében
a DRHE Kápolnájában, 2017. május 9-én

A világosság. A világosság, amelyikről sokáig azt gondoltuk, hogy részecskékből áll, és egyenes vonalú mozgással terjed. Fénysebességgel, amit nem lehet felülmúlni. Aztán a múlt század közepén, az '50-es években egy dán fizikus, akit Niels Bohrnak hívtak, különböző kísérleteket végzett a fénnnyel, és valami nagyon furcsát tapasztalt. Hogy hát igaz, hogy a fény részecskékből áll, de ugyanakkor meg hullámként is tud viselkedni. Erre az egyszerű emberi logika azt mondja, hogy ilyen nincs! Vagy ez, vagy az! És bebizonyosodott, hogy igen, ilyen van! És megalkották az úgynevezett komplementaritás elvét. Hogy a fényben egyesül egymással a hullám és a részecske természete. Ami látszólag lehetetlen, az mégis lehetséges.

És akkor a teológusok felidézték azt az őś-őśrégi keresztény dogmát, amelyik kimondja a Kalcedoni hitvallásban: „*Jézus Krisztus valóságos Isten, és valóságos ember.*” Amire az egyszerű logika azt mondja, hogy az nem lehet, mi hisszük és tudjuk, hogy nagyon is lehetséges.

„*Én vagyok a világ világossága.*” – mondja Jézus. (Jn 8,12)

És miért van itt élénk kivetítve most a falra egy szivárvány? Mert ez is világosság, hiszen a világosságban fedezzük fel a színeket. A szivárványt általában a földről nem látjuk sohasem teljesen, hanem egy félkört, vagy még annyit sem látunk csak belőle. De nem tudom, volt-e már valakinek olyan élménye – ha nem, akkor kívánom, hogy legyen –, hogy egy repülőgépről lásson szivárványt. És akkor azt fogja megtapasztalni, hogy a szivárvány igazából egy kör. A teljesség köre.

Innen a földről viszont mi egy félkört látunk, méghozzá ezekkel a színekkel.

Az első szín, a szivárvány külső körén, a vörös. A vörös a Bibliában a föld színe. Ádám, az ember az *'adámá'*-ból, a vörös földből vétetett. A föld energiájának a színe. Erő van benne, melegség, de van benne harag, van benne szeretet, van benne életerő, vitalitás, izgalom. Ez a földet megbecsülni tudó bölcsességünk színe. Azt mondja az Írás: „*Beszélj a földdel, és az megtanít Téged!*” (Jób 12,8)

Aztán jön a *narancs*. A narancsszín az izzás, a napfény, a tűz energiája. Ez nem a föld színe. Ez máshonnan jön. Ez a szeráfok színe. A lángoló angyaloké.

Aztán a *sárga*. A világosság, a vidámság, az életigenlés, a fény születése. Az új ember születése. A megvilágosodásnak a színe. A feltámadásé.

A kör közepén, ott van a *zöld*. A teremtés, a megújulás, a gyógyulás, a reménység színe.

Aztán, ahogy haladunk befelé, jön a *kék*. Az ég kékje, a végtelenedő horizont, tisztaság, a lélek mélysége, a megnyíló ég, az Isten titkának színe.

Aztán elkezd sötétülni a kék. Az *indigó*. Ez a legsötétebb szín a szivárványban. A gyászé, a szomorúságé, a csüggedésé. Ez az apokaliptikus fenyegetésnek a színe.

És a hetedik szín: a *lila* vagy az *ibolya*. Ez az utolsó szín, amit az emberi szem még be tud fogadni, a többi láthatatlan. Nem azért, mert nincs, hanem azért, mert mi nem látjuk, nem tudjuk befogadni. És ez a szín egy furcsa keverék: a vörösnek meg a feketének. Ebből a kettőből. A nyugalom kezdete, a végső ellentétek feloldása.

Amikor Jézus azt mondja: „*Én vagyok a világ világossága*” – akkor én ebbe beleértem ezt az összes színt. A színek nélkül nincs világosság. És ebben benne van a földet megbecsülő bölcsesség, a máshonnan jövő izzás, a reménység, a megújulás, a végtelenítő horizont, az elsötétülő kék, a halál, a gyász, a szomorúság és az ellentétek feloldása. Amikor az ég és a föld színe kibékül egymással.

Én azt gondolom, hogy ezért Ő a „*világ világossága*”, a kozmosz fénye, akit nem lehet megelőzni, akit nem lehet utolérni. Nem is kell, mert Ő előz meg bennünket, és Ő jön elénk. Jézus. A „szivárványember”. A „szivárvány Isten-ember”. Ő legyen a mi életünk reménysége! Így merjünk ránézni, s így fogadjuk az Ő tekintetét!

Mi is van ott a szivárványban? Nekünk Ő van ott! És Ő marad.

A SEBESÜLT ANGYAL

Meditáció Hugo Simberg: „A sebesült angyal” című festménye alapján

Nézem a képet. Vagy a kép néz engem? A három tekintet közül kettő rejtve van. Egy bekötött szemű angyal és egy fekete ruhás fiú. Egyik sincs a helyén. Egy fiúnak nem az a dolga, hogy maga elé meredve a semmi felé menjen. Előtte semmi, mögötte – a primitív hordágyon – egy megsebzett angyal. Angyal a hordágyon? Mit keres ott? Hogy került oda?

Ő sincs a helyén. De hát hol van az angyalok helye? Leesett a betlehemi mezők felett éneklő angyalkarból? Megsérült, amikor elhengerítette a követ? Vagy nem figyelt oda, amikor eligazítás volt a légióban, és az Atya-parancsnok azt mondta: mindenki maradjon a helyén, nem jött kérés a Fiútól, nem indulunk a kiszabadítására. Nem figyelt oda, és már ott is termett azon a kopár hegyen, és a lándzsa hegye őt is elérte? Vagy egy ravasz kiválasztottal küzdött egész éjszaka, akit nem tudott legyőzni, csak a csípőcsontját suhintotta meg a szárnyával, s az a szárny megroppant? Beleroppanhat egy angyal egy emberi csípőropppanásba? És kinek szedte a virágot? Miért olyan fontos, hogy mindenképpen meg kell őriznie? Fontosabb, mint a törött és vérző szárny? Ez nyomja el a fájdalmat? Angyali placebo? És a bekötött szem? Egy tús, akinek nem szabad tudnia, hogy hol járnak, hogy hová viszik? Vagy valaki, aki maga kérte, hogy takarják el a szemeit, mert a látvány elviselhetetlen?

És a fiú, aki rád néz? Dacosan? Dühösen? Azt kérdezve: Mit tettem? Azt kérdezve: Mit tettél? Azt kérdezve: Mit tettünk? Mivé lesz a világ, amelyikben meg lehet sebezni az angyalokat? Mivé lesz a világ, amelyikben meg lehetett ölni azt, akinek angyalok szolgáltak?

„És szél támad. És fölzeng a világ.
Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszűnhetett dobogni szíve.
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.”

(Pilinszky János: Harmadnapon)

Áldott húsvétot!

